

ΕΘΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΠΑΡΑΛΙΟΣ ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ἀποδελτίωση πηγῶν καί καταγραφή μνημείων
(μέσα 11ου - τέλη 13ου αἰ.)

ΑΘΗΝΑ 1982

ΕΘΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΠΑΡΑΛΙΟΣ ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ἀποδελτίωση πηγῶν καί καταγραφή μνημείων (μέσα 11ου - τέλη 13ου αἰ.)

ΑΘΗΝΑ 1982

"... καί ἡ μεγαλότητα τοῦ νησιού σου εἶνε
μία πέτρα φυτεμένη εἰς τήν θάλασσαν"

Ἡ λατινική κατάκτηση τῆς Κύπρου, ἀνεξάρτητα ἂν ἀποτελοῦσε, ὅπως ὑποστηρίζουν νεώτεροι ἱστορικοί, μέρος τοῦ σχεδίου τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόθυμου ἢ ἂν ὀφειλόταν ἀπλῶς σέ παρέκκλιση τῆς σταυροφορίας, ἦταν τό ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῆς ὀξυτάτης κρίσης πού εἶχε ἀρχίσει νά ἐκδηλώνεται στό νησί ἀπό τά μέσα ἤδη τοῦ 11ου αἰώνα. Ἡ ἐξασθένηση τῆς αὐτοκρατορικής ἐξουσίας στίς παραμονές τῆς τέταρτης σταυροφορίας, ἡ ἀνεπάρκεια τῶν διοικητικῶν φορέων καί ἡ ἀδιαφορία τῆς βυζαντινῆς πρωτεύουσας ἀπέναντι στά προβλήματα πού ἀντιμετώπιζαν οἱ ἐπαρχίες εἶχαν ὀδηγήσει στήν ἐγκατάλειψη τῶν ἐπαρχιακῶν πληθυσμῶν στήν τύχη τους. Ἡ εἰκόνα τῆς παρακμῆς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέ ὅλα τῆς τά συμπτώματα παρουσιάζεται ἔντονη στήν Κύπρο. Οἱ τάσεις γιά πολιτική χειραφέτηση πού εἶχαν ἐμφανιστεῖ σέ πολλές περιοχές τῆς βυζαντινῆς ἐπικράτειας κατέληξαν, τό 1184, στήν ἀπόσπαση τοῦ νησιοῦ ἀπό τόν κρατικό ἔλεγχο καί στή δημιουργία αὐτόνομου καί ἀνεξάρτητου ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη κρατιδίου. Ἀντίθετα ἀπό ὅ,τι συνέβη ἄλλοῦ, ὁ σφετερισμός τῆς ἀρχῆς στήν Κύπρο δέν ἔγινε ἀπό τοπικό ἡγέτη, ἀλλά ἦταν ἔργο ἐκπροσώπου τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας, τοῦ Ἰσαακίου Δούκα Κομνηνοῦ, ἀνηψιοῦ τοῦ αὐτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνοῦ. Ἐπτά χρόνια ἀργότερα, τό 1191, τό νησί γίνεται φέουδο τῶν Φράγκων καί τό 1489 προσκολλᾶται στόν ἀποικιοκρατικό κορμό τῆς Βενετίας. Τή μακραίωνη περίοδο τῆς λατινοκρατίας θά διαδεχθεῖ, τό 1571, ἡ περίοδος τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρκων.

Ἡ διακοπή τῶν πολιτικῶν δεσμῶν τῆς Κύπρου μέ τό βυζαντινό κράτος εἶχε ὡς ἐπακόλουθο τή μετατροπή τοῦ νησιοῦ ἀπό σταθμό τῶν προσκυνητῶν πού πήγαιναν στούς Ἁγίους Τόπους σέ ἰδεώδη βάση γιά σταυροφορικές ἐπιχειρήσεις. Καί ὅταν στά τέλη τοῦ 13ου αἰώνα οἱ ἀκτές τῆς Συρίας, σημεῖο ὅπου τά караβάνια τῆς Ἀνατολῆς συναντοῦσαν τούς ἐμπόρους ἀπό τή Δύση, ἔπесαν στά χέρια τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου, ἡ προσοχή τῶν ναυτικῶν πόλεων τῆς Ἰταλίας στρέφεται ἀναγκαστικά πρὸς τήν Κύπρο. Χάρη στήν προνομιακή γεωγραφική τους θέση στό ἀνατολικότερο τμήμα τῆς Μεσογείου τά κυπριακά λιμάνια

είσχωρησαν στη σφαίρα τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ δυτικοῦ ἐμπορικοῦ κυκλώματος καί δέν ἄργησαν νά γνωρίσουν ἀξιόλογη οἰκονομική ἀνάπτυξη.

Οἱ βυζαντινές πηγές τῆς χρονικῆς περιόδου πού ἐξετάζεται ἐλάχιστα ἀσχολοῦνται μέ τήν Κύπρο. Ἡ Κωνσταντινούπολη θυμᾶται τήν ὕπαρξη τῆς ἀπομακρυσμένης καί παραμελημένης ἐπαρχίας της σχεδόν μόνον, ὅταν αὐτονομιστικές κινήσεις ἀπειλοῦν τά κυριαρχικά της δικαιώματα. Οἱ δυτικές, πάλι, πηγές, ἐπαναλαμβάνοντας οἱ περισσότερες ἢ μία τήν ἄλλη, ἢ περιγράφουν μέ σχολαστικές συχνά λεπτομέρειες τίς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις καί τίς ποικίλες διαμάχες τῶν Λατίνων πού διεκδικοῦσαν τήν κυριαρχία στό νησί ἢ περιέχουν ἀσήμαντες, συνήθως, μνεῖες μετακινήσεων γνωστῶν γιά τήν ἐποχή προσωπικοτήτων. Ὅσο γιά τόν ἐλληνικό πληθυσμό, οἱ εἰδήσεις πού ἐπισημαίνονται στά κείμενα εἶναι περιορισμένες. Οἱ Κύπριοι, ἀποκλεισμένοι ἀπό τήν κίνηση τῶν λατινοκρατούμενων λιμανιῶν, παρακολουθοῦν, γενικά, ὡς θεατές τίς πολιτικές ἀλλαγές πού ἀναστατώνουν τόν τόπο τους, μέ ἐξαίρεση τό ἀνοργάνωτο καί γι' αὐτό τόν λόγο καταδικασμένο σέ ἀποτυχία ἐπαναστατικό κίνημα ἐναντίον τῶν Ναῦτων. Στήν πραγματικότητα, λοιπόν, οἱ πηγές ἀπεικονίζουν σέ διαδοχικές φάσεις τήν ἐγκατάλειψη τῆς Κύπρου ὡς βυζαντινῆς ἐπαρχίας, τήν πολιτική ἀστάθεια τῶν πρώτων δεκαετιῶν τῆς λατινοκρατίας καί τήν ἐμπορική δραστηριοποίηση τῶν λιμανιῶν της στά τέλη τοῦ 13ου αἰώνα. Ἐπί τῆ διαχρονική τους, παράλληλα, ἐξέταση διασαφηνίζεται ἡ διαφορετική ἀνάμεσα στούς Βυζαντινοὺς καί τοὺς Λατίνους ἐκτίμηση τῆς σημασίας τοῦ παράλιου κυπριακοῦ χώρου. Ἐπί κέντρο τοῦ βυζαντινοῦ ἐνδιαφέροντος ἦταν τό βόρειο τμήμα τοῦ νησιοῦ, τό ὁποῖο εἶχε, ἄλλωστε, κατάλληλα ὀχυρωθεῖ γιά ν' ἀντιμετωπίσει τίς ἐχθρικές ἐπιθέσεις· ἀντίθετα, οἱ Λατίνοι, μετατοπίζοντας τό κέντρο προσοχῆς στη νότια καί ἀνατολική πλευρά, χρησιμοποίησαν γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν τους τίς κυπριακές ἀκτές πού ἦταν στραμμένες πρός τή Συρία.

Ἡ συλλογή τῶν εἰδήσεων πού ἀκολουθεῖ καλύπτει χρονικά δυόμισυ περίπου αἰῶνες κυπριακῆς ἱστορίας, ἀπό τά μέσα τοῦ 11ου ὡς τά τέλη τοῦ 13ου αἰώνα. Τά ἀκράτα ὄρια εἶναι συμβατικά καί σέ ἀρκετές περιπτώσεις καθορίστηκαν ἀπό τίς ὕδιες τίς πηγές. Οἱ πληροφορίες πού ἀποδελτιώθηκαν ἀφοροῦν στόν παράλιο καί ὄχι στόν ἐσωτερικό χῶρο τοῦ νησιοῦ. Ὁ περιορισμός ἐπιδέχεται, βέβαια, κάποια αὐθαιρεσία, καθῶς ἡ ἔννοια αὐτή καθεαυτή τοῦ νησιοῦ προϋποθέτει τήν ὕπαρξη

θαλάσσιας ζώνης πού περιβάλλει τή ξηρά. "Αρα, πολλές φορές οί γενικές αναφορές τῶν πηγῶν στήν Κύπρο ἀποτελοῦν στήν οὐσία μνεῖς γιά τά παράλια της. Ἡ προσπάθεια, ὅμως, ἐντοπισμοῦ μαρτυριῶν πού νά ἀναφέρονται εἰδικά στά κυπριακά λιμάνια κρίθηκε μεθοδολογικά σκόπιμη, γιά νά μπορέσει ὁ ἐρευνητής νά παρακολουθήσει μέ μεγαλύτερη εὐκολία τή λειτουργικότητά τους τόσο στή διάρκεια τῆς τελευταίας πρὶν ἀπό τή λατινική κατάκτηση βυζαντινῆς περιόδου ὅσο καί στή διάρκεια τοῦ πρώτου αἰώνα τῆς λατινοκρατίας (θαλάσσιοι ἐμπορικοί δρόμοι, στρατηγική θέση λιμανιῶν, οἰκονομικά πλεονεκτήματα, κίνηση ἐμπόρων καί ἐμπορευμάτων, ἐγκατάσταση ξένων πληθυσμικῶν μειονοτήτων, συχνότητα ἀναφορᾶς στίς πηγές κ.ἄ.).

Ἡ ἀποδελτίωση τῶν πηγῶν, σύγχρονων στό σύνολό τους καί ὀρισμένων μόνο μεταγενέστερων, δέν εἶναι ἐξαντλητική. Στίς περιπτώσεις πού ἡ ἀπουσία τους στίς βιβλιοθήκες, οἱ ὁποῖες μᾶς ἦταν προσιτές, ἐμπόδισε τήν ἀπό αὐτοψία ἀποδελτίωση, οἱ παραπομπές δηλώνονται μαζί μέ τή βιβλιογραφική ἔνδειξη, ὅπου βασίστηκαν. Τό ὑλικό προσφέρεται, ἐξάλλου, σέ λυτά φύλλα καί ὄχι σέ ὀριστικό ἔντυπο δημοσίευμα, γιά νά μπορεῖ νά συμπληρωθεῖ σέ μία δεύτερη φάση ἐργασίας. Τό χρονογραφικό κριτήριό μέ τό ὁποῖο ἔγινε ἡ προσέγγιση τῶν πηγῶν προσδιόρισε τή χρονογραφική μορφή τῆς ὅλης παρουσίας τοῦ ἔργου. Οἱ πληροφορίες χωρίζονται σέ δύο ἐνότητες. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τίς εἰδήσεις πού ἀναφέρονται στά παράλια τῆς Κύπρου χωρίς συγκεκριμένη μνεῖα λιμανιοῦ, καθῶς, ἐπίσης, καί τίς κυριότερες μαρτυρίες πού σημάδεψαν τήν ἱστορική πορεία τοῦ νησιοῦ στή διάρκεια τῶν δύο μισῶν αὐτῶν αἰώνων. Στή δεύτερη ἐνότητα συγκεντρώνονται οἱ πληροφορίες πού ἀφοροῦν χωριστά σέ κάθε λιμάνι μέ τή γύρω περιοχή του. Ἐνα ἱστορικό γεγονός ἐμφανίζεται, ἔτσι, διασπασμένο σέ διαφορετικά λήματα, ἄν ἡ πράξη διαδραματίζεται σέ πολλά λιμάνια (χαρακτηριστικό παράδειγμα ἡ κατάληψη τοῦ νησιοῦ ἀπό τόν Ριχάρδο τόν Λεοντόθυμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας), ἀλλά ἔχει, συγχρόνως, τή χρονογραφική του θέση καί στόν κατάλογο τῶν πληροφοριῶν τῆς πρώτης ἐνότητας. Κάθε λήμμα συγκροτεῖται ἀπό τή χρονολογική ἔνδειξη (σέ ἀγκύλες τοποθετοῦνται ὅσες χρονολογίες δέν παραδίδονται ἄμεσα ἀπό τίς πηγές), τήν περίληψη τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος καί τήν παραπομπή στίς πηγές. Οἱ ποιτικές μορφές μέ τίς ὁποῖες μαρτυρεῖται ἕνα τοπωνύμιο στίς πηγές (λατινικές, κυρίως) σημειώνονται στήν ἀρχή κάθε κατηγορίας εἰδήσεων.

Κατάλογος μνημείων καί ἀρχαιολογικῶν τεκμηρίων τοῦ παράλιου κυπριακοῦ χώρου συνοδεύει τήν ἀποδελτίωση τῶν πηγῶν. Ἡ φύση τοῦ ὑλικοῦ ἐπέβαλε ὀρισμένες χρονολογικές παρεκκλίσεις. Περιλαμβάνονται, δηλαδή, μνημεῖα πού δέν εἶναι

ἀκριβῶς χρονολογημένα, ἀλλά ἀναφέρονται ὡς κτίσματα βυζαντινῆς, φραγκικῆς ἢ μεσαιωνικῆς περιόδου, ὅπως καί μνημεῖα, τὰ ὅποια ἀνάγονται σέ προγενέστερη ἐποχή, χωρίς, ὅμως, νά ὑπάρχει ἔνδειξη ὅτι παύουν νά χρησιμοποιοῦνται μεταγενέστερα. Ἐπίσης, μέ τόν σκοπό μιᾶς πληρέστερης ἐπισκόπησης τῆς βυζαντινῆς μνημειακῆς παραγωγῆς περιλαμβάνονται καί τὰ λίγα μνημεῖα τοῦ 10ου αἰῶνα. Τό λήμμα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποτελεῖται ἀπό τήν τοπογραφική μνεία, τήν ἀναφορά στό μνημεῖο περιληπτικά καί τή βιβλιογραφική παραπομπή. Θερμές καί εὐλικρινεῖς εὐχαριστίες ὀφείλονται στόν Κύπριο συνάδελφο καί φίλο Ἄ. Παπαγεωργίου γιά τήν προθυμία του νά παραχωρήσει συμπληρωματικά στοιχεῖα στούς συνεργάτες, ἀλλά καί γιά τή γενικότερη συναντίληψή του στήν προσπάθεια αὐτή.

Σέ εἰδικούς, τέλος, χάρτες ἔχουν καταχωριστεῖ μέ βάση τίς μαρτυρίες τῶν πηγῶν τά τοπωνύμια, τά μνημεῖα, καθώς καί οἱ θαλάσσιοι δρόμοι πού συνέδεαν τά κυπριακά λιμάνια μέ τά ἐμπορικά κέντρα τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσης.

Ἡ συναγωγή τῶν μαρτυριῶν πού παρουσιάζεται ἐδῶ ἔγινε μέ ἀφορμή τή σύγκληση τοῦ Β' Διεθνοῦς Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου. Εἶναι προφανές ὅτι τό ὕλικό πού προσφέρεται δέν εἶναι ἄγνωστο. Ἡ γνωριμία, ὡστόσο, τῶν πραγμάτων ἀπό πρῶτο χέρι παραμένει ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιά τήν κατανόηση καί ἐρμηνεία τῶν ἱστορικῶν φαινομένων. Κάθε, ἐπομένως, ἐγγεῖρημα συλλογῆς στοιχείων ἀπό τίς πηγές δέν εἶναι παρά εὐπρόσδεκτο, ἀφοῦ ἀποβλέπει ὡς ἔργο ὑποδομῆς στή διευκόλυνση τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας.

ΧΡΥΣΑ Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

Συνεργάστηκαν στήν ἔρευνα τῶν πηγῶν καί στή σύνταξη τῶν λημμάτων
οἱ ἐρευνητές τοῦ ΚΒΕ:

Χριστίνα Ἀγγελίδη, Π. Γουναρίδης, Ἀ. Μαρκόπουλος, Ν. Μοσχονᾶς, Εὐτυχία Παπαδοπούλου, Κρ. Χρυσοχοῦδης

Τόν κατάλογο τῶν μνημείων καί τῶν ἀρχαιολογικῶν τεκμηρίων συνέταξαν
οἱ ἐρευνητές τοῦ τμήματος Ἱστορικῆς Γεωγραφίας τοῦ ΚΒΕ:

Ἄννα Ἀβραμέα, Βούλα Κόντη

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

	Σελ.		
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	α' - ε'	- 'Αφέντρια	85
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ζ' - η'	- Κάτω Βαρώσια	86
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	θ' - ιθ'	- Γαληνοπόρνη	87
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	1 - 28	- Γαστριά	88 - 89
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	29 - 31	- Γιαλοῦσα	90
- Πεντάγια	29	- Κάβος τῆς 'Ρκᾶς	91
- Πύργος	30	- Ναυτοκώμη, Κώμη τοῦ Γιαλοῦ	92
- Σόλοι	31	- Λυθράγκωμη	93
ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ	32 - 41	- Νέτα	94
- Κερύνεια	32 - 37	- Παραδείσι	95
- 'Αγιος 'Αμβρόσιος	38	- Παραλύμι	96
- 'Αγιος 'Επίκτητος	39	- Ριζοκάρπασο	97 - 98
- Κορμακίτης	40	- Σαλαμίνα	99 - 100
- Λάπηθος, Λάμπουσα	41	- Συκάδα	101
ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	42 - 102	- Τρίκωμο	102
- 'Αμμόχωστος	42 - 78	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	103 - 108
- 'Αγία Θέκλα	79	- Λάρνακα	103 - 104
- 'Αγιος Σέργιος	80	- Κελλία	105
- 'Αγιος Φύλων	81	- Κίτι	106 - 107
- 'Αγιος Φώτιος	82	- Κίτιο	108
- 'Ακανθοῦ	83	ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΜΕΣΟΥ	109 - 134
- 'Απόστολος 'Ανδρέας	84	- Λεμεσός	109 - 126

- 'Ακρωτήρι	127
- 'Αμαθοῦς	128
- 'Επισκοπή	129
- Καβογάττας	130 - 131
- Κολόσσι	132 - 133
- Κούριο	134
ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΦΟΥ	135 - 154
- Πάφος, Νέα Πάφος	135 - 146
- Παλαίπαφος (Κούκλια)	147 - 148
- 'Αχέλια	149
- Γερδόνησος	150
- Γεροσκήπου	151
- *Εμπα	152
- Πόλις Χρυσοχοῦ	153
- Χλώρακας	154
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	155 - 172
ΧΑΡΤΕΣ	Α´- Θ´

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

- AB : 'Απόστολος Βαρνάβας.
- Abou'l-Feda : Résumé de l' histoire des croisades tiré des annales d' Abou'l-Feda, RHC, Historiens orientaux, τ. Α', Παρίσι 1872.
- ΑΔ : 'Αρχαιολογικόν Δελτίον.
- Adovasio κ.ἄ., Settlement Patterns : J.M. Adovasio - G.F. Fry - J.D. Gunn - R.F. Maslowski, Prehistoric and Historic Settlement Patterns in Western Cyprus : An Overview, RDAC 1978, σελ. 39-57.
- "Αγίου Καρπασίας : Οἱ "Αγίου Καρπασίας Φύλων, Συνέσιος, Θύρσος, Φωτεινή, Σωζόμενος. "Εκδ. 'Εταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν δαπάναις 'Ιερᾶς Μονῆς 'Αποστόλου 'Ανδρέου, ΚΣ 11 (1947).
- Alberti Aquensis, Historia : Alberti Aquensis, Historia Hierosolymitana, RHC, Historiens occidentaux, τ. Δ', Παρίσι 1879.
- Amadi : Chronique d' Amadi. "Εκδ. M.L. de Mas Latrie, Παρίσι 1891.
- "Αννα Κομνηνή : "Αννης Κομνηνῆς, 'Αλεξιάς. "Εκδ. B. Leib, τ. Α'- Γ', Παρίσι 1937-1945.
- Annales de Terre Sainte : Annales de Terre Sainte. "Εκδ. R. Röhricht, AOL 2 (1884), Documents, σελ. 427-461.
- Anecdotes et beaux traits : Anecdotes et beaux traits de la vie du sultan Youssaf Salâh ed Dîn, RHC, Historiens orientaux, τ. Γ', Παρίσι 1884.
- AOL : Archives de l'Orient Latin.
- 'Αριστεύδου, Καλλιέργεια ζαχαροκαλάμου : Αἰκατερύνης Χρ. 'Αριστεύδου, 'Η καλλιέργεια ζαχαροκαλάμου καί ἡ παραγωγή ζάχαρης στήν Κύπρο ἀπό τό 10ο μέχρι τό 16ο αἰώνα, "Κυπριακός Λόγος" 12 (1980), σελ. 281-286.
- Baldrici, Historia : Baldrici episcopi Dolensis, Historia Jerosolimitana, RHC, Historiens occidentaux, τ. Δ', Παρίσι 1879.

- BCH : Bulletin de Correspondance Hellénique.
- Benjamin of Tudela, Itinerary : The Itinerary of Benjamin of Tudela. Critical Text, English Translation and Commentary by K. Nathan Adler, Λονδύνο 1907.
- BNJ : Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher.
- Βραχέα Χρονικά : Βραχέα Χρονικά. Έκδ. P. Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken, τ. Α΄- Γ΄(CFHB 12/1-3) Βιέννη 1975-1979.
- BSA : The Annual of the British School at Athens.
- Boase, Ecclesiastical Art : T.S.R. Boase, Cyprus : Ecclesiastical Art, στο : Setton, History, τ. Δ΄, σελ. 165-195.
- CARDA : Cyprus. Annual Report of the Director of Antiquities.
- Χάικεττ : Ι. Χάικεττ, 'Ιστορία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, κατά μετάφρασιν καὶ συμπλήρωσιν Χαριλάου Ι. Παπαῦωάννου, τ. Α΄- Γ΄, 'Αθήνα-Πειραιάς 1923-1932.
- Χατζηφάλη, "Άγιος Εὐλάλιος : Κ. Χατζηφάλη, 'Η ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Εὐλαλίου, ΚΣ 9 (1945), σελ. 7-35.
- Χατζηφάλη, Σχέσεις : Κ. Χατζηφάλη, Σχέσεις τῆς Κύπρου πρὸς τὸ ἐν Νικαίᾳ βυζαντινὸν κράτος, ΚΣ 15 (1951), σελ. 65-82.
- Coldstream, Saint George the Latin : N. Coldstream, The Church of Saint George the Latin, Famagusta, RDAC 1974, σελ. 147-151.
- Collier des Perles : Extraits du livre intitulé le Collier des Perles par Bedre Eddyn Alaïny, RHC, Historiens orientaux, τ. Β/1, Παρίσι 1887.
- Cont. Guillaume de Tyr, Β΄ : Extraits inédits d'une continuation de Guillaume de Tyr, relatifs à l'établissement et aux premiers temps de la domination franque dans l'île de Chypre. Έκδ. M.L. de Mas Latrie, Histoire de l'île de Chypre, τ. Β΄, σελ. 1-19.
- Cont. Guillaume de Tyr, Γ΄: Extraits d'une nouvelle continuation de Guillaume de Tyr, d'après un manuscrit de Florence. Έκδ. M. L. de Mas Latrie, Histoire de l'île de Chypre, τ. Γ΄, σελ. 591-597.
- Darrouzès, Obituaire : J. Darrouzès, Un obituaire chypriote: le Parisinus graecus 1588, ΚΣ 11 (1951), σελ. 25-62.

- Darrouzès, Autres manuscrits : J. Darrouzès, Autres manuscrits originaires de Chypre, "Revue des Etudes Byzantines" 15 (1957), σελ. 131-168.
- Delaville le Roulx, Inventaire : J. Delaville le Roulx, Inventaire de pièces de Terre Sainte de l'ordre de l' Hôpital, ROL 3 (1895), σελ. 36-106.
- Desimoni, Actes, AOL : C. Desimoni, Actes passés à Famagouste de 1299 à 1301 par devant le notaire génois Lamberto di Sambuceto, AOL 2 (1884), Documents, σελ. 1-120.
- Desimoni, Actes, ROL : C. Desimoni, Actes passés à Famagouste de 1299 à 1301 par devant le notaire génois Lamberto di Sambuceto, ROL 1 (1893), σελ. 58-139, 275-312, 321-353.
- Δημητροκάλλη, Δύκογχοι ναού : Γ. Δημητροκάλλη, Οί δύκογχοι χριστιανικού ναού, 'Αθήνα 1976.
- Δήμου, Σόλου : Χ. Δήμου, 'Ιστορικά καὶ ἀρχαιολογικά δεδομένα τῶν Σόλων, ΚΣ 37 (1973), σελ. 235-254.
- Δήμου, 'Αρχαιολογικά Σόλων : Χ. Δήμου, Νέα ἀρχαιολογικά μαρτυρία ἐκ τῆς νεκροπόλεως τῶν Σόλων, RDAC 1973, σελ. 91-102.
- Dölger, Regesten : Fr. Dölger, Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453, τ. Α'- Ε', Μόναχο-Βερολίνο 1924-1965.
- DOP : Dumbarton Oaks Papers.
- Enlart, L'art gothique, A, B : C. Enlart, L'art gothique et la renaissance en Chypre, τ. Α'- Β', Παρίσι 1889.
- Eracles : L' Estoire de Eracles empereur et la conquête de la terre d'outremer, RHC, Historiens occidentaux, τ. Β', Παρίσι 1859.
- Ernoul : Chronique d'Ernoul et de Bernard le Trésorier. "Εκδ. M.L. de Mas Latrie, Παρίσι 1871.
- Fedden -Thomson, Castles : R. Fedden - J. Thomson, Crusader Castles, Λονδίνο 1957.
- Φιλίππου, Πάφος : Α. Φιλίππου, Τό φρούριον τῆς Νέας Πάφου, "Κυπριακά Χρονικά" 11 (1935), σελ. 44-47.
- Φιλίππου, Κυπριακά παραδόσεις : Α. Φιλίππου, 'Η ἀρχαία Ἑλλάς καὶ αἱ κυπριακά θρησκευτικά παραδόσεις, ΚΣ 8 (1944), σελ. 1-15.
- Fulcherii Carnotensi , Historia : Historia Hierosolymitana, Gesta Francorum Iherusalem peregrinentium ..., auctore Fulcherio Carnotensi, RHC, Historiens occidentaux, τ. Γ', Παρίσι 1866.

- Gesta Tancredi : Gesta Tancredi, in expeditione Hierosolymitana, auctore Radulfo Cadomensi, RHC, Historiens occidentaux, τ. Γ', Παρίσι 1866.
- Gestes : Gestes des Chiprois, RHC, Documents arméniens, τ. Β', Παρίσι 1904.
- Golubovich, Biblioteca, A⁻, B⁻: G. Golubovich, Biblioteca bio-bibliografica della Terra Santa e nell'Oriente francescano, τ. Α'. 1215-1300, Φλωρεντία 1906, τ. Β'. Addenda al sec. XIII e Fonti per il sec. XIV, Φλωρεντία 1913.
- Grégoire le prêtre : Grégoire le prêtre, Chronique, RHC, Documents arméniens, τ. Α', Παρίσι 1869.
- Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, Διηγήσεως μερικῆς λόγος : Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, Διηγήσεως μερικῆς λόγος τὰ καθ'ἑαυτὸν περιέχων, PG 142, στ. 19-30.
- Guiberti, Gesta : Historia quae dicitur Gesta Dei per Francos, edita a venerabili Domno Guiberto, abbate monasterii Sanctae Mariae Novigenti, RHC, Historiens occidentaux, τ. Δ', Παρίσι 1879.
- Gunnis, Cyprus : R. Gunnis, Historic Cyprus, Λονδύνο 1936.
- Hadermann-Misguish, Fresques de Chypre : Lydie Hadermann-Misguish, Fresques de Chypre et de Macédoine dans la seconde moitié du XIIe siècle, "Πρακτικά Α' Διεθνούς Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου", τ. Β', Λευκωσία 1972, σελ. 43-49.
- Hatfield-Young, Wall Paintings : Susan Hatfield-Young, The Iconography and Date of the Wall Paintings at Agia Solomoni, Paphos, Cyprus, "Byzantion" 48 (1978), σελ. 91-111.
- Héthoun : Héthoun l'historien, RHC, Documents arméniens, τ. Α', Παρίσι 1869.
- Hill, Α', Β', Γ': G. Hill, A History of Cyprus, τ. Α'- Γ', Cambridge 1949-1972.
- Histoire anonyme de la première croisade : Histoire anonyme de la première croisade. "Εκδ. καὶ γαλλ. μετάφραση L. Bréhier, Παρίσι 1964.
- Ibn Moyesser : Extraits d'Ibn Moyesser, RHC, Historiens orientaux, τ. Γ', Παρίσι 1884.
- Iorga, France de Chypre : N. Iorga, France de Chypre, Παρίσι 1931.
- Itinéraires russes en Orient, A⁻: Itinéraires russes en Orient, traduit pour la Société de l'Orient Latin par madame de Chitrowo, τ. Α/1, Γενεύη 1889.

- Jean Dardel : Chronique d'Arménie par Jean Dardel, RHC, Documents arméniens, τ. Β', Παρίσι 1904.
- Jean Sarrasin, Lettres : Jean Sarrasin, Lettres à Nicolas Arrode (1249). "Εκδ. Alfred L. Foulet, Παρίσι 1924.
- JHS : Journal of Hellenic Studies.
- Jeffery, Monuments : G. Jeffery, A Description of the Historic Monuments of Cyprus, Κύπρος 1918.
- Joinville : Jean de Joinville, Le livre des saintes paroles et des bons faits de notre saint roi Louis, transcrit en français moderne par A. Mary, Παρίσι 1928 .
- Kamel Altevarykh : Extraits de la chronique intitulée Kamel Altevarykh par Ibn Alatyr, RHC, Historiens orientaux, τ. Α', σελ. 189-744, Παρίσι 1872, τ. Β/1, σελ. 3-180, Παρίσι 1887.
- Κεκαυμένου, Λόγος νουθετικός : 'Αωνύμου λόγος νουθετικός προς βασιλέα, στί Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris, De officiis regis libellus. "Εκδ. B. Wassiliewsky - V. Jernstedt, Πετρούπολη 1896 (άνατύπωση "Αμστερνταμ 1965).
- Kemal-ed-Dîn : Extraits de la chronique d'Alep par Kemal ed Dîn, RHC, Historiens orientaux, τ. Γ', Παρίσι 1884.
- Κύνναμος : 'Ιωάννου Κυννάμου, 'Επιτομή, (CSHB), Βόννη 1836.
- Κιρμύτση, Καθέδρα : Π.Ι. Κιρμύτση, 'Ιστορικά είδήσεις περί καθέδρας καί καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ ὀρθοδόξου 'Αρχιεπισκόπου Κύπρου, ΚΣ 4 (1940), σελ. 87-112.
- Kitsiki Panagopoulos, Monasteries : Beata Kitsiki Panagopoulos, Cistercian and Mendicant Monasteries in Medieval Greece, Σικάγο-Λονδίνο 1979.
- ΚΣ : Κυπριακά Σπουδαί.
- Κυριαζή, Μοναστήρια : Ν.Γ. Κυριαζή, Τά μοναστήρια έν Κύπρω, Λάρνακα 1950.
- Κύρρη, 'Επισκοπή 'Αμμοχώστου : Κ.Π. Κύρρη, 'Η έλληνική έπισκοπή 'Αμμοχώστου επί Λατινοκρατίας (1192-1571), " Akten des XI. Internationalen Byzantinisten Kongresses, München 1958", Μόναχο 1960, σελ. 278-288.
- La Monte, Register : J. La Monte, Register of the Cartulary of the Cathedral of Santa Sophia of Nicosia, "Byzantion" 5 (1929-1930), σελ. 439-522.

- Λάμπρου, Γλωσσα : Σπ. Λάμπρου, 'Η ἑλληνικὴ ὡς ἐπίσημος γλωσσα τῶν σουλτάνων, "Νέος Ἑλληνομνήμων" 5 (1908), σελ. 40-78.
- Λάμπρου, Κυπριακά : Σπ. Λάμπρου, Κυπριακά καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἐκ τοῦ Παλατινοῦ κώδικος 367 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, "Νέος Ἑλληνομνήμων" 14 (1917), σελ. 14-50, 15 (1921), σελ. 141-165, 337-356.
- Lanfranchi, S. Giorgio Maggiore : San Giorgio Maggiore, τ. Β', Documenti 982-1159, τ. Γ', Documenti 1160-1199, notizie di documenti a cura di Luigi Lanfranchi (Fonti per la Storia di Venezia, sez.II Archivi Ecclesiastici), Βενετία 1968.
- Laurent, Regestes : V. Laurent, Les Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople, fasc. IV, Παρίσι 1971.
- Le livre des deux jardins : Le livre des deux jardins, Histoire des deux règnes, celui de Nour ed Dîn et celui Salah ed Dîn, RHC, Historiens orientaux, τ. Δ', Παρίσι 1898, τ. Ε', Παρίσι 1904.
- Ludolphus de Sudheim : Ludolphus de Sudheim, De itinere Terre Sancte. "Ἐκδ. G.A. Neumann, AOL 2 (1891), σελ. 305-377.
- Lusignan : E. de Lusignan, Chorographia et brevis historia universale dell'isola de Cipro ... per in sino al 1572, Bologna 1573 (ἀνατύπωση Ἀμμόχωστος 1973).
- Luttrell, The Hospitallers : A. Luttrell, The Hospitallers in Cyprus after 1292, "Πρακτικὰ Ἀδελφικοῦ Κυπριο-λογικοῦ Συνεδρίου" , τ. Β', Λευκωσία 1972, σελ. 161-172.
- Μαχαίρωσ : Leontios Makhairas, Recital concerning the Sweet Land of Cyprus entitled "Chronicle". "Ἐκδ. R.M. Dawkins, τ. Α'- Β', Ὁξφόρδη 1932.
- Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Ὀδοιπορικὸ : K. Horna, Das Hodoiporikon des Konstantin Manasses, "Byzantinische Zeitschrift" 13 (1904), σελ. 313-355.
- Mansi : S.D. Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio, Φλωρεντία 1769.
- Mas Latrie , Β', Γ' : M.L. de Mas Latrie, Histoire de l'île de Chypre sous le règne des princes de la Maison de Lusignan, τ. Β', Παρίσι 1852, τ. Γ', Παρίσι 1854 (ἀνατύπωση Ἀμμόχωστος 1970).
- Mas Latrie, L' île de Chypre : M.L. de Mas Latrie, L'île de Chypre. Sa situation présente et ses souvenirs du Moyen Age, Παρίσι 1879.

- Mas Latrie, Nouvelles preuves : M. L. de Mas Latrie, Nouvelles preuves de l'histoire de Chypre sous le règne des princes de la Maison de Lusignan, Παρίσι 1874 (ἀνατύπωση Ἀμμόχωστος 1970 = Mas Latrie, Histoire de l'île de Chypre ..., τ. Δ', σελ. 1-140).
- Megaw, Byzantine Architecture : A. H.S. Megaw, Byzantine Architecture and Decoration in Cyprus : Metropolitan or Provincial ?, DOP 28 (1974), σελ. 59-88.
- Megaw, Kyrenia Castle : A.H.S. Megaw, A Brief History and Description of Cyrenia Castle, Λευκωσία 1961.
- Megaw, Military Architecture : A.H.S. Megaw, Cyprus : Military Architecture, στό Setton, History, τ. Δ', σελ. 196-207.
- Megaw, Mosaics : A.H.S. Megaw, The Mosaics in the Church of Panagia Kanakaria in Cyprus (summary), "Atti dello VIII Congresso Internazionale di Studi Bizantini", τ. Β', Ρώμη 1953, σελ. 199-200.
- Megaw, Saranda Kolonnes : A.H.S. Megaw, Saranda Colones. A Medieval Castle excavated at Paphos, "Πρακτικά Α' Διεθνούς Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου" τ. Β', Λευκωσία 1972, σελ. 173-182.
- Megaw, Supplementary Excavations : A.H.S. Megaw, Supplementary Excavations on a Castle Site at Paphos, Cyprus 1970-1971, DOP 26 (1972), σελ. 323-343.
- Megaw, Vaulted Basilicas : A.H.S. Megaw, Three Vaulted Basilicas in Cyprus, JHS 66 (1946), σελ. 48-56.
- Megaw, Zeuxippus Ware : A.H.S. Megaw, Zeuxippus Ware, BSA 63 (1968), σελ. 67-88.
- Megaw-Hawkins, Panagia Kanakaria : A.H.S. Megaw - E.J.W. Hawkins, The Church of Panagia Kanakaria at Lythrankomi in Cyprus. Its Mosaics and Frescoes, (Dumb. Oaks Studies 14), Dumbarton Oaks, Washington 1977.
- Μιχαήλ ὁ Σύρος : Chronique de Michel le Syrien, patriarche jacobite d'Antioche (1166-1199), éditée pour la première fois et traduit en français par J.-B. Chabot, τ. Γ', Παρίσι 1905.
- Morozzo della Rocca-Lombardo, Documenti : R. Morozzo della Rocca - A. Lombardo, Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII, τ. Α'- Β', Τορίνο 1940.
- Müller - Wiener, Burgen : W. Müller-Wiener, Burgen der Kreuzritter im Heiligen Land, auf Zypern und in der Agaïs, Μόναχο-Βερολίνο 1966.

- Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν : Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλειστοῦ, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν διαφόρων καὶ ζήτησις περὶ τούτων καὶ περὶ Θεοῦ κηδεμονίας. Ἔκδ. H. Delehaye, Saints de Chypre, "Analecta Bollandiana" 26 (1907), σελ. 207-212.
- Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Περὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν Κύπρου σκαιῶν : Νεοφύτου πρότερον μοναχοῦ καὶ ἐγκλειστοῦ, Περὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν Κύπρου σκαιῶν. Ἔκδ. Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. Β', σελ. 1-4.
- Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Τυπικὴ Διαθήκη : Νεοφύτου πρεσβυτέρου μοναχοῦ καὶ ἐγκλειστοῦ, Τυπικὴ σὺν Θεῷ διαθήκη. Ἔκδ. Ι. Τσικνοπούλλου, Κυπριακὰ Τυπικά, (Πηγαὺ καὶ Μελέται τῆς Κυπριακῆς Ἱστορίας II), Λευκωσία 1969, σελ. 71-104.
- Νικῆτας Χωνιάτης : Νικῆτα Χωνιάτου, Χρονικὴ Διήγησις. Ἔκδ. I.-A. Van Dieten, (CFHB 11/1-2), Βερολίνο-Νέα Ὑόρκη 1975.
- Νικολάου, Κίτιον : Κ. Νικολάου, Κίτιον Ἑλληνίς, ΚΣ 25 (1961), σελ. 21-39.
- Nikolaou, Kition : Κ. Nikolaou, The Historical Topography of Kition, Göteborg 1976.
- Νικολάου Μουζάλωνος, Στίχοι : Σοφίας Ι. Δοανίδου, Ἡ παραύτησις Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος ἀπὸ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἀνέκδοτον ἀπολογητικὸν ποίημα, "Ἑλληνικά" 7 (1934), σελ. 9-150.
- Oberhammer : E. Oberhammer, Die Insel Cypern I, Μόναχο 1903.
- Παπαγεωργίου, Πρωτοβυζαντινὴ τέχνη : Α. Παπαγεωργίου, Ὁ χαρακτήρ τῆς πρωτοβυζαντινῆς τέχνης τῆς Κύπρου, "Στασῖνος" 2 (1964-1965), σελ. 45-50.
- Parageorghiou, Masterpieces : A. Parageorghiou, Masterpieces of the Byzantine Art of Cyprus, Κύπρος 1965.
- Parageorghiou, Wall Paintings : A. Parageorghiou, Recently Discovered Wall Paintings in 10th -11th Century Churches of Cyprus, "Actes du XIe Congrès International des Etudes Byzantines", τ. Γ', Βουκουρέστι 1976, σελ. 411-414.
- Παπαῦωάννου, Ἅγιος Λάζαρος : Χ. Παπαῦωάννου, Ὁ ἅγιος Λάζαρος. Μελέτη ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ, "Ἐκκλησιαστικὸς Κῆρυξ", Λάρνακα 1912, σελ. 22-31.

- Pelliot, Les Mongols et la Papauté : P. Pelliot, Les Mongols et la Papauté II, ROC 28 (1931-1932), σελ. 3-84.
- Perbellini, Fortificazioni : G. Perbellini, Le fortificazioni di Cipro dal X al XVI secolo, "Castellum" 17 (1973), σελ. 7-58.
- Petri Tudebodi , Historia : Petri Tudebodi seu Todobovis, Historia de Hierosolymitano itinera, RHC, Historiens occidentaux, τ. Γ', Παρίσι 1866.
- Raimundi de Aguilers, Historia : Raimundi de Aguilers, Historia Francorum qui caperunt Therusalem, RHC, Historiens occidentaux, τ. Γ', Παρίσι 1866.
- RDAC : Report of the Department of Antiquities. Cyprus.
- RHC : Recueil des Historiens des Croisades.
- Riant, Six Lettres : Comte Riant, Six Lettres relatives aux croisades, AOL 1 (1881), Documents, σελ. 383-392.
- ROC : Revue de l'Orient Chrétien.
- ROL : Revue de l'Orient Latin.
- Sacopoulo, Thēotokos : Marina Sacopoulo, La Thēotokos à la mandorle de Lythrankomi, Παρίσι 1975.
- Saewulfi, Relatio : Relatio de peregrinatione Saewulfi ad Hierosolymam et Terram Sanctam, annis dominicae incarnationis MCII et MCIII, στο Palestine Pilgrim's Text Society, Saewulf (1002,1003 A.D.), trans. by rev. Canon Browlow , Λονδύνο 1892, σελ. 31-52.
- Σάθα, Vies des Saints Allemands : C. Sathas, Vies des Sains Allemands de l'ēglise de Chypre, AOL 2 (1884), Documents, σελ. 405-426.
- Schlumberger, Sigillographie d'Antioche et de Chypre : G. Schlumberger, Sigillographie byzantine des ducs et catēpans d'Antioche, des patriarches d'Antioche et des ducs et catēpans de Chypre, AOL 2 (1884), σελ. 423-438.
- Sēmbad : Le connētable Sēmbad. Chronique du royaume et de la Petite Armēnie avec la continuation par un anonyme, RHC, Documents armēniens, τ. Α', Παρίσι 1869.
- Setton, History : K. Setton (ed.), A History of the Crusades, τ. Α'- Δ', Madison Wisconsin 1969-1977.

- Σκυλίτσης : 'Ιωάννου Σκυλίτση, Σύνοψις 'Ιστοριῶν. "Εκδ. I. Thurn, (CFHB 5), Βερολίνο-Νέα 'Υόρκη 1973.
- Σωτηρίου, Λεύκωμα : Γ.Α. Σωτηρίου, Τά βυζαντινά μνημεῖα τῆς Κύπρου. Α' Λεύκωμα, 'Αθήνα 1935.
- Σωτηρίου, 'Απόστολος Βαρνάβας : Γ.Α. Σωτηρίου, 'Ο ναός καί ὁ τάφος τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα παρά τήν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου, ΚΣ 1 (1937), σελ. 175-187.
- Sotiriou, Eglises à coupoles : G.A. Sotiriou, Les églises byzantines de Chypre à trois et à cinq coupoles et leur place dans l'histoire de l'architecture byzantine, "Atti del V Congresso Internazionale di Studi Bizantini", τ. Β', Ρώμη 1940, σελ. 401-409.
- Σωτηρίου, Παναγία 'Αγγελόκτιστος : Μαρίας Γ. Σωτηρίου, Τό πρόβλημα τοῦ μωσαϊκοῦ τῆς Παναγίας 'Αγγελοκτίστου, ΒΝΙ 14 (1938), σελ. 293-305.
- Σωτηρίου, Μοναστική τέχνη : Μαρίας Γ. Σωτηρίου, Βυζαντινά τοιχογραφία μοναστικῆς τέχνης τῆς Κύπρου, "Πρακτικά Α' Διεθνοῦς Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου", τ. Β', Λευκωσία 1972, σελ. 243-251.
- Stylianou, Byzantine Cyprus : A. and J. Stylianou, Byzantine Cyprus as Reflected in Art, Λευκωσία 1948.
- Stylianou, Painted Churches : A. and J. Stylianou, The Painted Churches of Cyprus, Κύπρος 1964.
- Tafel - Thomas, Α', Β', Γ': G.L.Fr. Tafel - G.M. Thomas, Urkunden zur ältesten Handels-und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante, τ. Α'- Γ', Βιέννη 1856-1857.
- Thiriet, Assemblées : F. Thiriet, Délibérations des assemblées vénitiennes concernant la Roumanie, τ. Α' 1160-1363, Παρίσι - Χάγη.
- Thomas, Die ältesten Verordnungen der Venezianer : G.M. Thomas, Die ältesten Verordnungen der Venezianer, " Abhandl. der k. bayer. Akademie d. Wiss. Cl. XIII/I, Μόναχο 1873.
- Thomas, Bericht : G.M. Thomas, Ein Bericht über die ältesten Besitzungen der Venezianer auf Cypern, "Sitzungsberichte der philos.-philol. Classe der k. bayr. Akademie d. Wiss." 1878, I/2, σελ. 143-157.
- Tudebodus Abbreviatus : Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum seu Tudebodus Abbreviatus, RHC, Historiens occidentaux, τ. Γ', Παρίσι 1866.

- Via ad Terram Sanctam : Ch. Kohler, Deux projets de croisade en Terre-Sainte, composés à la fin du XIIIe siècle et au début du XIVe, ROL 10 (1903-1904), σελ. 406-457.
- Vinsauf : Geoffrey de Vinsauf, Itinerarium regis Richardi I, άγγλ. μτφ. στο Chronicles of the Crusades being contemporary narratives of the Crusade of Richard Coeur de Lion, Λονδύνο 1848, σελ. 67-339.
- Wilbrand von Oldenburg : Wilbrand von Oldenburg, Peregrinatio, άγγλ. μτφ. C.D. Cobham, Excerpta Cypria, Cambridge 1908, σελ. 13-14.
- Willermus Tyrensis : Historia rerum in partibus transmarinis gestarum ... edita a venerabili Willermo Tyrensi archiepiscopo, RHC, Historiens occidentaux, τ. Α', Παρίσι 1844.
- Winfield, Byzantine Painters : D. Winfield, Hagios Chrysostomos, Tricomo, Asinou. Byzantine Painters at Work, "Πρακτικά Α' Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου", τ. Β', Λευκωσία 1972, σελ. 285-291.
- Zωναράς : 'Ιωάννου Ζωναρά, Χρονικόν, (CSHB), τ. Α'-Γ', Βόννη 1841-1897.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

1

[1042]

Ἐποστασία τοῦ Θεοφίλου Ἐρωτικοῦ, στρατηγοῦ τῆς Κύπρου.

Ζωναρᾶς, Γ', 624.- Σκυλίτζης, 429.

2

1055

Ὁ ἅγιος Lietbert, ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Cambrai, περνᾷ ἀπὸ τὴν Κύπρο, πηγαίνοντας στὴν Ἱερουσαλήμ. Συλλαμβάνεται ἀπὸ τὸν κατεπάνω Κύπρου μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔτσι θὰ προστατευτεῖ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους.

Vita Lietberti, στ. 41 (ἀπὸ Hill, Α', 260).

3

[1066]

Ὁ Γουλιέλμος ὁ Τύριος μεταβαίνει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὸ λιμάνι τοῦ Ἁγίου Συμεών τῆς Συρίας, ἀκολουθώντας τὸ δρομολόγιο Τένεδος, Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος, Δῆλος, Κλάρος, Ρόδος, Κύπρος.

Willermus Tyrensis, 1180.

4

[1072 - 1075]

Σέ νουθετικό λόγο τοῦ Κεκαυμένου πρὸς τόν αὐτοκράτορα ἀναφέρεται ὅτι ὁ βυζαντινὸς στόλος ἀντὶ νά προστατεύει, ὅπως ὀφείλει, τὰ νησιά, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Κύπρο, φροντίζει ἀντίθετα νά συλλέγει "σίτον, κριθήν, ὄσπριον, κηρόν, οἶνον, κρέη, ἔλαιον, νομίσματα πολλὰ καὶ ἄλλο εἶ τι αἱ νῆσοι ἔχουσι".

Κεκαυμένου, Λόγος νουθετικός, 102.

5

[1090 - 1092]

Ἐποστασία τοῦ Καρύκη στήν Κρήτη καὶ τοῦ Ραψομάτη στήν Κύπρο. Ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνὸς στέλνει ἐναντίον τῶν ἀποστατῶν "μετὰ μεγάλου στόλου" τόν μέγα δούκα Ἰωάννη Δούκα. Ὁ τελευταῖος, μετὰ τὴν καταστολή τῆς ἐξέγερσης τοῦ Καρύκη, ἔρχεται στήν Κύπρο. Ὁ Ραψομάτης συλλαμβάνεται ἀπὸ τόν Μανουήλ Βουτουμίτη στό μοναστήρι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ μεταφέρεται στήν Κωνσταντινούπολη μαζί μέ τούς "συναποστατήσαντας αὐτῶ ἀθανάτους" (βλ. Κεράνεια, ἀρ. 100-102).

Ἄννα Κομνηνή, Β΄, 162-163.- Ζωναράς, Γ΄, 737.

6

[1092]

Μετά τήν καταστολή τῆς ἐξέγερσης τοῦ Ραψομάτη ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός διορίζει "κριτὴν καὶ ἐξισωτὴν" τῆς Κύπρου τὸν Καλλιπάρριος.

"Ἄννα Κομνηνή, Β΄, 164.

7

[1092]

Ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός διορίζει τὸν Εὐμάθιο Φιλοκάλῃ στρατοπεδάρχη τῆς Κύπρου, "ναῦς πολεμικὰς δεδωκὼς αὐτῷ καὶ ἵππους".

"Ἄννα Κομνηνή, Β΄, 164.

8

[1092]

Μεταφέρεται ἀπὸ τήν Κωνσταντινούπολη εἰκόνα τῆς Θεοτόκου στή Μονὴ Κύκκου.

Μαχαίρας, 36-38.

9

[1097]

Ὁ ἐξόριστος στήν Κύπρο πατριάρχης Ἱεροσολύμων Συμεὼν Β΄ στέλνει ἐφόδια στοὺς σταυροφόρους πού πολιορκοῦν τήν Ἀντιόχεια.

Alberti Aquensis, Historia, 489.

10

1097, Αὐγούστου 19

Μοίρα βυζαντινοῦ στόλου ἀπὸ τὴν Κύπρο ἐπιτίθεται ἐναντίον τῆς Λαοδίκειας.

Kamal-ed-Dîn, 578.

11

[1097]

Σέ περιγραφή τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ταγκρέδου (ἀνηψιοῦ τοῦ Βοημούνδου Α΄, ἡγεμόνα τῆς Ἀντιόχειας) ἀπὸ τὸν Radulfo Catomensî μνημονεύεται ἡ Κύπρος ὡς εὐδαίμων νῆσος (*opulentissima insula*).

Gesta Tancredi, 647.

12

[1098, Φεβρουάριος]

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Ἀντιόχειας ἀπὸ τὰ βυζαντινά καὶ σταυροφορικά στρατεύματα οἱ Βυζαντινοί μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Τατίκιο ἀποχωροῦν καὶ φτάνουν στὴν Κύπρο.

Alberti Aquensis, Historia, 417.- Ἄννα Κομνηνή, Γ΄, 20-21.- Petri Tudebodi, Historia, 42.- Raimundi de Aguilers, Historia, 245.

13

[1098]

Σταυροφόροι καταφεύγουν στὴν Κύπρο καὶ Ῥωμανία κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Ἀντιόχειας.

Baldrici, Historia, 45.- Guiberti, Gesta, 176.- Histoire anonyme de la première croisade, 80.- Petri Tudebodi, Historia, 42.- Tudebodus Abbreuiatus, 136.

14

- [1098] Ἄπεσταλμένοι ἀπὸ τῆ Μάμιστρα πηγαίνουν στὴν Κύπρο γιὰ ἀγορὰ τροφίμων. Raimundi de Aguilers, Historia, 255.

15

- [1098] Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πολιορκίας τῆς Ἀντιόχειας Ἑλληνες καὶ Ἀρμένιοι ἀπὸ τὴν Κύπρο, Ρόδο καὶ ἄλλα νησιά, καθὼς καὶ ἀπὸ τῆ μικρασιατικὴ ἀκτὴ μεταφέρουν καὶ πωλοῦν τρόφιμα στοὺς σταυροφόρους. Willermus Tyrensis, 249.

16

- [1099] Γενουατικά, βενετικά καὶ ἑλληνικά πλοῖα μεταφέρουν ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὴ Ρόδο καὶ ἄλλα νησιά τρόφιμα γιὰ τὸν ἀνεφοδιασμό τῶν σταυροφόρων. Raimundi de Aguilers, Historia, 274, 290.- Willermus Tyrensis, 310.

17

- [1099] Ὁ Arnoul de Rohes (Roex), Λατίνος πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλήμ, μεταβαίνει στὴν Κύπρο μὲ σκοπὸ τὴ συγκέντρωση χρημάτων γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Παναγίου Τάφου ποὺ ἀπειλεῖται ἀπὸ τοὺς Ἀραβες. Willermus Tyrensis, 314, 359.

18

[1099, Αύγουστος Σεπτέμβριος]

Ὁ Εὐμάθιος Φιλοκάλης, δούξ τῆς Κύπρου, ἀποκρούει πειρατική ἐπιδρομή πισσατικοῦ στόλου ἐναντίον τοῦ νησιοῦ. Μετά τὴν ἥττα του ὁ στόλος καταφεύγει στὴ Λαοδίκεια, ἐγκαταλείποντας στὴν Κύπρο μέρος τοῦ πληρώματος.

"Αννα Κομνηνή, Γ', 44.

19

[1099, Σεπτέμβριος]

"Οἱ τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου θαλασσοκράτορες" καὶ ὁ μέγας δούξ Λαντουῖλφος συγκεντρώνονται στὴν Κύπρο γιὰ νὰ συζητήσουν προτάσεις γιὰ εἰρήνη μὲ τὸν Βοημοῦνδο Α', ἡγεμόνα τῆς Ἀντιόχειας.

"Αννα Κομνηνή, Γ', 45.

20

[1099, Σεπτέμβριος]

Ὁ Μανουὴλ Βουτουμίτης στέλνεται ἀπὸ τὴν Κύπρο στὴ Λαοδίκεια γιὰ νὰ προτείνει εἰρήνη στὸν Βοημοῦνδο Α', ἡγεμόνα τῆς Ἀντιόχειας, ἀλλὰ ἐπιστρέφει ἄπρακτος (βλ. ἀρ. 19).

"Αννα Κομνηνή, Γ', 45.

21

[1099, Σεπτέμβριος]

Ὁ βυζαντινός στόλος, μετά τήν ἀποτυχία τῶν εἰρηνευ-
τικῶν διαπραγματεύσεων μέ τόν Βοημοῦνδο Α', ἡγεμόνα τῆς
Ἀντιόχειας, φεύγει ἀπό τήν Κύπρο μέ προορισμό τήν Κων-
σταντινούπολη.

"Αννα Κομνηνή, Γ', 45.

22

[11ος αἰ.]

Λεόντιος κομμερκιάριος Κύπρου καί Ἀττάλειας (σφρα-
γίδα).

Schlumberger, Sigillographie d'An-
tioche et de Chypre, 436-438.

23

[1102, Ὀκτώβριος]

Μέ ἐντολή τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ, ὁ
Εὐμάθιος Φιλοκάλης, δούξ τῆς Κύπρου, στέλνει πλοῖα μέ ἐρ-
γάτες καί οἰκοδομικά ὑλικά γιά τήν "κτίσιν πολιχνίου"
στήν Τρίπολη (Mont Pèlerin).

"Αννα Κομνηνή, Γ', 35.

24

[1103]

Μέ ἐντολή τοῦ "πρωτονοβελισσίμου καί μεγάλου δουκός
καί ἀναγραφῆς Κύπρου" Λέοντος Νικερίτου ὁ ἱερέας Ἰωάν-
νης Ταρσίτης ἀντιγράφει χειρόγραφα γιά λογαριασμό του.

Darrouzès, Autres manuscrits, 156.

25

[1103 - 1104]

Μέ έντολή τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ ὁ Μανουήλ Βουτουμίτης μεταφέρει τά στρατεύματά του ἀπό τήν Ἀττάλεια στήν Κύπρο. Οἱ συνοδοί του, Βάρδας καί ὁ ἀρχι-οινοχός Μιχαήλ, ἔρχονται γρήγορα σέ προστριβές μέ τόν Κωνσταντῖνο Εὐφορβηνό, δούκα τῆς Κύπρου (βλ. Κερύνεια, ἀρ. 103).

Ἄννα Κομνηνή, Γ΄, 41.

26

[1103 - 1104]

Ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνός "ὄσους ὑπόπτους ... εἶχε ... εἰς Κύπρον ἀπέστειλε".

Ἄννα Κομνηνή, Γ΄, 41.

27

1107

Ὁ Νικόλαος Μουζάλων, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, φτάνει ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στήν Κύπρο μετά ἀπό θαλάσσιο ταξίδι 10 ἡμερῶν. Ἐξυμνεῖ τήν ὀμορφιά τοῦ νησιοῦ.

Νικολάου Μουζάλωνος, Στίχου, 119.

28

[1110, Μάρτιος-Μάιος]

Ὁ ἐμίρης τῆς Βηρυττοῦ, μετά τήν κατάκτηση τῆς πόλης ἀπό τοὺς σταυροφόρους, καταφεύγει στήν Κύπρο.

Alberti Aquensis, Historia, 670-671.

29

[1111 - 1112]

Ὁ Μανουήλ Βουτουμίτης "καί τις ἕτερος εἰδήμων τῆς λατινικῆς διαλέκτου"; πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ στόν Βαλδουῖνο Α', βασιλιά τῆς Ἱερουσαλήμ, φτάνουν στήν Κύπρο. Ἀφοῦ παίρνουν ἀπό τή νῆσο χρήματα καί πλοῖα γιά τήν ἀποστολή τους, κατευθύνονται στήν Τρίπολη.

"Ἄννα Κομνηνή, Γ', 149,152.

30

[1111 - 1112]

Οἱ πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ ἀπειλοῦν τόν Ροῆς, γιό τοῦ Πελκτράνου (Bertrand), κόμη τῆς Τρίπολης, καί τόν Λατίνο ἐπίσκοπο τῆς Τρίπολης ὅτι, ἂν δέν τοῦς ἐπιστρέψουν τά χρήματα πού εἶχαν ἀφήσει προηγουμένως οἱ Βυζαντινοί γιά φύλαξη στήν Τρίπολη, θά δώσουν ἐντολή στόν δούκα τῆς Κύπρου νά διακόψει τόν ἀνεφοδιασμό τους σέ τρόφιμα, μέ ἀποτέλεσμα νά γίνουν "λιμοῦ παρανάλωμα".

"Ἄννα Κομνηνή, Γ', 153.

31

[1113 - 1115]

Περιγραφή τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν Ρῶσο ἡγούμενο Δανιήλ.
Ἐναγραφή ἀποστάσεων (ἀπὸ τὸ ἀκρωτήρι Χελιδόνι τῆς Λυ-
κίας ὡς τὴν Κύπρο 200 βέρστια, ἀπὸ τὴν Κύπρο στὴ Γιάφα
400 βέρστια).

Itinéraires russes en Orient, A',
8-9.

32

[1123]

Βενετικός στόλος μὲ ἐπικεφαλὴς τὸν δόγη Δομήνικο Mi-
chiel, πού κατευθύνεται στὴ Συρία μὲ σκοπὸ νὰ ἀντιμε-
τωπίσει τοὺς Μουσουλμάνους, περνᾷ ἀπὸ τὴν Κύπρο.

Fulcherii Carnotensis, Historia,
452.- Willermus Tyrensis, 545.

33

[1126]

Χρυσόβουλλο τοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννη Β' τοῦ Κομνηνοῦ,
σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο παραχωρεῖται στοὺς Βενετούς τὸ δι-
καίωμα ἐλεύθερης ἐμπορίας στὴν Κύπρο καὶ στὴν Κρήτη.

Tafel-Thomas, A', 124.-

34

[1136 - 1137]

Ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης Β' ὁ Κομνηνός κατακτᾷ τὸ κά-
στρο Tell Hamdoun τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ μεταφέρει
τοὺς κατοίκους στὴν Κύπρο.

Kamel Altevarykh, 424.

35

1148, Ὀκτώβριος

Ὁ αὐτοκράτορας Μανουήλ Α' ὁ Κομνηνός ἀνανεώνει τὰ ἐμπορικά προνόμια τῆς Βενετίας (βλ. ἀρ. 33).

Tafel-Thomas, Α', 124.

36

[1155]

Ἐπιδρομή τοῦ Ρεϋνάλδου, ἡγεμόνα τῆς Ἀντιόχειας, καί τοῦ θεοδώρου (Thoros) Β', βασιλιᾶ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἐναντίον τῆς Κύπρου.

Bar Hebraeus, 355 (ἀπό Oberhammer, Α', 36).- Grégoire le prêtre, 187.- Ibn-Moyesser, 473.- Jean Dardel, 7.- Κύνναμος, 178, 181.- Lusignan, φ.110, 227.- Μιχαήλ ὁ Σύρος, Γ', 315.- Sēmpad, 621.- Willermus Tyrensis, 834-835.

37

[1158]

Ἐπιδρομή αἰγυπτιακοῦ στόλου ἐναντίον τῆς Κύπρου. Συλλαμβάνεται αἰχμάλωτος "*le frère du comte, roi de l'île de Chypre*" (sic), καί ἀποστέλλεται μέ τιμές στήν Κωνσταντινούπολη.

Ibn-Moyesser, 473.

38

[1161]

Ἐπιδρομή τοῦ Ραϋμόνδου Γ', κόμη τῆς Τρίπολης, ἐναντίον τῆς Κύπρου μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ σχεδίου γάμου μεταξύ τοῦ αὐτοκράτορα Μανουήλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ραϋμόνδου Μελισσάνθης.

Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Ὀδοιπορικόν, 343.- Willermus Tyrensis, 878.

39

[1166]

Ὁ αὐτοκράτορας Μανουήλ Α' ὁ Κομνηνός διορίζει ἡγεμόνα τῆς Κιλικίας τὸν Ἀνδρόνικο Κομνηνὸ καὶ ὑπάγει τὴν Κύπρο στὴ δικαιοδοσία του ("Κύπρον αὐτῷ φορολογεῖσθαι ἔδωκεν").

Κύνναμος, 250.- Νικῆτας Χωνιάτης, 138.

40

1168

Μνεῖα ἐμπορικῶν ἐγκαταστάσεων Ἀμαλφιτανῶν στὴν Κύπρο.

Camera, Istorica, 206 (ἀπὸ Mas Latrie, Β', 4 σημ. 2).

41

[1169, post Ἰουλίου 8]

Φτάνει στὴν Κύπρο βυζαντινὸς στόλος μὲ ἐπικεφαλὴς τὸν μέγα δούκα Ἀνδρόνικο Κοντοστέφανο.

Νικῆτας Χωνιάτης, 160-161.- Willermus Tyrensis, 961.

42

[1172 - 1179]

Ὁ Ναρσής, μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Ταρσοῦ, καταφεύγει σέ ἑλληνικό μοναστήρι τῆς Κύπρου, ἀλλά σέ σύντομο χρονικό διάστημα ἐντοπίζονται τὰ ἔχνη του ἀπό τήν οἰκογένειά του.

RHC, Documents arméniens, A', 561.

43

1173

Περιγραφή τῆς Κύπρου ἀπό τόν περιηγητή Βενιαμίν τῆς Τουδέλας. Ἀναγραφή ἀποστάσεων (ἀπό τή Ρόδο στήν Κύπρο ταξίδι 4 ἡμερῶν, ἀπό τήν Κύπρο στήν Κώρυκο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ταξίδι 4 ἡμερῶν). Μνεῖα Ἑβραίων ἐγκατεστημένων στό νησί.

Benjamin of Tudela, Itinerary, 25.

44

1184

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός ἔρχεται στήν Κύπρο ἀπό τήν Ἰσαυρία, σφετερίζεται μέ πλαστά ἔγγραφα τήν ἐξουσία καί "φημίζεται βασιλεύς".

Μιχαήλ ὁ Σύρος, Γ', 402.- Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Περί τῶν κατὰ τήν χώραν Κύπρου σκαλιῶν, 3.- Νικητᾶς Χωνιάτης, 340, 369.

45

[1186]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, μέ τῆ βοήθεια τοῦ πειρατῆ Μεγαρείτη (Μαργαρίτη) νικᾷ τόν βυζαντινό στόλο πού εἶχε σταλεῖ ἐναντίον του ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη.

Lusignan, φ. 115^v.- Νικήτας Χωνιάτης, 369-370.

46

[1191, post Μαΐου 6]

Κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπό τόν Ριχάρδο τόν Λεοντόθυμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας (βλ. Κεράνεια, ἀρ.104, Ἀμμόχωστος, ἀρ.122, Κίτι, ἀρ.273, Λεμεσός, ἀρ.289, Κολόσσι, ἀρ. 342, Πάφος, ἀρ. 378).

Βραχέα Χρονικά, Α', 25, ἀρ. 1, Β', Παρ. ἀρ. 11α.- Kamel Altevarykh, Β', 42-43.- Μαχαιρᾶς, 18.- Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Περί τῶν κατὰ τήν χώραν Κύπρου σκαιῶν, 3.- Νικήτας Χωνιάτης, 418.

47

[1191, post Μαΐου 6]

Ἐξέγερση Κυπρίων καί Ἀρμενίων ἐναντίον τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόθυμου, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας.

Brompton, Chronicon, στ. 1203 (ἀπό Mas Latrie, Α', 28).- Gestes, 172.- Hoveden, Chronica, 116 (ἀπό Hill, Β', 34).

48

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τὴν ἀφιξὴ τοῦ στήν Ἄκρα, παραχωρεῖ τὴν Κύπρο σὺν τὸν τάγμα τῶν Ναϊτῶν ἀντὶ ποσοῦ 100.000 βυζαντίων (*byzantii saracinali*).

Cont. Guillaume de Tyr, B, 7, Γ', 593.- Eracles, 184-189.- Lusignan, φ. 120^V.
Μαχαιρᾶς, 20.- Μιχαήλ ὁ Σύρος, Γ', 403.

49

[1192, ἀνοιξη]

Ἐπαναστατικὸ κίνημα τῶν Κυπρίων ἐναντίον τῶν Ναϊτῶν. Οἱ κάτοικοι καταφεύγουν εἰς τὰ βουνά. Οἱ Ναῖτες, διαπιστώνοντας τίς δυσχέρειες ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσουν στήν Κύπρο, ἐγκαταλείπουν τὸ νησί.

Cont. Guillaume de Tyr, Γ', 593.- Eracles, 185-186, 190-191.- Lusignan, φ. 77, 122.- Μιχαήλ ὁ Σύρος, Γ', 403.

50

[1192, ἀνοιξη]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, παραχωρεῖ τὴν Κύπρο εἰς τὸν Γουτῶνα Λουζινιάν, ἔκπτωτο βασιλιά τῆς Ἱερουσαλήμ, μετὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐξοφλήσει τὸ συμφωνημένον μετὰ τοῦς Ναῖτες τίμημα παραχώρησης τοῦ νησιοῦ.

Cont. Guillaume de Tyr, Γ', 594.- Eracles, 188, 191.- Lusignan, φ. 68^V, 77, 122^V.- Μαχαιρᾶς, 18-20.- Μιχαήλ ὁ Σύρος, Γ', 403.

51

[1192 ca Μάρτιος]

Πρεσβεία τοῦ αὐτοκράτορα Ἰσαακίου Β' τοῦ Ἀγγέλου πρὸς τὸν Σαλαδῖνο, σουλτάνο τῆς Αἰγύπτου: πρόταση γιὰ ἀνάληψη κοινῆς ἐκστρατείας ἐναντῖον τῶν Λατίνων τῆς Κύπρου.

Anecdotes et beaux traits, 299.-
Le livre des deux jardins, A',
509-510 (πρβλ. Dölger, Regesten,
ἀρ. 1608).

52

[1192, Μάιος]

Ὁ Γουϊδων Λουζινιάν, ἔκπτωτος βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ, φτάνει στὴν Κύπρο μαζί μὲ Λατίνους ἱππότες πού εἶχαν χάσει τὰ φέουδά τους μετὰ τὴν ἀραβικὴ κατάκτηση τῆς Παλαιστίνης. Μὲ ἀπεσταλμένους του στὴ Μικρὰ Ἀρμενία, τὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν Ἄκρα διακηρύσσει τὴν πρόθεσή του νὰ δεχτεῖ ἀποίκους στό νησί. Ἐγκαθίστανται στὴν Κύπρο ὄποιοι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Τρίπολη, τὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν Μικρὰ Ἀσία.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 8-9,
Γ', 594-595.- Eracles, 188, 191-
192.- Lusignan, φ. 68^V, 77, 122^V-
123.

53

[1191 - 1192]

Ὁ βασιλιάς τῆς Κύπρου πού εἶχε ἀπελευθερωθεῖ ("*af-franchi*") πληροφορεῖ τὸν Σαλαδῖνο, σουλτάνο τῆς Αἰγύπτου, ὅτι εἶχε ἐπαναστατήσσει ἐναντῖον τοῦ Ριχάρδου καὶ ὅτι εἶχε διατάξει τὸν ἀποκλεισμό τῶν κυπριακῶν λιμανιῶν.

Le livre des deux jardins, A',
509-510.

- 54
- [post 1193, Μάιος] Ὁ Ἀμόλριχος Λουζινιάν, κονόσταβλος τοῦ βασιλεῦς τῆς Ἱερουσαλήμ, φτάνει ἀπὸ τὴν Ἰόππη στὴν Κύπρο γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴ διακυβέρνηση τοῦ νησιοῦ.
- Cont. Guillaume de Tyr, B', 10, Γ', 597.- Eracles, 203, 208-209.
- 55
- [1197, Ἰούλιος] Ὁ Ἀμόλριχος Λουζινιάν στέφεται βασιλιάς τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν Κορράδο, ἀπεσταλμένο τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορα Ἑρρίκου ΣΤ'.
- Cont. Guillaume de Tyr, B', 10-11.- Eracles, 209-212.- Lusignan, φ. 124.
- 56
- [1197, μεταξύ Σεπτεμβρίου 10 καὶ Ὀκτωβρίου 23] Ὁ Ἀμόλριχος Λουζινιάν, βασιλιάς τῆς Κύπρου, παντρεύεται τὴν Ἰσαβέλλα, χήρα τοῦ Ἑρρίκου τῆς Καμπανίας, βασιλιᾶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Μὲ τὸν γάμο του ἀποκτᾶ καὶ τὸν τίτλο τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἱερουσαλήμ.
- Eracles, 223.- Lusignan, φ. 125.
- 57
- 1199, φθινόπωρο Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Γ' τοῦ Ἀγγέλου πρὸς τὸν πάπα Ἰννοκέντιο Γ', σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ζητᾶ τὴ βοήθειά του γιὰ τὴν ἀνακατάληψη τῆς Κύπρου.
- Dölger, Regesten, ἀρ. 1654.

58

[1203 - 1204]

Σεισμός στήν Κύπρο.

Abou'l-Feda, 83.- Gestes, 663.-
Kamel Altevarykh, 96.

59

[1207, ante Μαρτίου 5]

Ὁ Ἀλδεβραντινός, δυνάστης τῆς Ἀττάλειας, ζητᾶ βοήθεια ἀπό τόν βασιλιά τῆς Κύπρου γιά νά ἀντιμετωπίσει τούς Τούρκους τοῦ Ἰκονίου.

Eracles, 316.- Kamel Altevarykh,
103.- Νικῆτας Χωνιάτης, 639-640.

60

1208 - 1209

Φραγκικός στόλος ἀπό τήν Κύπρο συλλαμβάνει πλοῖα αἰγυπτιακοῦ στόλου καί αἰχμαλωτίζει τά πληρώματα.

Kamel Altevarykh, 107.

61

[1208 - 1214]

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἡσαΐας ἐπισκέπτεται τή Νίκαια καί ζητᾶ συγχώρηση ἀπό τόν πατριάρχη Μιχαήλ Αὐτωρειανό γιά τήν ὑποταγή του στόν πάπα. Οἱ Λατῖνοι τῆς Κύπρου τοῦ ἀπαγορεύουν νά ἐπιστρέψει στό νησί.

Laurent, Regestes, 1218.

62

1211, 'Ιουνίου 5-14

'Ο βάιλος τῆς Κύπρου ἐπιτίθεται ἀπὸ τὴν ᾿Ακρα ἐναν-
τιον τῆς Αἰγύπτου.

Le livre des deux jardins, B',
158.

63

[1211, post Αὐγούστου 25]

'Ο Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, ἐπισκέπτεται τὴν
Κύπρο καὶ περιγράφει τὸ νησί (βλ. Κερύνεια, ἀρ. 106,
'Αμμόχωστος, ἀρ. 123, Λεμεσός, ἀρ. 295, Πάφος, ἀρ. 361).

Wilbrand von Oldenburg, 13.

64

1212 - 1213

'Ο βάιλος τῆς Κύπρου εἰσβάλλει στὴν περιοχὴ τῆς ᾿Αν-
τιόχειας.

Le livre des deux jardins, B',
159.

65

[1214 - 1216]

Συνθῆκες εἰρήνης μεταξὺ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κύπρου Οὐ-
γου Α' καὶ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Izzedin Kaikaus
Α' (ἐλεύθερη ἐμπορία "πραγματευτῶν" καὶ "πλευστικῶν"
στά λιμάνια τῶν δύο χωρῶν).

Λάμπρου, Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα,
45-52.

66

1218, Ἰουλίου 7

Ἡ Ἀλίσια, βασίλισσα τῆς Κύπρου, παραχωρεῖ προνόμια στοὺς Γενουάτες (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 124, Λεμεσός, ἀρ. 296).

67

[1218, post Σεπτεμβρίου 10]

Μετά τὸν θάνατο τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κύπρου Οὕγου Α', ἡ χήρα του Ἀλίσια μέ τὸν Φίλιππο Ἰβελίνο ἀναλαμβάνουν τὴν ἐπιτροπεία τοῦ ἀνήλικου γιοῦ του Ἐρρίκου. Ἀναφύονται διαμάχες μεταξύ τῶν ἐπιτρόπων, στίς ὁποῖες ἀναμειγνύεται καί ὁ Γερμανός αὐτοκράτορας Φριδερίκος ὁ Β', πού διεκδικεῖ γιά λογαριασμό του τὴν ἐπιτροπεία τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κύπρου (βλ. Κερύνηια, ἀρ. 107, Λεμεσός, ἀρ. 298-300).

Cont. Guillaume de Tyr, B', 15-16.-
Eracles, 360 κέξ.- Gestes, 670 κέξ.
Lusignan, φ.127^v.

68

[1219, Ἰούλιος]

Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης περνᾶ ἀπὸ τὴν Κύπρο, πηγαίνοντας στὴν Ἄκρα.

Golubovich, Biblioteca, B', 92-93.

69

1220, Ὀκτώβριος

Συνέλευση τῆς Λεμεσοῦ (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 297).

70

[1221, Ἰούλιος-
Σεπτέμβριος]Αἰγυπτιακός στόλος ἐπιτίθεται ἐναντίον πλοίων πού
βρίσκονται σέ λιμάνι τῆς Κύπρου.

Eracles, 345-346.

71

1222, Σεπτεμβρίου 14

Συνέλευση Ἀμμοχώστου (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 125).

72

[1222]

Ὁ Νεόφυτος, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, δέχεται τήν "προ-
χείρισιν" ἀπό τόν Θεόδωρο Α' τόν Λάσκαρι, αὐτοκράτορα
τῆς Νίκαιας.

Χατζηψάλτη, Σχέσεις, 76.

73

[ante 1229]

Ὁ Νεόφυτος, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, γίνεται δεκτός
ἀπό τόν Ἰωάννη Γ' τόν Βατάτζη, αὐτοκράτορα τῆς Νί-
καιας.

Χατζηψάλτη, Σχέσεις, 76.

74

[post 1232]

Ἐναφορά Νεοφύτου, ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, πρὸς τὸν Ἰωάννη Γ' τὸν Βατάτζη, αὐτοκράτορα τῆς Νίκαιας, γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Χατζηψάλτη, Σχέσεις, 76.

75

1233, Δεκεμβρίου 2

Ἄμυντική συνθήκη μεταξύ Ἐρρίκου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, καὶ τῶν Γενοואτῶν.

Mas Latrie, Β', 56-58.

76

1233

Μέ τὴν κατάληψη τῆς Κερύνειας, τελευταίου ὄχυροῦ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β', ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, λήγουν οἱ διαμάχες ποὺ εἶχαν ἀναφθεῖ ὡς πρὸς τὴν ἐπιτροπεία τοῦ ἀνήλικου βασιλιᾶ τῆς Κύπρου (βλ. Κερύνεια, ἀρ. 109).

Gestes, 724.

77

[ante 1240, Ἀπριλίου 9]

Πολλοὶ κληρικοὶ ἐγκαταλείπουν τὴν Κύπρο καὶ καταφεύγουν στὴ Μικρὰ Ἀρμενία.

La Monte, Register, 463.

78

[1240]

Ὁ Νεόφυτος, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, φεύγει ἀπὸ τὴν Κύπρο.

Reynaldus, anno 1240, 248 (ἀπὸ Χάκκετ, 'Ἱστορία, Α', 137).

79

[ca 1240 - 1246]

Μετά ἀπὸ παρέμβαση τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Νίκαιας Ἰωάννη Γ' τοῦ Βατάτζη, ὁ Νεόφυτος, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ἐπιστρέφει στὸ νησί.

Χατζηψάλτη, Σχέσεις, 66.

80

[1248, post Σεπτέμβριος]

Σύμφωνα μὲ μαρτυρία μέλους τῆς συνοδείας τοῦ βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Θ' (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 311), ἡ Κύπρος δὲν ἔχει λιμάνια κατάλληλα γιὰ χειμερινὰ ἀγκυροβόλια.

Via ad Terram Sanctam, 428.

81

[1259]

Ὁ Γεώργιος Κύπριος, μετέπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Β', ἐπιθυμώντας νά συνεχίσει τίς σπουδές του, φεύγει ἀπό τήν Κύπρο καί μετά ἀπό τρεῖς ἡμέρες ταξίδι φτάνει στήν Ἄκρα καί ἀπό ἐκεῖ κατευθύνεται στήν Ἔφεσο.

Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, Διηγήσεως μερικῆς λόγος, 24.

82

1260, Ἰουλίου 3

Διάταξις Κυπρία (*Bulla Cypria, Constitutio Cypria*), σύμφωνα μέ τήν ὁποία καθορίζονται οἱ σχέσεις μεταξύ ὀρθόδοξης καί λατινικῆς ἐκκλησίας.

Mansi, XXIII, 1037-1047.

83

1263, Ἰανουαρίου 12

Ἐπιστολή τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Δ' πρὸς τίς ἀρχές τῆς Κύπρου: ἐφιστᾷ τήν προσοχή τους ὡς πρὸς ἐνδεχόμενο σχέδιο ἐπίθεσης τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ Η' τοῦ Παλαιολόγου καί τῶν Γενουατῶν μέ σκοπό τήν ἀνακατάληψη Κύπρου καί Κρήτης.

Mas Latrie, Γ', 653-655.

84

1278, Ἰουνίου 4

Σύμφωνα μέ ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, ἀπαγορεύεται ἡ ἀποστολή δύο νηοπομπῶν τόν χρόνο γιά Συρία, Μικρά Ἀρμενία, Κύπρο καί Αἴγυπτο. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀποστολή μιᾶς μόνο νηοπομπῆς κατά τόν μήνα Αὐγούστο.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. XLVIII.

85

1278, Αὐγούστου 9

Σύμφωνα μέ ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, ἀπαγορεύεται στά πλοῖα πού πηγαίνουν ἀπό τήν Εὐβοία στήν Ἄκρα, Συρία, Ἀλεξάνδρεια, Μικρά Ἀρμενία καί Κύπρο νά μεταφέρουν ἐμπορεύματα ξένων ἐμπόρων.

Thomas, Die ältesten Verordnungen der Venezianer, 43.

86

1282, Ἀπριλίου 7

Σύμφωνα μέ ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, ἀπαγορεύεται στούς Βενετούς νά ἐμπορεύονται στήν Κύπρο κατά τόν μήνα Μάιο.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. LV.

87

[1286]

Ἐπιστολή τοῦ Γρηγορίου Β' τοῦ Κυπρίου, πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὸν Ἑρρίκο Β', βασιλιά τῆς Κύπρου.

Λάμπρου, Κυπριακά, 151-152.-
Laurent, Regestes, ἀρ. 1497.

88

1287, Μαρτίου 15

Σύμφωνα με ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, οἱ Βενετοὶ ἔμποροι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐμπορεύονται στὴν Κύπρο, Αἴγυπτο καὶ Μικρὰ Ἀρμενία παρά μόνο μετὰ τὴν 15 Σεπτεμβρίου.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CXVI.

89

1291, Φεβρουαρίου 18

Διατάξεις τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας σχετικὲς μετὰ τὴν ναυσιπλοῖα βενετικῶν πλοίων πρὸς τὴν Ῥωμανία, Κύπρο, Μικρὰ Ἀρμενία καὶ Συρία γιὰ τὴν περίοδο 15 Μαρτίου - 15 Μαΐου.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CLI.

90

[ante 1291, Ἰουλίου 14]

Μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς Τύρου ἀπὸ τοὺς Ἀραβες, οἱ Ναῦτες ἔρχονται στὴν Κύπρο.

Gestes, 817.

91

1291, Αύγουστου 14

Μετά τήν κατάληψη τοῦ Château Pèlerin ἀπό τοὺς ἄραβες, Λατῖνοι πρόσφυγες ἔρχονται στήν Κύπρο.

Gestes, 818.

92

1292, Ἰανουαρίου 12

Σύμφωνα μέ ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, ἐπιτρέπονται τά ἐμπορικά ταξίδια πρὸς τήν Κύπρο καί τή Μικρά Ἄρμενία.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CLXII

93

1292, Ἰανουαρίου 22

Σύμφωνα μέ ἀπόφαση τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας, ἐπιτρέπεται στοὺς Βενετούς ἐμπόρους νά φύγουν ἀπό τήν Κύπρο καί Μικρά Ἄρμενία, ὅποτε θέλουν, γιά νά διαχειμᾶσουν στήν Ἀδριατική.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CLXIII.

94

1295, Φεβρουαρίου 22

Κανονισμός τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας σχετικός μέ τή μεταφορά ἀλατιοῦ ἀπό Κύπρο καί Σαρδηνία στή Βενετία.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CLXXXIII.

95

1296, Φεβρουαρίου 21

Μέτρα τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας σχετικά
μέ τήν εἰσαγωγή ἀλατιοῦ στή Βενετία ἀπό Σαρδηνία καί
Κύπρο.

Thiriet, Assemblées, A', ἀρ. CC.

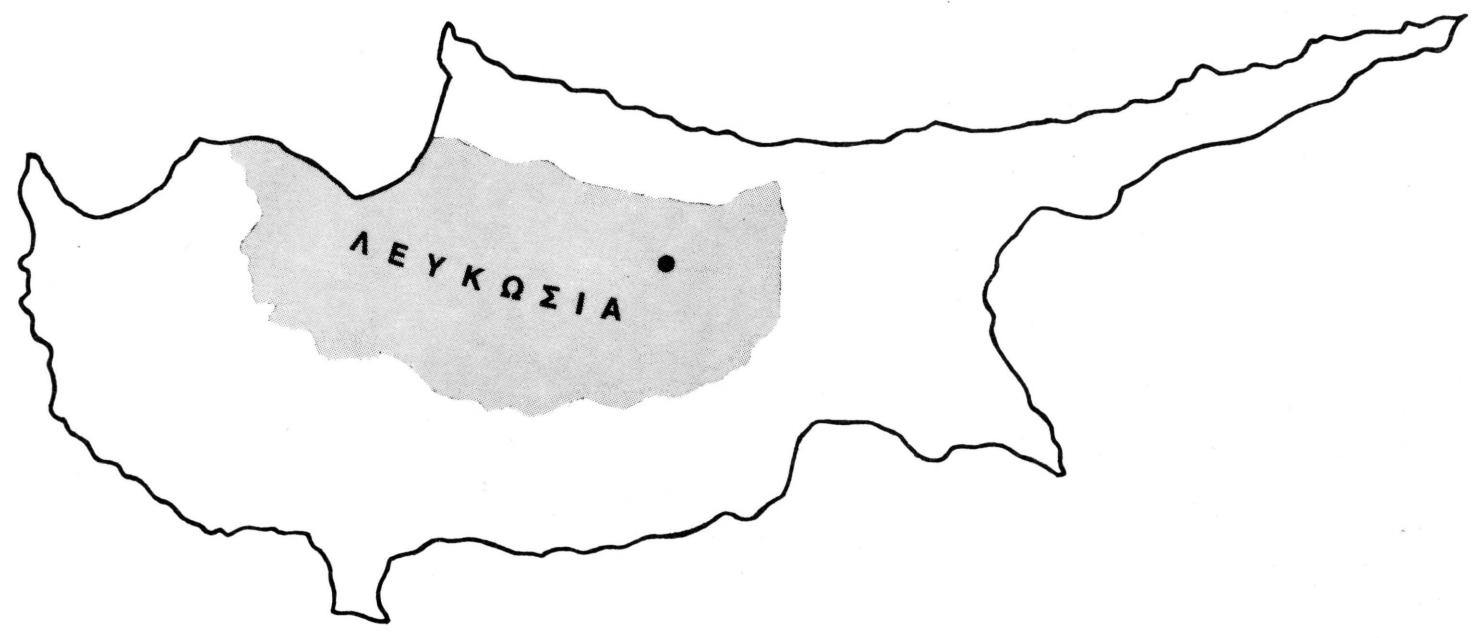
96

1299, Μαΐου 15

Ἀποστολή σιτηρῶν ἀπό τή Manfredonia στήν Κύπρο γιά
λογαριασμό τῶν Ἰωαννιτῶν.

Mas Latrie, B', 97-98.

A'

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΠΕΝΤΑΓΙΑ

97

Οί ανασκαφές αποκάλυψαν σημαντικό βυζαντινό οικισμό στη θέση "Μύλοι".

Karageorghis, BCH 85(1961), 308.

ΠΥΡΓΟΣ

98

1251

Οἱ Κινστερσιανοὶ μοναχοὶ ἐγκαταλείπουν τὸ μοναστήρι τοὺς στόν Πύργο καὶ ἐγκαθίστανται σὲ παλιὸ μοναστήρι τῶν Φραγκισκανῶν, Bello loco, κοντὰ σὴ Λευκωσία.

Golubovich, Biblioteca, B^o, 374.

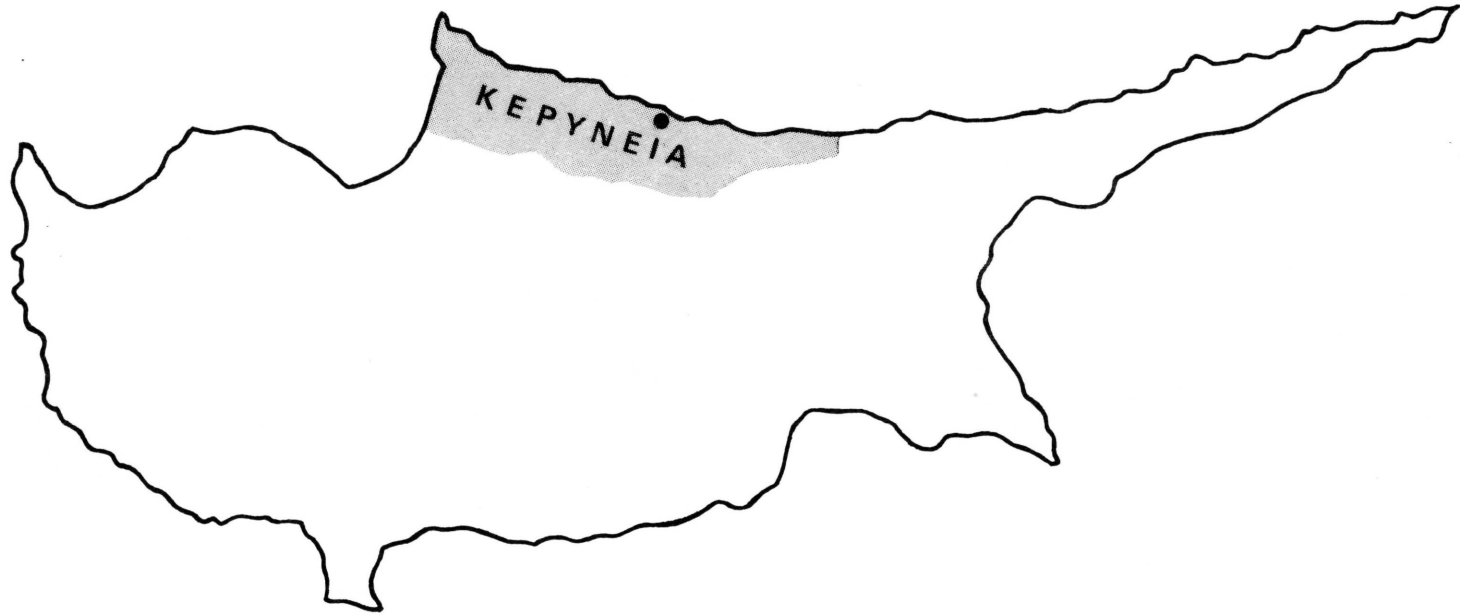
ΣΟΛΟΙ

99

Ὁ φυσικός, ὑψηλὸς ἀρχαῖος χειμερινὸς σταθμὸς πλοίων παύει νὰ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους. Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ βορειο-ανατολικά ἀρχαίου θεάτρου, στήν ὁποία διακρίνονται δύο-τρεῖς οἰκοδομικὲς φάσεις. Βυζαντινὰ ὄστρακα 9ου-10ου αἰ.: δείγματα πού προέρχονται ἀπὸ τὴ δεύτερη οἰκοδομικὴ φάση τοῦ κτίσματος. Βυζαντινὴ κεραμικὴ μεταγενέστερη τοῦ 10ου αἰ. Ταφές μὲ κτερίσματα 11ου-12ου αἰ. Νομίσματα. Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ κεντρικοῦ κλίτους: μεσαιωνικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁποία καταστρέφεται πρὶν ἀπὸ τὴ μεταφορὰ τῆς ἐπισκοπῆς Σόλων στὴ Λευκωσία, στὰ τέλη τοῦ 13ου αἰ. Ἀπὸ τὸν 13ο-14ο αἰ., μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς ἐκκλησίας, ἡ θέση μετατράπηκε σὲ νεκροταφεῖο.

Karageorghis, BCH 91(1967), 360, 361-363· 92(1968), 332-333· 93(1969), 555· 94(1970), 276-278· 95(1971), 424.- Δήμου, Σόλοι, 235-254.- Τοῦ Ἰδίου, Ἀρχαιολογικὰ Σόλων, 91-102.- Karageorghis, BCH 97(1973), 672-673· 98(1974), 887-888· 99(1975), 848-851.

B'

Κ Ε Ρ Υ Ν Ε Ι Α

Κυρήνη, *Cerines, Cherines, (Chermes), Schermeae*

100

[1090 - 1092]

Ὁ μέγας δούξ Ἰωάννης Δούκας, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴν Κύπρο μὲ σκοπὸ νὰ καταστείλει τὴ στάση τοῦ διοικητῆ τῆς Κύπρου Ραψομάτη (βλ. ἀρ. 5), καταλαμβάνει αἰφνιδιαστικά τὴν Κερύνεια.

*Anna Komnenή, Β', 162.

101

[1090 - 1092]

Ὁ ἀποστάτης Ραψομάτης, μόλις πληροφορεῖται τὴν κατάληψη τῆς Κερύνειας, φεύγει ἀπὸ τὴ Λευκωσία καὶ κατευθύνεται στὴν Κερύνεια, ὅπου "τόν χάρακα ἐπήξατο ἀναβαλλόμενος τέως τὸν πόλεμον ὡς ἀπειροπόλεμος καὶ στρατηγικῶν τεχνασμάτων ἀδαής".

*Anna Komnenή, Β', 162.

102

[1090 - 1092]

Καταστολή τῆς ἀποστασίας τοῦ Ραψομάτη στὴν Κερύνεια, ὕστερα ἀπὸ αὐτομόληση τμήματος τοῦ στρατοῦ του στίς αὐτοκρατορικές δυνάμεις.

*Anna Komnenή, Β', 163.

103

[1103 - 1104]

Ὁ Καντακουζηνός, ἀπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ, φτάνει στήν Κερύνεια μέ ἐντολή νά ἀνακαλέσει στήν Κωνσταντινούπολη τόν Βάρδα καί τόν ἀρχιοινοχόο Μιχαήλ, οἱ ὁποῖοι "τῆ συνήθει ἀναισχυντία" πρὸς τόν Κωνσταντῖνο Εὐφορβηνό, δούκα τῆς Κύπρου, "ἐκέχρηστο".

"Ἄννα Κομνηνή, Γ΄, 41.

104

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, καταλαμβάνει μετὰ ἀπό πολιορκία τό κάστρο τῆς Κερύνειας, συλλαμβάνει τήν κόρη τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, "τυράννου" τῆς Κύπρου, καί μοιράζει στούς στρατιῶτες του λάφυρα.

Cont. Guillaume de Tyr, Γ΄, 592.-
Eracles, 165-166.- Vinsauf, 194.

105

[1194]

Ὁ Ἀμάλριχος Λουζινιάν, βασιλιάς τῆς Κύπρου, μετὰ τήν ἀπελευθέρωση τῆς γυναίκας του καί τῶν παιδιῶν του, ἐπιστρέφει ἀπό τήν Κώρυκο τῆς Κιλικίας στήν Κερύνεια.

Cont. Guillaume de Tyr, Γ΄, 596-
597.

106

[1211, post Αύγουστου 25]

Ὁ Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, ἐπισκέπεται τὴν Κερύνεια. Στὴν περιγραφή του ἀναφέρει α) ὅτι ἡ πόλη εἶναι μικρή, ἀλλὰ τειχισμένη, β) ὅτι ἔχει μικρὸ κάστρο μὲ πύργους, καὶ γ) ὅτι διαθέτει καλὸ λιμάνι (βλ.ἀρ.113).

Wilbrand von Oldenburg, 13.

107

[1230, Πάσχα]

Ἡ Κερύνεια, ἡ ὁποία εἶχε περιέλθει στὴν κατοχὴ τῶν ὀπαδῶν τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β', καταλαμβάνεται μετὰ ἀπὸ πολιορκία ἐνὸς περίπου ἔτους ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Φριδερίκου Β' (Λομβαρδοὶ) ἐκδιώκονται.

Amadi, 143.- Cont. Guillaume de Tyr, B', 18.- Eracles, 377.- Gestes, 690.

108

[1232]

Ἡ Ἀλίσια, σύζυγος τοῦ Ἑρρίκου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, πεθαίνει στὴν Κερύνεια κατὰ τὴν διάρκεια τῆς πολιορκίας της ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου.

Eracles, 402-403.

109

[1233]

Ἡ Κερύνεια παραδίδεται μετὰ ἀπό συμφωνία στὰ στρατεύματα τοῦ Ἑρρίκου Α', βασιλιᾷ τῆς Κύπρου.

Amadi, 182.- Gestes, 717,724.

110

1248, Δεκεμβρίου 14

Ἀπεσταλμένοι τοῦ Χάνου τῶν Τατάρων Alǰigidāi πρὸς τὸν Λουδοβίκο Θ', βασιλιά τῆς Γαλλίας, φτάνουν στὴν Κερύνεια.

Achéry, Spicilegium, Γ', 624-628 (ἀπὸ Pelliot, Les Mongols et la Papauté, 13).- Joinville, 48.

111

[1291]

Σὲ κατάλογο τῶν πόλεων, ὅπου καταφεύγουν οἱ Λατίνοι μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἄκρας, ἀναφέρεται ἡ Κερύνεια ὡς πόλη μὲ κάστρο καὶ τείχη.

Gestes, 818.

112

1300, Σεπτεμβρίου 17

Ὁ Γενουάτης Januinus Ralla ἐξουσιοδοτεῖ τὸν Γενουάτη Nigrus de Sturla νὰ μεταφέρει τὸ πλοῖο του ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Κερύνειας στὸ λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου καὶ νὰ τὸ παραδώσει μαζὶ μὲ τὰ ἐμπορεύματά του στὸν Ἰάκωβο Custuleri, κάτοικο Ἀμμοχώστου (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 179).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 293.

113

Βυζαντινό κάστρο μέ έπισκευές καί προσθήκες από τούς σταυροφόρους καί τούς Βενετούς (βλ. άρ. 106).

Enlart, L'art gothique, Β', 559-578.- Jeffery, Monuments, 308-316.- Gunnis, Cyprus, 121-127.- Megaw, RDAC 1936, 105-107.- CARDA 1951, 13,15' 1952, 11-12,14.- Megaw, JHS 72(1952),116'73(1953),137.- P.Dikaios, "Fasti Archaeologici" 6(1951), άρ. 6586' 8(1953), άρ. 5292.- CARDA 1953, 8,13,17' 1954, 14,17' 1955, 13' 1957, 13.- Fedden-Thomson, Castles, 112-113.- Megaw, Kyrenia Castle.- Müller-Wiener, Burgen, 88-89, 106.- Perbellini, Fortificazioni, 23,24,28,29.- Megaw, Byzantine Architecture, 81.- Τοῦ ὕδου, Military Architecture, 199-203.

114

Βυζαντινός ναός Ἁγίου Γεωργίου Κάστρου, έποχῆς Κομνηνῶν. Μικρός, τετρακί- νιος σταυροειδής μέ τροῦλλο.

Jeffery, Monuments, 313.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 23α.- Α. Παπαγεωργίου, AB 26 (1965), 299-300' 32(1971), 36.- Müller-Wiener, Burgen, 106.

115

Συνοικία "Χρυσοχωράφου": μέσα στη σύγχρονη πόλη αποκαλύφθηκαν υπολείμματα τοίχων, τῶν ὁποίων δέν ἔγινε συστηματική ἐξέταση, τὰ ὅστρακα ὅμως τῶν τομῶν ἀνάγονται ἀπό τήν ἀρχαϊκή ὡς τή βυζαντινή ἐποχή.

V. Karageorghis, BCH 86(1962), 378.

116

Θέση Χρυσοκάβα. Ἀνατολικά τοῦ κάστρου τῆς Κερύνειας, λαξευτός ναός Ἁγίας Μαύρας μέ τοιχογραφίες τοῦ 10ου αἰ. Παλαιοχριστιανικό κοιμητήριο, ὁ μικρός ναός τοῦ ὁποίου ἐπισκευάστηκε στούς μεσαιωνικούς χρόνους.

Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 1,2,3α.- Papageorghiou, Wall-paintings, 412.

ΑΓΙΟΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

117

Ναός τῆς Παναγίας Ὑπάτης, νοτιοανατολικά τοῦ χωριοῦ Ἅγιος Ἀμβρόσιος.
Μονόκλιτος ναός μέ τροῦλλο.

Σωτηρίου, Λεύκωμα, πλν. 41β.

ΑΓΙΟΣ ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

118

Στό χωριό "Άγιος Έπίκτητος άποκαλύφθηκαν δύο τάφοι ,άπό τούς οποίους ό
Ένας περιείχε κεραμικά μεσαιωνικής έποχής.

Karageorghis, BCH 96(1972) 1032.

ΚΟΡΜΑΚΙΤΗΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

119

Στή βόρεια παραλία βρέθηκε "θησαυρός" 164 ἀργυρῶν νομισμάτων μεσαιωνικῶν χρόνων, κρυμμένος στήν κορυφή τοῦ λόφου πού δεσπόζει τοῦ χωριοῦ Κορμακίτης. Στούς πρόποδες τοῦ λόφου ἀποκαλύφθηκαν μεγάλο νεκροταφεῖο βυζαντινῶν χρόνων καί ἐρείπια οἰκισμοῦ τῶν ἴδιων χρόνων.

CARDA 1958, 19.- Karageorghis, BCH 86(1962), 354.

ΛΑΠΗΘΟΣ , ΛΑΜΠΟΥΣΑ

120

1196, Δεκεμβρίου 13

Μέ βούλλα τοῦ πάπα Κελεστίνου Γ', ἐπικυρώνεται στή λατινική ἀρχιεπισκοπή Κύπρου ἢ κατοχή διαφόρων χωριῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ Λάπηθος (βλ. Κίτι ἀρ. 274).

Mas Latrie, Γ', 601 (πρβλ. La Monte, Register, 445-446).

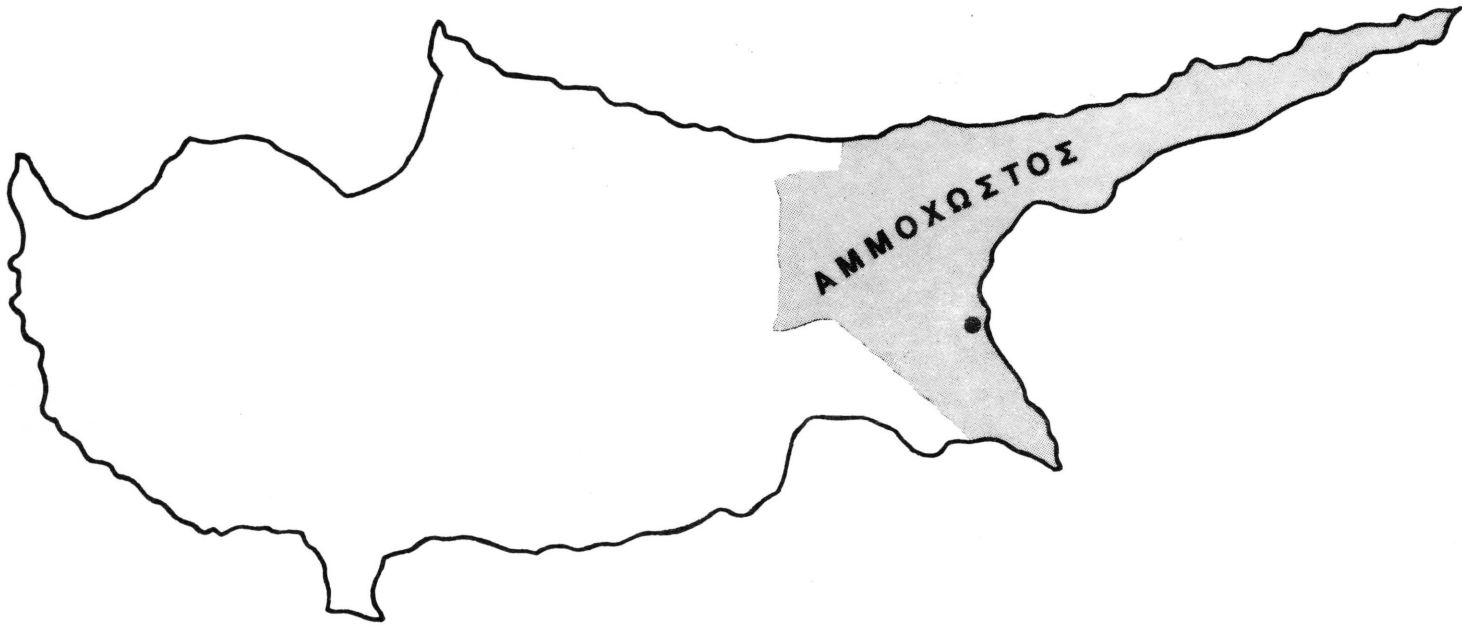
ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

121

Μονή Ἀχειροποιήτου. Τό καθολικό τῆς μονῆς, βυζαντινός ναός σταυροειδῆς μέ τροῦλλο, νάρθηκα καί γοτθικό ἐξωνάρθηκα, εἶναι κτισμένο ἐπάνω σέ παλαιοχριστιανική βασιλική. Τοιχογραφίες 11ου - 12ου αἰ.

Enlart, L'art gothique, Α', 240-243.- Jeffery, Monuments, 319-320.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 25-26, 63β, 115α, 135β, 136α, 145α.- Gunnis, Cyprus, 315.- Myres, BSA 41(1940-45), 72-74.- Χατζηφάλλη, Ἅγιος Εὐλάλιος, 14.- Stylianou, Byzantine Cyprus, 27.- Παπαγεωργίου, AB 25(1964), 212-214.

Γ'

Α Μ Μ Ο Χ Ω Σ Τ Ο Σ

Famagosta, Famagoste, Famagouste, Famagusta

122

[1191, Μάιος]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, καταφεύγει στὴν Ἀμμόχωστο μετὰ τὴ σύγκρουσὴ του μὲ τὸν Ριχάρδο τὸν Λεοντόθυμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 288).

Vinsauf, 192.

123

[1211, post Αὐγούστου 25]

Ὁ Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, ἐπισκέπτεται τὴν Ἀμμόχωστο. Στὴν περιγραφή του ἀναφέρει α) ὅτι ἡ πόλη ἔχει καλὸ λιμάνι καὶ εἶναι ἐλαφρὰ τειχισμένη, καὶ β) ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ τῆς κατέχει τὴν τρίτη θέση στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία καὶ ὑπάγεται στὴ λατινικὴ ἀρχιεπισκοπὴ Λευκωσίας· μνημονεύει, ἐπίσης, κοντὰ στὴν Ἀμμόχωστο ἐρείπια πόλης, ὅπου ἦταν ἐπίσκοπος ὁ Ἐπιφάνιος (βλ. ἀρ. 210).

Wilbrand von Oldenburg, 14.

124

1218, Ἰουλίου 7

Ἡ Ἀλλισια, βασίλισσα τῆς Κύπρου, ἐκχωρεῖ στούς Γενουάτες γιά τήν ἐγκατάστασή τους στήν Ἀμμόχωστο *unam peciam terre* (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 296).

Mas Latrie, Β', 39.

125

1222, Σεπτεμβρίου 14

Συνέρχονται στήν Ἀμμόχωστο ἀπό τή μιὰ μεριά ἡ Ἀλλισια, βασίλισσα τῆς Κύπρου, ὁ ἀνήλικος γιός της Ἑρρίκος Α' καί φεουδάρχες, καί ἀπό τήν ἄλλη ὁ Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Εὐστόργιος μέ τούς ἐπισκόπους, οἱ μεγάλοι μάγιστροι τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων καί ὁ ἀποστολικός λεγάτος Πελάγιος. Ἐπικυρώνουν τίς ἀποφάσεις τῆς συνέλευσης Λεμεσοῦ (1220) καί ρυθμίζουν, συγχρόνως, τή θέση τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας.

Mas Latrie, Γ', 619-622 (πρβλ. La Monte, Register, ἀρ. 23, 24).

126

[1228, ante Σεπτεμβρίου 3]

Ὁ Βοημοῦνδος Δ', ἡγεμόνας τῆς Ἀντιόχειας, ἐπειδὴ φοβήθηκε ἐνδεχόμενη αὐθαίρετη συμπεριφορά τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β', καταφεύγει ἀπό τήν Ἀμμόχωστο στό φρούριό του πού ὀνομάζεται *Nefin* (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 301).

Gestes, 682.

127

[1228, ante Σεπτεμβρίου 3]

Ὁ αὐτοκράτορας Φριδερίκος Β' φτάνει στήν Ἀμμόχωστο ἀπό τή Λεμεσό καί ἀναχωρεῖ γιά τήν Ἄκρα (βλ. Λεμεσός ἀρ. 302).

Eracles, 369.- Gestes, 682.

128

[1231, ca Δεκέμβριος]

Ὁ Ἰωάννης Ἰβελίνος, αὐθέντης τῆς Βηρυττοῦ, μαζί μέ τόν ἀνήλικο Ἐρρίκο Α', βασιλιά τῆς Κύπρου, συγκεντρώνουν στρατεύματα στή Λευκωσία μέ σκοπό νά μεταβοῦν ἀπό τήν Ἀμμόχωστο στή Βηρυττό, ἡ ὁποία πολιορκεῖται ἀπό τόν Ριχάρδο Filangieri, ἐκπρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β'.

Amadi, 151.- Gestes, 702-703.

129

[1232, ἀνοιξη]

Οἱ ὁπαδοί τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β' φτάνουν ἀπό τή Συρία στήν Κύπρο, καταλαμβάνουν τήν Ἀμμόχωστο καί ὅλα τά φρούρια, ἐκτός ἀπό τό φρούριο τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα.

Eracles, 399.- Gestes, 710.

130

[1232, τέλη Μαΐου]

Ἐπιβίβησεν ἡ ἀρχὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ καὶ τοῦ Ἑρρίκου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου μετὰ τὴν ἤττα του στό *casal Imbert* τῆς Συρίας (βλ. Κάβος τῆς Ῥκᾶς, ἀρ. 249).

Eracles, 400.- Gestes, 712.

131

[1232, τέλη Μαΐου]

Τὰ γενουατικά πλοῖα πού μεταφέρουν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ καὶ τοῦ Ἑρρίκου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, προσεγγίζουν σέ ξέρα ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ πλοῖα φεύγουν γιὰ τὴ Λεμεσό (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 308).

Amadi, 166-168.- Eracles, 400.- Gestes, 712.

132

[1232, τέλη Μαΐου]

Ὁ Ἰωάννης Ἰβελίνος, αὐθέντης τῆς Βηρυττοῦ καὶ ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, καταλαμβάνουν τὸν πύργο τοῦ λιμανιοῦ (*torre che è appresso la marina*) καὶ τὴν ἐρειπωμένη πόλη τῆς Ἀμμοχώστου· οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Φριδερίκου Β' ἔχουν ἤδη φύγει πρὸς τὴν Κερύνεια.

Amadi, 166-168.- Eracles, 400.- Gestes, 713.

133

1232, Ἰουνίου 10

Ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμμοχώστου, ἐκχωρεῖ προνόμια στοὺς Γενουάτες, μεταξύ τῶν ὁποίων οἰκῆματα πού ἀνήκαν στὸν Ἀγκωνιτάνο Ρεϋνάλδο (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 309, Πάφος, ἀρ. 363).

Amadi, 167.- Gestes, 713.- Mas Latrie, Β', 54.

134

[1232, post Ἰουνίου 10]

Μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμμοχώστου καί τὴν παραχώρηση προνομίων στοὺς Γενουάτες τὰ γενουατικά πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχαν παραμείνει ἐκεῖ, ἀναχωροῦν γιὰ τὴν Λεμεσό (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 310).

Amadi, 167.

135

[1232, post Ἰουνίου 10]

Ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, κατευθύνεται μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀμμοχώστου πρὸς τὴ Λευκωσία.

Amadi, 168.

136

[ca 1298]

Ἐναφορὰ τοῦ Βενετοῦ Μάρκου Michel πρὸς τὴ βενετικὴ σύγκλητο, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ζητᾶ ἀποζημίωση ἀπὸ τὶς ἀρχές τῆς Κύπρου γιὰ τὶς ἀπώλειες πού εἶχε ὑποστεῖ ἀπὸ τὸν Γενουάτη κουρσάρο Franceschin degli Grimaldi. Ὁ τελευταῖος εἶχε λεηλατήσει τὸ ἐμπόρευμα (βαμβάκι ἀπὸ τὸ Χαλέπι καὶ πιπερόριζα) πού εἶχε φορτώσει ὁ Michel στό Layazo μὲ σκοπὸ νὰ τὸ παραλάβει στὴν Ἀμμόχωστο (βλ. Ἀπόστολος Ἀνδρέας, ἀρ. 232, Λεμεσός, ἀρ. 323).

Mas Latrie, *Nouvelles preuves*, 42.

137

1299, Δεκεμβρίου 26 -
1301, Μαΐου 10

Ὁ Γενουάτης Lamberto di Sambuceto ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ νοταρίου στὴν Ἀμμόχωστο.

Desimoni, *Actes*, ROL, 1 - 120,-
Desimoni, *Actes*, ROL, 58 - 139,
275-312, 321-353.*

---

* Τὸ κατάστιχο τοῦ Lamberto di Sambuceto περιλαμβάνει 489 νοταριακὲς πράξεις, πού χρονολογοῦνται ἀπὸ τὶς 26 Δεκεμβρίου 1299 ὡς τὶς 10 Μαΐου 1301. Ἀπὸ τὶς πράξεις αὐτές ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ ὅσες ἀναφέρονται σὲ ἀγοραπωλησίες καὶ διακίνηση ἐμπορευμάτων καὶ πλοίων, καθὼς καὶ ὅσες περιέχουν συγκεκριμένες τοπογραφικὲς μαρτυρίες.

138

1299, Δεκεμβρίου 30

Οι αδελφοί Δημήτριος και Στέφανος de Margato, κάτοικοι Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνουν από τον Παῦλο Papalardo (Παπαλάρδο;), ἐπίτροπο τοῦ Χριστιανοῦ Spinoia, 1.500 μόδια σιταριοῦ μετὴν ὑποχρέωση ἀντικαταβολῆς στήν Ἀμμόχωστο 4.000 βυζαντίων (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 7.

139

1300, Φεβρουαρίου 2

Οἱ Γενουάτες ρέκτορες τῆς Κύπρου Ἰάκωβος Rubeo καὶ Πασχάλης de Mari, καθὼς καὶ ὁ Γενουάτης ρέκτορας τῆς Ἀμμοχώστου, Ἰάκωβος de Signano, παραδίδουν στὸν Ugo lino de Rivemar τὴ γαλέρα, ποὺ ἀνήκε στὸν ἀποθανόντα Salveto Pezaghi, γιὰ φύλαξη μαζί μετ 406.171 ἀρμενικά νομίσματα (*daxemi de Ermenia*), πράγματα, ἐμπορεύματα καὶ 4 σκλάβους, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ 2 Ἑλληνες σκλάβους ἀπὸ τὴ Μονεμβασία. Ὁ Ugo lino ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση μεταφορᾶς τους στὴ Γένοβα.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 42.

140

1300, Φεβρουαρίου 2

Ὁ Adalanus Bucanegrus παραλαμβάνει στήν Ἀμμόχωστο ἀπό τόν Ματθαῖο Bestagno 400 μόδια σιταριοῦ γιά νά τά πωλήσει στό Layazo, μέ τήν ὑποχρέωση, ἐπιστρέφοντας στήν Ἀμμόχωστο, νά καταβάλει στόν Φραγκίσκο Bestagno, ἐπίτροπο τοῦ Ματθαίου, τό ποσό τῶν 6.914 ἀρμενικῶν νομισμάτων (*daremi de Ermenia*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 54.

141

1300, Φεβρουαρίου 3

Ὁ Rabella de Grimaldis παραλαμβάνει ἀπό τόν Andalo Salvaigo γιά λογαριασμό του καί γιά λογαριασμό τρίτων χρηματικό ποσό, μέ τήν ὑποχρέωση ἀντικαταβολῆς 80 κανταρίων κυπριακῆς ζάχαρης στή Γένουα.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 41.

142

1300, Φεβρουαρίου 7

Οἱ Γενουάτες Φίλιππος de Sancto Siro καί Obertus de Monte, καθώς καί ὁ Faciolus de Calvaro συνάπτουν ἐμπορική ἐταιρεία στήν Ἀμμόχωστο, ἐπενδύοντας συνολικά 2.418 περίπου βυζάντια (*byzantii albi*) σέ σιτάρι καί σαπούνι. Ὁ Faciolus ἀναλαμβάνει τήν ὑποχρέωση νά μεταφέρει τό ἐμπόρευμα ἀπό τήν Κύπρο στήν Ταρσό, νά τό πωλήσει ἐκεῖ καί ἐπιστρέφοντας στήν Κύπρο νά ἀποδώσει λογαριασμό στους ἐταίρους.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 48.

143

1300, Φεβρουαρίου 8

Ὁ Ἰακωβίνος de Marino παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Rabella de Grimaldis ἐπὶ πιστώσει ὑφάσματα πρὸς πώληση, 37 pecies rannorum nachī, 30 pecies rannorum de camuca, una pecia ranni tafta καὶ 7 pecies velluti, ἀξίας 620 ἀρμενικῶν νομισμάτων (*daremi de Armenia*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 46.

144

1300, Φεβρουαρίου 17

Ὁ Zelemelus de Pisis ἀπὸ τὴν Πίζα παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Oddon de Sexto ἐπὶ πιστώσει ποσότητα κριθαριοῦ ἀξίας 1515 βυζαντινῶν (*byzantii albi*), γιὰ νὰ τὸ πωλήσει στὸ Layazo μὲ ὑποχρέωση ἀπόδοσης λογαριασμοῦ στὴν Ἀμμόχωστο.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 67.

145

1300, Φεβρουαρίου 24

Ὁ Νικόλαος ἀπὸ τὴν Sagona (Κορσική), κάτοικος Ἀμμόχωστου, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Γενουάτη Oddon de Sexto κριθάρι ἀξίας 1.000 βυζαντινῶν (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὸ πωλήσει στὸ Layazo καὶ νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 74.

146

1300, Φεβρουαρίου 25

Ὁ Γεώργιος Balistarius ἀπὸ τὴν ᾿Ακρα καὶ ἡ Dulceta ἀπὸ τὴ Νεάπολη, νόμιμη σύζυγός του, δανείζονται στὴν ᾿Αμμόχωστο ἀπὸ τὸν Γρατιανὸ de Accon ποσὸ 85,5 βυζαντιῶν (*byzantii saracinalli*), πού θὰ τὸ ἐξοφλήσουν μετὰ τὴ μετάβασή τους στὴ Μασσαλία.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 73.

147

1300, Φεβρουαρίου 25

Ὁ Γενουάτης Πέτρος Rubeus ναυλῶνει στὸν Πέτρο de Vares, ἐκπρόσωπο τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, πλοῖο. Τὸ πλοῖο θὰ κάνει δρομολόγια γιὰ ἐμπορικοὺς σκοποὺς ἀνάλογα μετὰ τὴς ἀνάγκες τοῦ τάγματος μεταξὺ Κύπρου (᾿Αμμόχωστος, Λεμεσός) καὶ Συρίας (Tortosa, Τρίπολη, Τύρος, ᾿Ακρα) (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 324).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 74.

148

1300, Μαρτίου 15

Ὁ Ugolinus, τραπεζίτης ἀπὸ τὴ Μεσσήνη (de Messana), πωλεῖ στὸν Ἰωάννη de Pando ἀπὸ τὴ Μεσσήνη δωδεκαετὴ μαυριτανὸ δοῦλο, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀγοράσει στὸ σκλαβοπάζαρο (*publico rudadgio*) τῆς ᾿Αμμοχώστου ἀντὶ 129 βυζαντιῶν (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 86.

149

1300, Μαρτίου 31

Σέ συμβολαιογραφική πράξη πωλήσεως δούλου γίνεται μνεία τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου (hospitale Sancti Anthonii) στήν Ἀμμόχωστο (βλ. ἀρ. 214).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 91.

150

1300, Μαρτίου 31

Ὁ Γεώργιος Balistarius ἀπό τήν Ἄκρα δανείζεται ἀπό τόν Γουλιέλμο Aicardi de Insula χρηματικό ποσό (*byzantii albi de Cipro*), πού θά ἐξοφλήσει μέ 25 λίβρες ρεαλίων Μασσαλίας μετά τή μετάβασή του στή Μασσαλία.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 92.

151

1300, Ἀπριλίου 18

Ὁ Μανουήλ Tartarus παραλαμβάνει γιά λογαριασμό τοῦ Ἰωάννη de Vignali ἀπό τόν Ἰωάννη Zaccaria 35 σάκκους βαμβάκι καί τούς φορτώνει στήν Ἀμμόχωστο σέ πλοῖο, πού ἔχει προορισμό τή Γένουα.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 101.

152

1300, Ἀπριλίου 20

Ὁ Νικόλαος Cavazutus, κάτοικος Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Φίλιππο de Sancto Syro 330 βυζάντια (*byzantii albi*) γιὰ ἐμπόριο κριθαριοῦ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία, κρατώντας τὸ 1/4 τοῦ κέρδους ὡς ἀμοιβή του καὶ δίνοντας λογαριασμό γιὰ τὸ κεφάλαιο καὶ τὸ κέρδος μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Κύπρο.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 107.

153

1300, Ἀπριλίου 22

Ὁ Καταλανὸς Ροβέρτος Ginetus, παραχωρεῖ στὸν Bocchino de Claro γιὰ λογαριασμό τῆς φλωρεντινῆς ἐταιρείας τῶν Bardì καὶ τοῦ φλωρεντινοῦ Januco Bartolì πλοῖο πού βρίσκεται στὸ λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου. Τὸ πλοῖο θὰ φύγει ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο γιὰ τὰ λιμάνια τῆς Ἀπουλίας (Barletta ἢ Manfredonia), ἀπ' ὅπου θὰ φορτώσει 2.400 *salmas* σιταριοῦ καὶ θὰ ἐπιστρέψει στὴ Λεμεσό. Ἀπὸ κεῖ θὰ κατευθυνθεῖ ἢ στὴν Ἀμμόχωστο ἢ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία ἢ στὴ Συρία (Ἄκρα, Τρίπολη, Tortosa) (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 325).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 109.

154

1300, Μαΐου 31

Ὁ Νικόλαος Zugnetus, βαίλος τῶν Βενετῶν στήν Κύπρο, πωλεῖ στόν Γενουάτη Ματθαῖο de Clavaro, κάτοικο Ἀμμοχώστου, γαλέρα τοῦ Homobon Aicardi, κατοίκου Εὐβοίας, ἀντί 1.500 βυζαντιῶν (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 127.

155

1300, Ἰουνίου 7

Οἱ Βενετοί Gifredus Lupinus καί Bontempus Aragusius, κάτοικοι Χάνδακα, πωλοῦν στόν Γενουάτη Κορράδο de Sancto Donato, κάτοικο Ἀμμοχώστου, πλοῖο πού βρίσκεται στό λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου ἀντί 1.500 βυζαντιῶν (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 134.

156

1300, Ἰουνίου 7

Ὁ Βενετός Λεονάρδος Paradisius πωλεῖ στούς Βενετούς Νικόλαο Ραυλο καί Στέφανο Μαγνο πλοῖο ἀντί 1.650 βυζαντιῶν (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 135.

157

1300, Ἰουνίου 8

Ὁ Ἀμαλφιτανός Bencivegna Cerase παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν ἐπίσης Ἀμαλφιτανό Bonano Mele χρηματικὸ ποσὸ σέ κυπριακά νομίσματα (*byzantii albi de Cipro*) μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸ ἐξοφλήσει μὲ 48 οὐγγιές χρυσοῦ σέ καρλίνια (*carlinis de auro*) στὸ Ἀμάφι, τὴ Νεάπολη ἢ τὴν Ἀπουλία, ὅπου θὰ μεταβεῖ γιὰ ἐμπορικοὺς λόγους. Ὡς ἐγγύηση δίνει 17 σάκκους βαμβάκι καὶ ὅλη τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία του.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 129 (πρβλ. καὶ Actes, AOL, ἀρ. 138).

158

1300, Ἰουνίου 13

Ὁ Κορράδος de Clavaro παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Oddon de Sexto 450 βυζάντια (*byzantii albi*), γιὰ νὰ ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικὰ στὴν Ταρσό καὶ νὰ ἐπιστρέψει στὴν Κύπρο, κρατώντας γιὰ ἀμοιβὴ του τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 141.

159

1300, Ἰουνίου 14

Ὁ Bellengerius de Turre καὶ ὁ Λαυρέντιος de Clotis ἀπὸ τὴ Μαιονίκα, πλοιοκτῆτες, δανείζονται ἀπὸ τὸν Γενουάτη Bruschino Zaccaria 1000 βυζάντια (*byzantii albi de Cipro*). Τὸ ποσὸ μὲ τὸν τόκο του θὰ ἐξοφληθεῖ στὴν Ἀμμόχωστο μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ πλοίου τους ἀπὸ τὸ Candelor ἢ ἀπὸ ὅπου ἄλλοῦ θὰ βρῖσκεται (Συρία, Σικελία, Cagliari, Τρίπολη Μπαρμπαραϊᾶς).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 143.

160

1300, Ἰουνίου 14

Ὁ Bellengerius de Turre καί ὁ Λαυρέντιος de Clotis ἀπό τή Μαιονίκα πωλοῦν στόν Bruschetto Zaccaria τό πλοῖο τους, πού βρίσκεται στήν Ἀμμόχωστο, ἀντί 5.000 βυζαντιῶν (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 144.

161

1300, Ἰουλίου 11

Ὁ Γενουάτης Lanfranco Cigala παραλαμβάνει ἀπό τόν Guideto Spinula χρηματικό ποσό σέ κυπριακά νομίσματα (*byzantii albi de Cipro*), μέ τήν ὑποχρέωση νά τό ἐξοφλήσει μέ 530 χρυσά ὑπέρπυρα μετά τήν ἐκφόρτωση στήν Κωνσταντινούπολη τοῦ ἀλατιοῦ, πού μεταφέρει τό πλοῖο του "Ἅγιος Νικόλαος". Τό τελευταῖο βρισκόταν στό λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 180
(πρβλ. καί Actes, AOL, ἀρ. 173).

162

1300, Ἰουλίου 14

Ὁ Peyre Maymonus ἀπό τήν Teragona (Ταραγόνα) καί ὁ Bellengerius de Monblanco παραλαμβάνουν ἀπό τόν Βερνάρδο Faxite ἀπό τή Ναρβόνα 15 καντάρια ἀμυγδαλόψυχας, πού θά τά ἐξοφλήσουν στήν Ἀμμόχωστο εἴτε σέ χρῆμα εἴτε σέ σιτάρι.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 177.

163

1300, Ἰουλίου 25

Σέ διαθήκη τοῦ Obertus ἀπό τῆ Ventimiglia, ἐγγυητῆ (placarius) τῶν Γενουατῶν στήν Ἀμμόχωστο, μνημονεύεται ὁ ναός τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ καί ὁ ναός τῆς Παναγίας de Cava στήν Ἀμμόχωστο (βλ. ἀρ. 218, Κάτω Βαρῶσια, ἀρ. 237).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 189.

164

1300, Ἰουλίου 27

Σέ διαθήκη τοῦ Γενουάτη Νικολάου de Raynaldo γίνεται μνεία τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου τῶν Μινοριτῶν καί τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου στήν Ἀμμόχωστο (βλ. ἀρ. 214, 221).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 187.

165

1300, Ἰουλίου 30

Ὁ Βερνάρδος Bonushomo ἀπό τῆ Ναρβόνα ὀφείλει νά καταβάλλει στούς πλοιοκτῆτες Ἀντώνιο de Castelliono, Γρηγόριο Nigro καί Γεώργιο Saccamedalie ἀντί ναύλου γιά τή μεταφορά κρασιοῦ ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στήν Κύπρο 1.200 χρυσᾶ ὑπέρπυρα.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 195.

166

1300, Αύγουστου 5

Ὁ Philipponus de Nigro παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Ρογῆρο Scafacie καὶ τὸν Luchino Riccio 2.000 ἄρμενικά νομίσματα (*daremi de Armenia*), μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀντικαταβάλλει 130 περίπου γενουατικὲς λίβρες. Ὡς ἐγγύηση θέτει στὴ διάθεση τῶν πιστωτῶν του 6 καντάρια καὶ 75 *rotulos* πιπέρι, τὸ ὁποῖο ἀναλαμβάνει νὰ μεταφέρει ἢ νὰ ἀποστείλει στὴ Γένουα τὸ ταχύτερο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 239.

167

1300, Αύγουστου 5

Ὁ Sanctorum de Maxa ἀπὸ τὸ Positano παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Στέφανο Paraduca (Παπαδοῦκα;) ἀπὸ τὴν Ischia 20 οὐγγιές χρυσοῦ, μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ διαθέσει γιὰ ὑποθήκη τὸ πλοῖο του, στὴν περίπτωση πού δὲν θὰ ἐξοφλήσει τὸ χρέος του.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 242.

168

1300, Αύγουστου 9

Ὁ Γενουάτης Νικόλαος Formagius παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν ἐπίσης Γενουάτη Obereto de Monte, κάτοικο Ἀμμοχώστου, σιτάρια ἀξίας 500 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ ἐμπορευτεῖ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία καὶ ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο νὰ ἀποδώσει λογαριασμό.

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 206.

169

1300, Αύγουστου 25

Οι Γενουάτες Φραγκίσκος Squarzaſicus, Philipponus de Nigro καί Baldus Spinula παραλαμβάνουν από τόν Franceschino Tavano χρηματικό ποσό σέ άρμενικά νομίσματα (*daremi novi de Armenia*), μέ τήν ύποχρέωση νά τό έξοφλήσουν καταβάλλοντας στή Γένουα 3.645 περίπου γενουατικές λίβρες. Ής έγγύηση δίνουν 95 σάκκους πιπέρι, πού θά τό μεταφέρουν ή θά τό στείλουν στή Γένουα τό ταχύτερο.

Desimoni, Actes, AOL, άρ. 218.

170

1300, Αύγουστου 25

Ο Francischinus Squarzaſicus, ο Baldus Spinula καί ο Philipponus de Nigro δανείζονται από τόν Ρογήρο Scafacie καί τόν Luchino Riccio χρηματικό ποσό σέ άρμενικά νομίσματα (*daremi novi de Armenia*), μέ τήν ύποχρέωση νά τό έξοφλήσουν σέ 1262 περίπου γενουατικές λίβρες.

Desimoni, Actes, AOL, άρ. 219.

171

1300, Αύγουστου 27

Ο Ιάκωβος Beletta μεταφέρει από τή Σικελία στήν Άμμόχωστο 40 καντάρια παστό χοιρινό καί τά παραδίδει στόν Πέτρο Rubeo στήν Κύπρο για νά πωληθοῦν εκεί.

Desimoni, Actes, AOL, άρ. 227.

172

1300, Αύγουστου 30

Ὁ Φραγκίσκος Squarzaficus, ὁ Baldus Spinula καί ὁ Philipponus de Nigro παραλαμβάνουν χρηματικό ποσό σέ ἀρμενικά νομίσματα (*daremi novi de Ermenia*) ἀπό τόν Γαβριήλ de Albara, μέ τήν ὑποχρέωση νά τό ἐξοφλήσουν καταβάλλοντας στή Γένουα 1.406 περίπου γενουατικές λίβρες (*libre januinarum*). Ὡς ἐγγύηση δίνουν 39 σάκκους πιπέρι πού θά σταλεῖ στή Γένουα τό ταχύτερο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 228.

173

1300, Αύγουστου 30

Ὁ Φραγκίσκος Squarzaficus, ὁ Baldus Spinula καί ὁ Philipponus de Nigro παραλαμβάνουν χρηματικό ποσό σέ βυζάντια (*byzantii albi*) μέ τήν ὑποχρέωση νά τό ἐξοφλήσουν καταβάλλοντας στή Γένουα 1.600 γενουατικές λίβρες (*libre januinarum*). Ὡς ἐγγύηση δίνουν 21 σάκκους καί 5 *sportas* πιπέρι, καθώς καί 4 *sportas* λιβάνι πού θά σταλοῦν τό ταχύτερο στή Γένουα.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 229.

174

1300, Σεπτεμβρίου 5

Ὁ Γαβριήλ Rochatagliata καί ὁ Faravellus Adurnus παραλαμβάνουν ἀπό τόν Φραγκίσκο Tavano ποσότητα πιπεριοῦ, τό ὁποῖο ἀναλαμβάνουν νά φορτώσουν σέ γαλέρα καί νά τό μεταφέρουν στή Γένουα, ὅπου θά τό παραλάβει ὁ Ἰωάννης Tavanus.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 240.

175

1300, Σεπτεμβρίου 12

Οι άδελφοί Έγίδιος και Έρρίκος de Bonoardo από την Άγκώνα παραλαμβάνουν επί πιστώσει από τον Γεώργιο Bonifacii, κάτοικο Άμμοχώστου, βαμβάκι αξίας 2.200 περίπου βυζαντίων (*byzantii albi*), για να τό μεταφέρουν στην Άγκώνα και να τό έμπορευτοῦν στον βενετικό κόλπο και τή μαρκιωνία τής Άγκώνας, μέ τήν ὑποχρέωση κατά τήν ἐπιστροφή τους στην Κύπρο να ἀποδώσουν λογαριασμό, κρατώντας ὡς ἀμοιβή τό 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 274.

176

1300, Σεπτεμβρίου 14

Ὁ Νικόλαος Cavazutus, ὁ Πέτρος Mazucus και ὁ Bennatus ἀπό τή Sagona, συνιδιοκτῆτες πλοίου πού βρίσκεται στό λιμάνι τής Άμμοχώστου, ναυλώνουν τό πλοῖο τους στους Baliano de Negroho και Ἰάκωβο Musso ἀπό τή Sagona, για να μεταφέρει στην κωνσταντινούπολη 150 περίπου σάκκους καρύδια και 100 περίπου σάκκους χαρούπια. Ὡς ναῦλος θά καταβληθεῖ 1 χρυσό ὑπέρπυρο για κάθε 4 σάκκους καρύδια και 13 για κάθε σάκκο χαρούπια.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 358.

177

1300, Σεπτεμβρίου 15

Ὁ Baldus Spinula παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Tartaro χρηματικὸ ποσὸ σέ βυζάντια (*byzantii albi de Cipro*), μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀντικαταβάλλει στὴ Γένουα 1.000 γενοιατικὲς λίβρες. Ἐπίσης, ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση νὰ παραδώσει στὸν πιστωτὴ του στὴ Γένουα 25 *vegetes* ζάχαρη ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία, 4 *sportas de galanga*, 4 δεμάτια (*faxes*) *de brazillo* καὶ 1 σάκκο λιβάνι ὡς ἐγγύηση γιὰ τὸ δάνειο αὐτό.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 256.

178

1300, Σεπτεμβρίου 16

Ὁ Σίμων de Barra παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Ἰωαννίνο Maf-foni χρηματικὸ ποσὸ 428 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ ἐμπορευτεῖ στὴν Ἑλλάδα (Romania), ὅπου ὀφείλει νὰ ἐξοφλήσει τὸ ποσὸ σέ περίπτωση πού χρειαστεῖ νὰ ταξιδέψει στὴ Γένουα· ἂν ὅμως ἐπιστρέψει στὴν Κύπρο, [θὰ τὸ ἐξοφλήσει ἐκεῖ].

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 288.

179

1300, Σεπτεμβρίου 17

Ὁ Γενουάτης Januinus Ralla ἐξουσιοδοτεῖ τὸν Γενουάτη Nigrus de Sturla νὰ μεταφέρει τὸ πλοῖο του ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Κερύνειας στὸ λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου καὶ νὰ τὸ παραδώσει μαζί μὲ τὰ ἐμπορεύματά του στὸν Ἰάκωβο Custuleri, κάτοικο Ἀμμοχώστου (βλ. Κερύνεια, ἀρ. 112).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 293.

180

1300, Σεπτεμβρίου 24

Οί ἔμποροι Peyre Amarne καί Βερνάρδος Trencherius ἀπὸ τῆ Ναρβόνα παραλαμβάνουν ἀπὸ τὸν Φραγκίσκο Squarzafico 30 σάκκους βαμβάκι. Τὸ πλοῖο τοῦ Squarzafico μετέφερε τὸ βαμβάκι ἀπὸ τὸ Layazo στὴν Ἀμμόχωστο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 314.

181

1300 [Σεπτέμβριος]

Ὁ Γενουάτης Σίμων de Barra ναυλώνει τὴ γαλέρα του στὸν Guirardo Galee. Ἡ γαλέρα, πού βρίσκεται στὸ λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου, θά πάει πρῶτα στὴ Λεμεσό, ὅπου θά φορτώσει 30 σάκκους χαρούπια, σαπούνι, λάβδανο, rogia καί stagnum καί ὕστερα θά φύγει γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ ναῦλος γιὰ κάθε σάκκο χαρουπιῶν ὀρίζεται σέ 1 χρυσὸ ὑπέρπυρο καί γιὰ κάθε καντάρι τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων ἄλλο 1 χρυσὸ ὑπέρπυρο (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 326).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 339.

182

1300, Ὀκτωβρίου 7

Ὁ Λέων de Lezia, κάτοικος Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Δαμιανὸ de Lezia ποσότητα βαμβακιοῦ ἀξίας 1.160 βυζαντίων (*byzantii albi*), γιὰ νὰ τὸ πωλήσει στὴ Βενετία καί στὴν Ἀπουλία, μὲ τὴν ὑποχρέωση, ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο, νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 340.

183

1300, Ὀκτωβρίου 7

Ὁ Λέων de Lezia, [κάτοικος Ἀμμοχώστου], παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Cosimo de Lezia ποσότητα βαμβακιῦ ἀξίας 2.700 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὸ πωλήσει στὴ Βενετία καὶ τὴν Ἀπουλία καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ, κρατώντας ὡς ἀμοιβὴ τοῦ τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 341.

184

1300, Ὀκτωβρίου 7

Ὁ Λέων de Lezia, [κάτοικος Ἀμμοχώστου], παραλαμβάνει ἐπὶ πιστώσει ἀπὸ τὸν Γεώργιο Tira Tira ἀπὸ τὴ Βηρυττὸ ποσότητα βαμβακιῦ ἀξίας 1.600 βυζαντίων (*byzantii albi*), γιὰ νὰ τὸ πωλήσει στὴ Βενετία καὶ τὴν Ἀπουλία, μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ, κρατώντας τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 343.

185

1300, Ὀκτωβρίου 7

Ὁ Λέων de Lezia, κάτοικος Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνει ἐπὶ πιστώσει ἀπὸ τὸν Σίμωνα Mestelis ἀπὸ τὴν Tortosa ποσότητα βαμβακιῦ ἀξίας 1.550 βυζαντίων (*byzantii albi*), γιὰ νὰ τὸ πωλήσει στὴ Βενετία καὶ τὴν Ἀπουλία, μὲ τὴν ὑποχρέωση ἐπιστρέφοντας στὴν Κύπρο νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ, κρατώντας τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 344.

186

1300, Ὀκτωβρίου 14

Ὁ Cosmo de Lezia παραδίδει ἐπί πιστώσει στούς Ἀγκωνίτες Θωμᾶ de Rogerio καί Benamato Gentili ποσότητα βαμβακιοῦ ἀξίας 1.444 βυζαντίων (*byzantii albi*) καί 350 βυζαντίων (*byzantii albi*) ἀντίστοιχα. Τό βαμβάκι, φορτωμένο στό ἀγκωνιτικό πλοῖο τοῦ βαρώνου de Galiente, θά μεταφερθεῖ γιά νά πωληθεῖ ἀπό τούς παραπάνω ἐμπόρους στήν Ἀγκώνα. Οἱ τελευταῖοι θά κρατήσουν ὡς ἀμοιβή τό 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 359,362

187

1300, Ὀκτωβρίου 14

Ὁ Βαρθολομαῖος de Savignono ἀγοράζει ἀπό τόν Γενουάτη Januinus Brunellesco 130 δοχεῖα κρασιοῦ ἀπό τό Παραλίμνι (*vino de Paralime*) ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν 350 βυζαντίων (*byzantii albi*) (βλ. Παραλίμνι, ἀρ. 255).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 364.

188

1300, Ὀκτωβρίου 16

Ὁ Ἀγκωνίτης Σίμων de Fosso παραλαμβάνει ἀπό τούς ἀδελφούς Δαμιανό καί Cosmo de Lezia βαμβάκι, ζάχαρη καί ἄλλα ἐμπορεύματα ἀξίας 1.675 βυζαντίων (*byzantii albi*), γιά νά τά ἐμπορευτεῖ στή μαρκιωνία τῆς Ἀγκώνας καί τήν Ἀπουλία, κρατώντας κατά τήν ἐπιστροφή του στήν Κύπρο τό 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 366.

189

1300, Ὀκτωβρίου 19

Ὁ Ἑρρίκος ἀπὸ τὸ San Donato παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Γενουάτη Oddon de Sexto 1.000 βυζάντια (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ μεταβεῖ ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο στὴν Πάφο γιὰ νὰ ἀγοράσει σιτάρη καὶ κριθάρη ἀξίας 5.000 βυζαντίων (*byzantii albi*), προκαταβάλλοντας τὰ παραπάνω 1.000 βυζάντια (*byzantii albi*). Τὸ ἐμπόρευμα προορίζεται γιὰ τὴν ἀγορὰ τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ὅπου μπορεῖ νὰ μεταφερθεῖ μέσω Ἀμμοχώστου (βλ. καὶ Πάφος, ἀρ. 372).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 368.

190

1300, Ὀκτωβρίου 25

Ὁ Ἀγκωνίτης Δομήνικος de Broxina ἀγοράζει ἀπὸ τὸν ἐπίσης Ἀγκωνίτη Παῦλο de Ragoloxia 2.200 μόδια ἀλάτι μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ καταβάλλει 200 βυζάντια (*byzantii saracinalli*) στὴ Βενετία καὶ τὴν Ἀγκώνα, ὅπου θὰ τὸ μεταφέρει.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 376.

191

1300, Ὀκτωβρίου 27

Ὁ Βαρθολομαῖος de Astexano ἀπὸ τὴ Σαραγόσα παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Νικόλαο Manzono ἀπὸ τὴ Μεσσήνη 60 βυζάντια (*byzantii albi*) καὶ ἀναχωρεῖ μὲ τὸ πλοῖο τοῦ "Ἅγιος Νικόλαος" ἀπὸ τὴν Κύπρο (Ἀμμόχωστο) στὴ Μάκρη ἢ ὅπου ἄλλοῦ θὰ ἀποφάσιζε ἡ πλοιοκτήτρια ἐταιρεία.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 378.

192

1300, Ὀκτωβρίου 30

Ὁ Βαρθολομαῖος de Astexano ἀπὸ τῆ Σαραγόσα παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Ἰωάννη de Pando ἀπὸ τὸ Ἀμάφι 280 βυζάντια (*byzantii albi*) γιὰ τὸν ἐξοπλισμὸ τοῦ πλοίου τοῦ "Ἅγιος Νικόλαος", μέ σκοπὸ νὰ πάει στὴ Μάκρη ἢ ὅπου ἄλλοῦ θὰ ὄριζε ἡ πλοιοκτῆτρια ἐταιρεία.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 384.

193

1300, Νοεμβρίου 3

Ὁ Γενουάτης Orecinus de Arcola πωλεῖ στὸν Πανορμίτη Σίμωνα de Enrico μία δεκαετὴ σκλάβα στὸ σκλαβοπάζαρο τῆς Ἀμμοχώστου ἀντὶ 80 βυζαντίων (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 394.

194

1300, Νοεμβρίου 4

Ὁ Βενετὸς Μαρίνος Sanudo ναυλώνει στὴν Ἀμμόχωστο τὸ πλοῖο τοῦ "Ἅγιος Μάρκος", ποῦ βρίσκεται στὸ λιμάνι τῆς Ἀλυκῆς (de Salinis, δηλ. Λάρνακα) στὸν Guirardino de Guarnerio ἀπὸ τὴν Ἄκρα. Τὸ πλοῖο θὰ πάει στὸ λιμάνι de Pallibus (= Layazo), ὅπου θὰ φορτώσει 150 καντάρια βαμβάκι, γιὰ νὰ τὸ μεταφέρει στὴ Βενετία. Ὁ ναῦλος θὰ καταβληθεῖ στὸ λιμάνι de Pallibus (βλ. Λάρνακα, ἀρ. 269).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 401.

195

1300, Νοεμβρίου 4

Ὁ Guadagnus de Pisis, κάτοικος (burgensis) Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Γενοῦατῆ Ἰάκωβο de Gropo 4 τόπια ὑφάσματος (1 de toalonis καὶ 3 ranni Lombardorum) ἀξίας 1.200 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὰ ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικὰ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία, κρατώντας ὡς ἀμοιβὴ τοῦ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 403.

196

1300, Νοεμβρίου 6

Ὁ Γενοῦατῆς Νικόλαος de Monleone παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Δημήτριο Bachie ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, κάτοικο Λευκωσίας, σιτᾶρι καὶ κριθᾶρι ἀξίας 2.000 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὰ ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικὰ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία, κρατώντας ὡς ἀμοιβὴ τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 410.

197

1300, Νοεμβρίου 12

Ὁ Γενοῦατῆς Σιλβεστρίνος Lavoraben παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Γενοῦατῆ Ἀλβέρτο de Monte σιτᾶρι ἀξίας 2.285 βυζαντίων (*byzantii albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὸ ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικὰ στὸ Layazo χωρὶς συμμετοχὴ στὸ κέρδος.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 424.

198

1300, Νοεμβρίου 19

Ὁ Beltramis de Sogio ἀπὸ τὸ Montepesulano, πληρεξούσιος τοῦ Μασσαλιώτη Ἰωάννη Fabri, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν φαρμακοποιὸ Φραγκίσκο, κάτοικο Ἀμμοχώστου, ἰατροφαρμακευτικὸ ὑλικὸ σὲ ἐκτέλεση σχετικῆς παραγγελίας.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 434.

199

1300, Νοεμβρίου 21

Ὁ Galeta de Bonito, κάτοικος Ἀναίας, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Βαρθολομαῖο de Caxina, κάτοικο Ἀμμοχώστου, ὑφάσματα ἀξίας 287 βυζαντινῶν (*byzantini albi*), μὲ σκοπὸ νὰ τὰ μεταφέρει στὴν Ἀττάλεια, σὲ ἄλλα τουρκικὰ λιμάνια καὶ στὴ Μικρὰ Ἀρμενία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κύπρο, κρατώντας ὡς ἀμοιβὴ τοῦ τὸ 1/4 τοῦ κέρδους.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 438.

200

1300, Νοεμβρίου 22

Ὁ Γενουάτης Ἰάκωβος de Signago, κάτοικος Ἀμμοχώστου, φορτώνει στὴ Λεμεσό στὴ γαλέρα τοῦ Βενετοῦ Πέτρου Gabrieli σιτάρη καὶ κριθάρι, γιὰ νὰ μεταφερθοῦν στὴ Μικρὰ Ἀρμενία (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 328).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 440.

201

1300, Νοεμβρίου 22

Ὁ Τριπολίτης Ἰάκωβος Leo, κάτοικος Ἀμμοχώστου, παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Πέτρο Vidal ἀπὸ τῆ Μεσσήνη 984 βυζάντια (*byzantii albi*), μέ σκοπὸ νά ἐπενδύσει τὸ 1/2 τοῦ ποσοῦ σέ φοῦρνο καί τὸ ἄλλο 1/2 σέ μεταξωτὸ ὕφασμα καί μέ τὴν ὑποχρέωση νά ἐξοφλήσει τὸ ποσὸ μέσα σέ ἓνα χρόνο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 441.

202

1300, Νοεμβρίου 22

Ὁ Baldus Spinula καί ὁ Φίλιππος de Nigro ναυλῶνουν στὸν Οὐμβέρτο Campanario καί τὸν Ἰωάννη Passare τῆ γαλέρα τους, πού βρίσκεται στῆ Συρία, ἀντὶ 240 ὡς 250 κανταρίων ζάχαρης, γιὰ νά πλεύσει στῆ Γένουα. Ὁ ἀπαραίτητος ἐξοπλισμὸς τῆς γαλέρας θά γίνει στὴν Ἀμμόχωστο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 442.

203

1300, Νοεμβρίου 29

Ὁ Κορράδος de Clavaro παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Oddon de Sexto καί τὸν Ἰάκωβο de Signago σιτᾶρι ἀξίας 954 βυζαντίων (*byzantii albi*), τὸ ὁποῖο θά φορτώσει στὴν Πάφο καί θά τὸ μεταφέρει γιὰ νά ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικά στὴν Ταρσό. Ἐπίσης, ὀφείλει, ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀμμόχωστο, νά ἀποδώσει λογαριασμὸ, κρατώντας ὡς ἀμοιβή τὸ 1/4 τοῦ κέρδους (βλ. Πάφος, ἀρ. 373).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 446.

- 204
- 1300, Δεκεμβρίου 2   Ὁ Γενουάτης Ἀντώνιος, γιός τοῦ Mussi, παραλαμβάνει ἀπό τόν Oddon de Sexto σιτάρι ἀξίας 100 βυζαντίων (*byzantii albi*), μέ σκοπό νά τό μεταφέρει στήν Ταρσό καί τή Μικρά Ἀρμενία καί νά ἐπιστρέψει στήν Κύπρο.   Desimoni, Actes, ROL, ἀρ.451.
- 205
- 1300, Δεκεμβρίου 4   Ὁ Νικόλαος de Signago παραλαμβάνει ἀπό τόν Γενουάτη Κορράδο de Sancto σιτάρι, κριθάρι καί ἀλάτι συναλικῆς ἀξίας 2.031 βυζαντίων (*byzantii albi*), μέ σκοπό νά τά μεταφέρει ἀποκλειστικά στό Layazo, κρατώντας ὡς ἀμοιβή του τό 1/4 τοῦ κέρδους.   Desimoni, Actes, ROL, ἀρ.455.
- 206
- 1300, Δεκεμβρίου 5   Σέ διαθήκη τοῦ ἐμπόρου Βερνάρδου Faxie ἀπό τή Ναρθόνα γίνεται μνεία ναοῦ καί νεκροταφείου Δομηνικανῶν, μονῆς Φραγκισκανῶν, ναοῦ καί νοσοκομείου Φράγκων (*Flanconum*) καί λεπροκομείου στήν Ἀμμόχωστο (βλ. ἀρ.217,221).   Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 457.

207

1300, Δεκεμβρίου 19

Ὁ Γενουάτης Ἰάκωβος de Savia πωλεῖ στὸν Γενουάτη Ἰωάννη Maffono τὸ 1/2 τοῦ πλοίου του, ποῦ ἀνήκε πρῶτα στὸν ἐπίσης Γενουάτη Ἀνδρέα Piliatus καί τὸ ὅποιο εἶχε ἀγοράσει στὴ *logia* τῶν Γενουατῶν τῆς Ἀμμοχώστου ἀντὶ 550 βυζαντίων (*byzantii albi*).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 472.

208

1300, Δεκεμβρίου 21

Σέ διαθήκη τοῦ Γενουάτη Januinus de Murta, κατοίκου Ἀμμοχώστου (*habitor Famaguste et burgensis*), γίνεται μνεία τοῦ κοιμητηρίου καί τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τῆς μονῆς τῶν Φραγκισκανῶν (*fratribus Minoribus Famagustinis*), τῆς μονῆς Δομηνικανῶν καί τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας (*Sancte Marie de Cava*) στὴν Ἀμμόχωστο (βλ. ἀρ. 217, 218, 221, Κάτω Βαρῶσια, ἀρ. 237).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 477.

209

1300, Δεκεμβρίου 22

Ὁ Λαυρέντιος de Gozo ἀπὸ τὴν Aragusia παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Βενετό Ἰακωβίνο Lombardo χρηματικὸ ποσὸ σέ βυζάντια (*byzantii albi*), μὲ τὴν ὑποχρέωση νά τοῦ παραδώσει στὴ Βενετία μετὰ τὴν ἐκεῖ ἀφιξη τοῦ πλοίου του 2 καντάρια βαμβακιοῦ ἐπεξεργασμένου στὴν Ἀμμόχωστο.

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 475.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

210

Κάστρο. Ὁχύρωση τῆς πόλης ὑπῆρχε ἤδη τὸ 1211. Τὸ 1232 μνημονεύεται πύργος. Συστηματικὴ ὀχύρωση ἐγένε ἀπὸ τὸν Ἑρρίκο Β' στὰ τέλη τοῦ 13ου αἰ. Σώζονται ἴχνη μόνο ἀπὸ τῆ βενετσιάνικη ὀχύρωση (βλ. ἀρ. 123).

Enlart, *L'art gothique*, Β', 606-622.- Jeffery, *Monuments*, 105-115.- RDAC 1935, 2.- Mogabgab, RDAC 1936, 104.- CARDA 1951, 16.- Megaw, JHS 72(1952), 117.- Fedden-Thomson, *Castles*, 110.- Müller-Wiener, *Burgen*, 90-91, 107.- Perbellini, *Fortificazioni*, 34,37.- Megaw, *Military Architecture*, 197-198.

211

Παλάτι τῶν Λουζινιάν, κτίζεται περίπου τὸ 1300.

Enlart, *L'art gothique*, Β', 637.- Mogabgab RDAC 1936, 104-105.

212

Δημόσια κτήρια (χρηματιστήριο, νομισματοκοπεῖο κλπ.) τῶν Λουζινιάν, ἀνεγείρονται περίπου τὸ 1300.

Enlart, *L'art gothique*, Β', 627-628.

213

Ναός Ἁγίας Ζώνης. Βυζαντινό παρεκκλήσι στήν ἑλληνική συνοικία.

Enlart, *L'art gothique*, A', 257.- Mogabgab, *RDAC* 1936, 105.

214

Νοσοκομεῖο Ἅγιος Ἀντώνιος. Νοσοκομεῖο πού ἀνήκε στό τάγμα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν Βιεννέζων, κτίστηκε περίπου τό 1300. Ἀργότερα, τό 1360, δίπλα στό νοσοκομεῖο κτίστηκε καί ἐκκλησία (βλ. ἀρ. 149, 164).

Enlart, *L'art gothique*, A', 368-371.- Jeffery, *Monuments*, 156.

215

Ναός Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων (καί Ἁγίου Συμεών). Ἡμιερειπωμένος ὀρθόδοξος ναός σέ γοθικό ρυθμό, καθεδρικός ναός τῆς Ἀμμοχώστου, κτισμένος στά μέσα τοῦ 14ου αἰ. (1360-1370); ἐφάπτεται στήν παλιά μητρόπολη τῆς πόλης, τόν Ἅγιο Συμεών, μικρό δίκλιτο ναό τοῦ 13ου αἰ., τοῦ ὁποῦ ο ὀ βόρειος τοῖχος ἐγκλωβίστηκε στή νότια πλευρά τῆς νέας μητρόπολης καί ἀποτελέσσε τό νότιο παρεκκλήσι της. Ἀνασκαφές ἀποκάλυψαν λιθόστρωτη αὐλή (κάτω ἀπό τό δάπεδό της

βρέθηκε νόμισμα τῶν μέσων τοῦ 11ου αἰ.).

Enlart, L'art gothique, A', 257, 311-321.- Jeffery, Monuments, 148-151.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πλν. 48-49α, 50α, 60β, 98, 139, 140β.- J.R. Hilton, RDAC 1935, 1-2.- Gunnis, Cyprus, 96-97.- Megaw, RDAC 1936, 98.- Mogabgab, RDAC 1936, 104.- Κιρμίτση, Καθέδρα, 87-112.- Κύρρη, Ἐπισκοπή Ἀμμοχώστου, 278 - 284.

216

Ναός Ἁγίου Γεωργίου τῶν Λατίνων. Ἐρειπωμένος γοθικός ναός, κτισμένος βόρεια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἡ ἔδρυσή του τοποθετεῖται στό τελευταῖο τέταρτο τοῦ 13ου ἢ στίς ἀρχές τοῦ 14ου αἰ.

Enlart, L'art gothique, A', 258, 321-327.- Jeffery, Monuments, 128 - 131.- Hilton, RDAC 1935, 2.- Gunnis, Cyprus, 103.- Megaw, RDAC 1936, 98.- Coldstream, St. George the Latin, 147 - 151.- Boase, Ecclesiastical Art, 177.- Kitsiki Panagopoulos, Monasteries, 142-145.

217

Ναός Ἁγίου Δομηνίκου. Γοθικός ναός τοῦ τάγματος τῶν Δομηνικανῶν, κτισμένος περίπου τό 1300 (βλ. ἀρ. 206, 208).

Enlart, L'art gothique, A', 261-263.

218

Ναός Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ἀμμοχώστου καὶ περιβάλλεται ἀπὸ νεκροταφεῖο. Ἰδρύεται περίπου τὸ 1300 (βλ. ἀρ. 163, 208).

Enlart, *L'art gothique*, A', 264.

219

Ναός Ἁγίου Νικολάου, γοθικός καθεδρικός ναός τῆς Ἀμμοχώστου, ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Βαλδουῖνο περίπου τὸ 1300. Ἐπιγραφή ἐξιστορεῖ τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδόμησης.

Enlart, *L'art gothique*, A', 258, 268-300.- Jeffery, *Monuments*, 116-122, 151-154.- Mogabgab, *RDAC* 1936, 105.- Παπαγεωργίου, *AB* 25(1964), 349.- Iorga, *France de Chypre*, 43.- Müller-Wiener, *Burgen*, 107.- Boase, *Ecclesiastical Art*, 172-173.

220

Ναός Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου. Γοθικός ναός κτισμένος δυτικά καὶ σέ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ λατινικὴ μητρόπολη καὶ νότια ἀπὸ τὸ παλάτι. Κτίσμα τοῦ 14ου αἰ. μὲ κιονόκρανα τοῦ 13ου στοὺς πυλῶνες.

Enlart, *L'art gothique*, A', 258, 301-311.- Boase, *Ecclesiastical Art*, 177-178.

221

Μονή Ἁγίου Φραγκίσκου. Γοτθική μονή καί ναός τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν, κτισμένη στό κέντρο τῆς πόλης, δίπλα στό παλάτι, μέ τό ὁποῖο ἐπικοινωνοῦσε μέ μυστική πόρτα. Ἰδρύθηκε περίπου τό 1300 (βλ. ἀρ. 164,206,208).

Enlart, *L'art gothique*, A', 258, 327-335.- Jeffery, *Monuments*, 132-136.- Gunnis, *Cyprus*, 95.- Megaw, *RDAC* 1936, 98.- Κυριαζῆ, *Μοναστήρια*, 163.- Kitsiki Panagopoulos, *Monasteries*, 122-123.

222

Ναός Ἀρχαγγέλου. Ἐρειπωμένο ἀξιόλογο φραγκοβυζαντινό κτίσμα, μονόκλιτο μέ τροῦλλο καί πλάγιο νάρθηκα, κοντά στόν ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων.

Σωτηρίου, *Λεύκωμα*, πίν. 51α.

223

Δίδυμοι ναοί Ναϊτῶν - Ἰωαννιτῶν. Δύο μικροί παράλληλοι μονόκλιτοι ναοί, τῶν ἴδιων περίπου διαστάσεων. Ὁ παλαιότερος Ἅγιος Ἀντώνιος, ἀνήκε στους Ναΐτες πού τόν παραχώρησαν τό 1308 στους Ἰωαννίτες. Λόγω τῶν μικρῶν του διαστάσεων οἱ Ἰωαννίτες ἔκτισαν δίπλα τόν νεώτερο καί λίγο μεγαλύτερο ναό.

Enlart, *L'art gothique*, A', 259, 372-376.- Jeffery, *Monuments*, 131-132.

224

Mulieres de Carpicis. Γυναικεία μονή πού υπήρχε τό 1300.

Enlart, L'art gothique, A', 263.

225

Ἀταύτιστος ναός, μικρῶν διαστάσεων. Γειτονεύει μέ τήν ἑλληνική μητρόπολη
καί κτίστηκε στά τέλη τοῦ 13ου - ἀρχές 14ου αἰ.

Enlart, L'art gothique, A', 379-381.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΓΙΑ ΘΕΚΛΑ

226

Ναός Ἁγίας Θεκλας. Ὑπόγειος λαξευτός ναός, κοντά στή θάλασσα, στήν τοποθεσία Ἁγία Θεκλα: ἀρχαῖος λαξευτός τάφος πού μετατράπηκε σέ ναό στή μέση βυζαντινή περίοδο ἢ στά χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΓΙΟΣ ΣΕΡΓΙΟΣ

227

Βυζαντινός ναός Ἁγίου Σεργίου. Βυζαντινά γλυπτά ἀρχιτεκτονικά μέλη τοῦ ναοῦ χρησιμοποιήθηκαν στήν ἀνακαίνισή του κατά τή μεσαιωνική περίοδο. Προσθήκες στόν νάρθηκα.

Enlart, *L'art gothique*, A', 411.- Jeffery, *Monuments*, 240.- Gunnis, *Cyprus*, 203-204.

ΑΓΙΟΣ ΦΙΛΩΝ

228

Σημαντικός ήμιερειπωμένος ναός γύρω στά 3 μίλια βόρεια του Ριζοκάρπασου, κοντά στο λιμάνι της αρχαίας Καρπασίας. Ὁ ναός, 12ου αἰ., κτισμένος ἐπάνω σέ παλαιοχριστιανική βασιλική, ἀνήκει στον τύπο του ἐγγεγραμμένου σταυροειδοῦς ναοῦ μέ τροῦλλο.

Jeffery, Monuments, 254.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 14-15α.- Gunnis, Cyprus, 413.- J. Du Plat Taylor, RDAC 1935, 14-17· 1937-39, 24-123.- Παπαγεωργίου, Πρωτοβυζαντινή τέχνη, 47.- Τοῦ ὕδου, Masterpieces, 38, πίν. LI.- Megaw, Byzantine Architecture, 64-66, 83.- Du Plat Taylor, RDAC 1980, 152, 157.

ΑΓΙΟΣ ΦΩΤΙΟΣ

229

Στά έρείπια τοῦ χωριοῦ: μικρή έρειπωμένη δίκλιτη βυζαντινή βασιλική. Ὁ ναός εἶναι μονόκλιτος μέ τροῦλλο. Παλαιότερα ὑπῆρχε καί βόρειο κλίτος πού καταστράφηκε. Ὁ ναός εἶναι κτισμένος στά έρείπια παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς.

Enlart, *L'art gothique*, A', 407.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 40β.- Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΚΑΝΘΟΥ

230

Βυζαντινός ναός Παναγίας Περγαμηνιώτισσας.

Jeffery, Monuments, 247.- Χρήστου, ΑΔ 29(1973-74), Β3, 1016.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

231

[1103, post Μαΐου 17]

ἽΟ Ἀγγλοσάξωνας προσκυνητῆς Saewulfus φτάνει ἀπὸ τῆ Συρία σὶό λιμάνι τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα μετὰ ἀπὸ ταξίδι 8 ἡμερῶν.

Saewulfi, Relatio, 50.

232

[ca 1298]

Σέ ἀναφορά τοῦ Βενετοῦ Marco Michel πρὸς τῆ βενετικῆ σύγκλητο γίνεται μνεία τοῦ ser Zervasis, βαΐλου τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέα (beliou del cavo de Sento Andrea) (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 136, Λεμεσός, ἀρ. 323).

Mas Latrie, Nouvelles preuves, 42.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

233

Μονή Ἀποστόλου Ἀνδρέα. Μικρὸ παρεκκλήσι γοθικοῦ ρυθμοῦ, κοντὰ στή θάλασσα.

Enlart, L'art gothique, A, 404-407.- Jeffery, Monuments, 256.

ΑΦΕΝΤΡΙΚΑ

234

Ἄσώματοι. Ναός κοντά στή βόρεια ἀκτή, 5 μίλια βορειοανατολικά τῆς Ἄφεν-
τρικας: βασιλική 6ου αἰ. πού ἀνακαινίζεται τόν 10ο αἰ.

235

Παναγία. Ἐρειπωμένη βασιλική ἐπάνω στήν ὁποία κτίζεται νεώτερος ναός, σά
τέλη τοῦ 10ου αἰ.

236

Ἅγιος Γεώργιος. Ἡμιερειπωμένος βυζαντινός ναός μέ δύο ἀψίδες, 9ου-10ου αἰ.

Enlart, L'art gothique, A', 396-400, 407.- Jeffery, Monuments, 257-258.- Σωτη-
ρίου, Λεύκωμα, πίν. 10-12, 13β.- Gunnis, Cyprus, 167.- Megaw, Vaulted Basili-
cas, 48-56.- Παπαγεωργίου, Πρωτοβυζαντινή τέχνη, 47.- Τοῦ Ἰδίου, AB 26(1965),
94-96.- Καραγεώργη, AD 20(1965), B3, 615.- Τοῦ Ἰδίου, BCH 89(1965), 298-300.-
Megaw, Byzantine Architecture, 78.- Δημητροκάλλη, Δύκογχοι ναοί, 61-62,

ΚΑΤΩ ΒΑΡΩΣΙΑ

237

Ναός Παναγίας Χρυσοσπηλιώτισσας (Sainte Marie Hydria, de Cava, de Cava, de Cena και Madonna della Carva). Βρισκόταν έξω από τήν πόλη τής Ἀμμοχώστου, κοντά στήν πύλη τής Cava και κτίστηκε περίπου τό 1300. Ὁ ναός ἐντοπίστηκε στό προάστιο τής Ἀμμοχώστου Κάτω Βαρώσια, ἦταν κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους και ξεχώριζε μόνο ἀπό ἕνα ψηλό καμπαναριό. Ἰχνη τοιχογραφιῶν πολύ κατεστραμμένων (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 163, 208).

Enlart, L'art gothique, Α', 263-264.- Jeffery, Monuments, 225-226.- Gunnis, Cyprus, 453-454.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΓΑΛΗΝΟΠΟΡΝΗ

238

Στό χωριό Γαληνοπόρνη έντοπίστηκαν δύο μικρές έκκλησίες μικτοῦ τύπου
13ου αἰ.(;)

Enlart, L'art gothique, A', 409.

ΓΑΣΤΡΙΑ

Castrie, Gastria, Guastria

239

[1210 ἢ 1211]

Μετά τήν ἐνηλικίωση τοῦ Οὔγου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, ὁ Γουαλτέριος de Montbéliart, ἐπίτροπός του, φτάνει στή Γαστριά μέ σκοπό νά διαφύγει στήν Τρίπολη, γιά νά μή λογοδοτήσει σχετικά μέ τήν οἰκονομική του διαχείριση.

Amadi, 99.- Cont. Guillaume de Tyr B', 12.- Eracles, 316.

240

[1229, ante Ἰουνίου 24]

Ὁ Ἰωάννης Ἰβελίνος, αὐθέντης τῆς Βηρυττοῦ, καταλαμβάνει μέ τό στρατό του τά Γαστριά.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 18.- Gestes, 688-690.

241

[1232, χειμῶνας]

Ὁ Ἰωάννης Ἰβελίνος, αὐθέντης τῆς Βηρυττοῦ, ἐτοιμάζεται νά φύγει μέ τό στρατό του ἀπό τά Γαστριά στή Βηρυττό.

Gestes, 703.

- [1232 , post 'Ιουνίου 15] 242
 Μετά τήν ήττα τους στό 'Αγρίδι, τά στρατεύματα τοῦ Γουαλτέριου de Manupello καί τοῦ Soffredo de Mosne καταφεύγουν στά Γασριά, τά ὁποῖα βρίσκονται στή δικαιοδοσία τῶν Ναϊτῶν. Δέν γίνονται δεκτοί ἀπό τούς Ναίτες καί τελικά συλλαμβάνονται ἀπό τούς ἀντιπάλους τους. Amadi, 171.- Gestes, 718-719.
- [1279] 243
 Ὁ Οὔγος Γ', βασιλιάς τῆς Κύπρου, μετά τήν ἀποτυχία του νά ἀναγνωριστεῖ ἡγεμόνας τῆς Ἄκρας, ἐπιστρέφει στήν Κύπρο, διατάζει τήν καταστροφή τοῦ οἴκου τῶν Ναϊτῶν στή Λεμεσό καί τοῦ φρουρίου τους στά Γασριά, καθώς καί τή δήμευση τῆς περιουσίας τους στήν Κύπρο (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 319, Πάφος, ἀρ. 368). Amadi, 214.- Annales de Terre Sainte, 456.- Gestes, 784.
- MNHMEIA - APXAIΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ
- 244
 Φρούριο Ναϊτῶν. Ἡ ἀκριβής χρονολογία ἱδρύσεως δέν εἶναι γνωστή, πάντως πρὶν ἀπό τό 1211. Καταστρέφεται τό 1279 ἀπό τόν Οὔγο Γ' Λουζινιάν (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 319). Enlart, L'art gothique, B, 654-658.- Jeffery, Monuments, 249.- Gunnis, Cyprus, 239.- Fedden-Thomson, Castles, 110.- Perbellini, Fortificazioni, 32.

ΓΙΑΛΟΥΣΑ

245

Ἄρχάγγελος. Βυζαντινός ναός, μονόκλιτος, σταυροειδής μέ τροῦλλο.

Jeffery, Monuments, 251.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 42α.- Gunnis, Cyprus, 468-469.

246

Ἄγία Μαρίνα στή θέση Πύργος, ἡμιερειπωμένος ναός μέ τοιχογραφίες τοῦ 12ου αἰ.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

247

Ναός Ἄγιου Γεωργίου τοῦ Σακκά. Μονόκλιτος, καμαροσκέπαστος μέ λείψανα τοιχογραφιῶν τοῦ 12ου αἰ. Μεταγενέστερος τρουλλωτός νάρθηκας.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΚΑΒΟΣ ΤΗΣ ἸΡΚΑΣ (ΓΡΑΙΑΣ)

La Gree, Caput de Grego

248

[1232, τέλη Μαΐου]

Μετά τή μάχη στό casal Imbert τῆς Συρίας, ὁ νικημέ-
νος στρατός τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ,
φτάνει στόν κάβο τῆς Ἰρκᾶς (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 130).

Gestes, 712.

249

1274, Νοέμβριος

Ὁ Bulgarinus, ὁ Ἰωάννης del Cavo καί ὁ Σαλαδῖνος
Mazazari, ἄνθρωποι τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα, λη-
στεύουν τόν Βενετό Ἰωάννη Foscolo, κάτοικο Λεμεσοῦ,
ἐνῶ παραπλέει τόν κάβο τῆς Ἰρκᾶς.

Tafel-Thomas, Γ', 187.

ΝΑΥΤΟΚΩΜΗ , ΚΩΜΗ ΤΟΥ ΓΙΑΛΟΥ

250

[ca 1200]

Πιστοί από τὰ χωριά Κώμη καί Ναυτοκώμη ἀνακαλύπτουν τό σκήνωμα τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου σέ σπηλιά "εἷς τινα τόπον Ἰούτιον".

Σάθα, Saints Allemands, 418.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

251

Ναός Ἁγίας Σολομονῆς. Καμαροσκέπαστος ναός μέ τοιχογραφίες 9ου - 10ου αἱ.

Gunnis, Cyprus, 280-281.- Παπαγεωργίου, AB 30(1969), 280-288.- Megaw, Byzantine Architecture, 80.

ΛΥΘΡΑΓΚΩΜΗ

252

Ναός Παναγίας Κανακαριᾶς. Κτίσμα διαφόρων περιόδων. Ἀψίδα 5ου - 6ου αἰ. ἀνῆκε σέ ξυλόστεγη παλαιοχριστιανική βασιλική, μετά τήν καταστροφή τῆς ὀπίστας κτίστηκε καμαροσκέπαστη βασιλική. Τόν 11ο αἰ. ἡ καμαροσκέπαστη στέγη τοῦ καθολικοῦ ἀντικαταστάθηκε μέ τροῦλλο. Νάρθηκας: προσθήκη 12ου αἰ. Ὑπολείμματα τοιχογραφιῶν ἀρχαιότερα ἕως τοῦ 10ου αἰ.

Enlart, *L'art gothique*, A', 401-403.- Jeffery, *Monuments*, 261-263.- Σωτηρίου, *Λεύκωμα*, πίν. 32-33, 61β.- Κυριαζῆ, *Μοναστήρια*, 122-123.- Megaw, *Mosaics*, 199-200.- Stylianos, *Painted Churches*, 23-27.- Παπαγεωργίου, *Πρωτοβυζαντινὴ τέχνη*, 46, 48-49.- Τοῦ Ἰδίου, *Masterpieces*, 10-12, πίν. IV-V, 37, πίν. L.- Sacoroulo, *Theotokos*.- Megaw-Hawkins, *Panagia Kanakariá*.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΝΕΤΑ

253

Νότια τοῦ χωριοῦ, κοντά στή θάλασσα: βυζαντινός συνοικισμός. Σώζεται ναός τῶν Ἁγίων Σεργίου καί Βάκχου, μονόκλιτος, καμαροσκέπαστος τοῦ 12ου αἰ., μέ τοιχογραφίες τοῦ 14ου αἰ.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΠΑΡΑΔΕΙΣΙ

Paradis

254

[1193, post Μάιος]

Ὁ πειρατής Κανάκης (Canaqui) συλλαμβάνει αἰχμάλω-
τους στό Παραδείσι τή γυναίκα τοῦ Ἀμάλριχου Λουζι-
νιάν, βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, καί τά παιδιά του.

Cont. Guillaume de Tyr, Γ', 596.-
Eracles, 205.

ΠΑΡΑΛΙΜΝΙ

Paralime

255

1300, Ὀκτωβρίου 14

Ὁ Βαρθολομαῖος de Savignono ἀγοράζει ἀπὸ τὸν Γενουάτη Januinus Brunellesco 130 δοχεῖα κρασιοῦ ἀπὸ τὸ Παράλιμνι (*vino de Paralime*) ἔναντι τοῦ ποσοῦ τῶν 350 βυζαντίων (*byzantii albi*) (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 187).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 364.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

256

Ναός Παναγίας. Μονόκλιτος μὲ τροῦλλο, μὲ μεταγενέστερο δεύτερο κλίτος, καμαροσκέπαστος, τῆς ἐποχῆς τῆς Φραγκοκρατίας.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΡΙΖΟΚΑΡΠΑΣΟ

257

Ἅγία Ἀθανασία. Βυζαντινό παρεκκλήσι.

Χρήστου, ΑΔ 29(1973-74), Β3, 1016.

258

Ἅγία Μαρίνα. Μονόκλιτος, καμαροσκέπαστος ναός τοῦ 12ου - 13ου αἰ. Διασώζει τοιχογραφίες τοῦ 13ου καί 15ου αἰ.

Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

259

Ἅγία Μαύρα. Μονόκλιτος, καμαροσκέπαστος ναός πού διασώζει μεγάλο μέρος τοῦ ζωγραφικοῦ διακόσμου τοῦ 12ου - 13ου αἰ. Τοιχογραφία Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τοῦ ἔτους 1275.

Gunnis, Cyprus, 412.- Σωτηρίου, Μοναστική τέχνη, 250.- Megaw, Byzantine Architecture, 86.

260

Ἅγιος Συνέσιος. Σπήλαιο - ναός Ἁγίου Συνεσίου, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνατολικὸ
τμῆμα εἶναι βυζαντινὸ.

Jeffery, Monuments, 253.- Gunnis, Cyprus, 410.- Ἅγιοι Καρπασίας, κε'.

ΣΑΛΑΜΙΝΑ

Salamina, Famagosta vechia

261

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, ἀποβιβάζεται στή Σαλαμίνα, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *Famagosta vechia* (πρβλ. Λεμεσός, ἀρ. 285).

Amadi. 82-83.

262

[1211, post Αὐγούστου 25]

Ὁ Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, μνημονεύει κοντά στήν Ἀμμόχωστο ἐρείπια πόλης, ὅπου ἦταν ἐπίσκοπος ὁ Ἐπιφάνιος.

Wilbrand von Oldenburg, 14.

263

"Ίδρυση Κωνσταντίας στά έρείπια τής άρχαίας Σαλαμίνας μετά τόν σεισμό τοῦ 342. Καταστρέφεται άπό άραβικές έπιδρομές στά μέσα τοῦ 7ου αἰ. Μετά τόν 7ο αἰ. έπισημαίνονται μικρές έγκαταστάσεις για έκμετάλλευση τοῦ μαρμάρινου πλούτου τής άρχαίας καί παλαιοχριστιανικῆς πόλης. "Όψιμες έγκαταστάσεις άγροτικοῦ καί βιοτεχνικοῦ χαρακτήρα στό κτίσμα τοῦ "Έλαιουργείου". Τό παλιό λιμάνι τής Κωνσταντίας λειτουργοῦσε τουλάχιστον ὡς τό 1310.

Jeffery, Monuments, 230-234.- Karageorghis, BCH 99(1975), 838-840.

264

Ναός 'Αποστόλου Βαρνάβα. 'Η παλαιοχριστιανική βασιλική (5ου - 6ου αἰ.) καταστρέφεται άπό τίς άραβικές έπιδρομές. "Άγνωστο πότε κτίζεται ὁ βυζαντινός ναός, ἴσως στά χρόνια τοῦ Λέοντα ΣΤ' Σοφοῦ. Πιθανόν τήν άρχική ξυλόστεγη βασιλική άντικατέστησε ἄλλη τρίκλιτη καμαροσκέπαστη.

Enlart, L'art gothique A', 250-251.- Jeffery, Monuments, 237-239.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 10-12, 15β-18, 161α.- Τοῦ Ἰδίου, 'Απόστολος Βαρνάβας, 175-187.- Τοῦ Ἰδίου, Eglises ā coupoles, 401-406.- Παπαγεωργίου, AB 26(1965), 225-228.- Megaw, Byzantine Architecture, 78.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΣΥΚΑΔΑ

265

Ναός Παναγίας. Παλαιοχριστιανική βασιλική πού ανακαινίζεται μετά τρίς ἀρ-
βικές ἐπιδρομές καί τήν ἀποκατάσταση τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας τό 965.

Enlart, L'art gothique, A', 400-401.- Jeffery, Monuments, 259-260.- Gunnis,
Cyprus, 414.- Megaw, Vaulted Basilicas, 52-56.- Τοῦ ὕδου, JHS 73(1953),137.

ΤΡΙΚΩΜΟ

266

Ναός Ἁγίου Ἰακώβου. Μικρός τρουλλωτός ναός μέ φραγκικές ἐπιδράσεις.

Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 46β.

267

Ναός Παναγίας. Μονόχωρος τρουλλωτός ναός. Τοιχογραφίες ἀψίδας καί κυρίως ναοῦ, 12ου αἰ. Νεώτερο βόρειο κλίτος.

Jeffery, Monuments, 243.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 99α, 136β.- Gunnis, Cyprus, 444.- Stylianos, Painted Churches, 150-151.- Papageorghiou, Masterpieces, 22-23, πίν. XXII.- Χατζηδάκη, ΑΔ 22(1967), Β1, 31-32.- Παπαγεωργίου, ΑΒ 29(1968), 235-30(1969), 156-157.- Hadermann-Misguish, Fresques de Chypre, 47, 48.- Winfield, Byzantine Painters, 285, 287-290.- Megaw, Byzantine Architecture, 86.

Δ'

Λ Α Ρ Ν Α Κ Α

Salines, Portus de Salinis

268

1236, Σεπτέμβριος

Ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, ἐκχωρεῖ στὸν Εὐστόργιο, Λατῖνο ἀρχιεπίσκοπο Λευκωσίας, ἐτήσιο ποσό 2.000 βυζαντιλῶν (*byzantii albi*) ἀπὸ τῆς βασιλικῆς προσόδου τῶν Ἀλυκῶν. Ὁ Εὐστόργιος καταβάλλει γιὰ τὴν ἐκχώρηση αὐτὴ ποσό 24.000 βυζαντιλῶν (*byzantii albi*).

La Monte, Register, 495-498.

269

1300, Νοεμβρίου 4

Ὁ Βενετός Μαρίνος Sanudo, πλοιοκτήτης, ναυλώνει στὴν Ἀμμόχωστο πλοῖο στὸν Guirardino de Guarnerio ἀπὸ τὴν Ἄκρα. Καθορίζεται τὸ δρομολόγιο τοῦ πλοίου: ἀπὸ τὸ λιμάνι τῶν Ἀλυκῶν θὰ φτάσει στὸ λιμάνι de Pallibus (=Layazo), ὅπου θὰ φορτώσει ποσότητα βαμβακιῶν πεντακοσίων κανταρίων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ καταλήξει στὴ Βενετία. Ὁ ναῦλος θὰ καταβληθεῖ στὸν δικαιοῦχο στὸ λιμάνι de Pallibus (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 194).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 401.

270

"Άγιος Λάζαρος. Βυζαντινός ναός με έντοιχισμένα παλαιοχριστιανικά κιονό-
κρανα· ίσως κτίσθηκε από τόν Λέοντα τόν ΣΤ' (γύρω στά 900 μ.Χ.).

Enlart, *L'art gothique*, Β', 417.- Παπαϊωάννου, "Άγιος Λάζαρος, 22-31.- Jef-
fery, *Monuments*, 162.- Σωτηρίου, *Λεύκωμα*, πίν. 19, 21β.- Gunnis, *Cyprus*,
105-111.- Κυριαζή, *Μοναστήρια*, 65-72.- CARDA 1952, 10 (έπισκευές).- Megaw,
Byzantine Architecture, 79.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΚΕΛΛΙΑ

271

Ναός Ἁγίου Ἀντωνίου. Τοιχογραφίες σέ τρία στρώματα. Τό ἀρχαιότερο ἀνά-
γεται στόν 10ο - 11ο αἰ., τό νεώτερο στό 13ο αἰ.

Karageorghis, BCH 103(1979), 724.

ΚΙΤΙ

Chiti, Lesquit, (le) Quit

272

[1160]

Ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς, ἄρρωστος, μεταφέρεται ἀπὸ τὴν Τύρο εἰς τὴν Κύπρο. Στὸ Ὀδοιπορικὸ τοῦ μνημονεύει τὸ Κίτι (βλ. Πάφος, ἀρ. 354).

Κωνσταντῖνου Μανασσῆ, Ὀδοιπορικὸ, 342.

273

[1191, post Μαΐου 12]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, στέλνει τὸ στόλο τοῦ ἀπὸ τῆς Λεμεσὸς εἰς τὸ Κίτι, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατευθύνεται ἐκεῖ μὲ τὸ στρατὸ τοῦ ἀπὸ τῆς Ξηρᾶ (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 291).

Cont. Guillaume de Tyr, Β', 6.-
Eracles, 167.- Ernoul, 272.

274

1196, Δεκεμβρίου 13

Μὲ βούλλα τοῦ πάπα Κελεστίνου Γ' ἐπικυρώνεται εἰς τὴν λατινικὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου ἡ κατοχὴ διαφόρων χωριῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ Κίτι (βλ. Λάπηθος, Λάμπουσα, ἀρ. 120).

Mas Latrie, Γ', 601 (πρβλ. La Monte, Register, ἀρ. 3).

275

Ναός Παναγίας Ἀγγελόκτιστης. Σταυροειδῆς ἐγγεγραμμένος ναός μέ τροῦλλο. Κτίσμα 11ου αἰ., στά ἐρείπια παλαιότερης βασιλικῆς, ἀπό τήν ὁποία σώζεται ἡ ἀψίδα μέ τά ψηφιδωτά τοῦ τέλους 6ου - 7ου ἢ 10ου αἰ. Τοιχογραφίες 11ου-12ου αἰ. στήν ἀψίδα, κάτω ἀπό τά ψηφιδωτά καί στούς κίονες πού ὑποβαστάζουν τόν τροῦλλο. Καμαροσκέπαστο παρεκκλήσι κτίστηκε, βόρεια τοῦ ναοῦ, στόν 12ο αἰ. Λατινικό παρεκκλήσι γοθικοῦ ρυθμοῦ στά νότια τοῦ ναοῦ, ἕως τοῦ 14ου αἰ. Ταφική πέτρα τῆς Simone de Gibelet πού πέθανε τό 1302.

Enlart, *L'art gothique*, Β', 440.- Jeffery, *Monuments*, 185.- Gunnis, *Cyprus*, 272-273.- Σωτηρίου, Παναγία Ἀγγελόκτιστος, 293-305.- CARDA 1952, 10 (ἐπισκευές).- Megaw *JHS* 73(1953), 137.- CARDA 1954, 11 (ἐπισκευές).- Stylianou, *Masterpieces*, 9, πίν. I-III, 37, πίν. L.- Τοῦ Ἰδίου, *AB* 29(1968), 233-235.- Megaw, *Byzantine Architecture*, 74-76.

ΚΙΤΙΟ

276

Ἡ θέση τοῦ Κιτίου ἔχει ἐντοπιστεῖ μέσα στά σημερινά ὄρια τῆς Λάρνακας, μεταξύ παλαιᾶς Λάρνακας καί Σκάλας. Ἀνασκαφές στή θέση Παμπούλα (ἀρχαία ἀκρόπολη) ἔδειξαν τή διαδοχική φάση τῶν διαφόρων καταλήψεων. Συσσώρευση βυζαντινοῦ στρώματος.

Νικολάου, Κίτιον, 21-39.- Τοῦ ὕδρου, Kition.- Karageorghis, BCH 103(1979), 704· 105(1981), 993.

277

Πύργος Κιτίου: κτήση τοῦ Λατίνου ἀρχιεπισκόπου τό 1196. Φέουδο τῶν Λουζινιάν ὡς τόν 15ο αἶ.

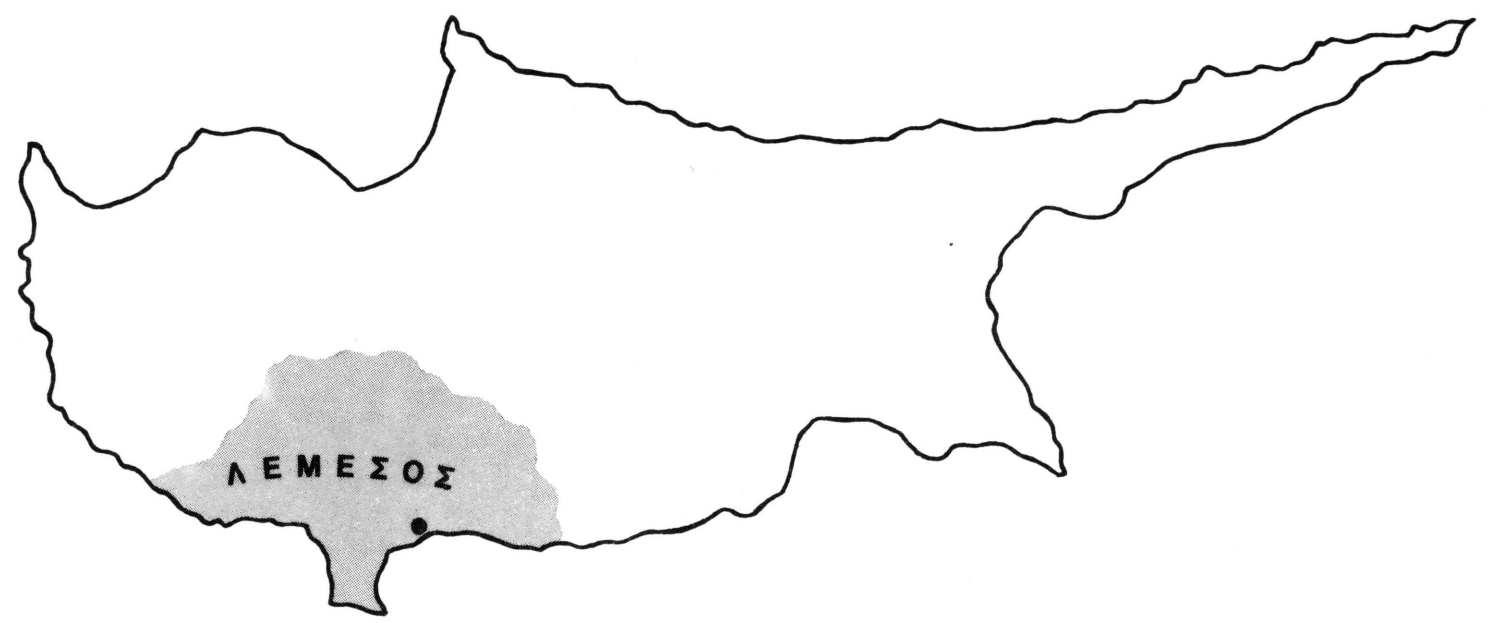
Perbellini, Fortificazioni, 36.

278

Ὑποθαλάσσια ἔρευνα στά ἀνοικτά τῆς Ἀλμυρῆς Λίμνης ἔφερε στό φῶς βυζαντινά ὄστρακα. Στό ἀκρωτήρι Κίτι: βυζαντινή ἐγκατάσταση.

Karageorghis, BCH 97(1973), 660· 98(1974) 870-871.

Ε'

ΛΕΜΕΣΟΣ

Λ Ε Μ Ε Σ Ο Σ

Νεμεσός, Νεμεσσός ("εἰς Νεμεσσών"), *Lamazim*, *Lemezis*, *Limecon* (*Limezon*), *Limessol*, *Limesson*, *Limezun*, *Limisso*, *Limixo*, *Limocium* ("*Limocii portus*"), *Lymecon* (*Lymezon*), *Lymes(s)on*, *Nemocium* ("*Nimociensis diocesis*"), *Nimet[i]a*, ("*Nimetorum*"), *Nimissus*, *Nimotium* ("*Nimotiensis civitas*"), *Nimsour*, *Nymocium*.

279

[μεταξύ 1090 καὶ 1092]

Ὁ ἀποστάτης Ραφομάτης ἐπιχειρεῖ νὰ καταφύγει στή Λεμεσό, γιὰ νὰ μεταβεῖ ἀπὸ ἐκεῖ στή Συρία.

"Αννα Κομνηνή, Β', 163.

280

1139

Ὁ Δομήνικος Rossani ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἐμπορική ἐταιρεία πού εἶχε συστήσει μέ τὸν Ἄγγελο Agnello στή Λεμεσό.

Morozzo della Rocca-Lombardo, *Commercio veneziano*, Α', 74.- Lanfranchi, *S. Giorgio Maggiore*, Β', 196.

281

[1149, Μαΐου 13]

Ἄφιξη τοῦ πλοίου τοῦ Ἑρρίκου Ζ' , βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας, στή Λεμεσό.

Riant, *Six lettres*, 389.

282

[1191, τέλη Ἀπριλίου]

Ἐπιβίβησις τοῦ πλοίου ποῦ μεταφέρει τὴν Βερεγγάρην, μνηστὴ τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόθουμου, βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας, καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἰωάννα. Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, ποῦ ἔχει ἐγκαταστήσει τὸ στρατόπεδόν του ἔξω ἀπὸ τῆς Λεμεσῆς, ἀρνεῖται νὰ ἀνεφοδιάσει τὸ πλήρωμα. Προσκαλεῖ τὶς δύο γυναῖκες νὰ ἀποβιβαστοῦν μὲ σκοπὸν νὰ τὶς συλλάβει. Οἱ τελευταῖες ἀρνοῦνται καὶ τὰ πλοῖα ἀποπλέουν.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 2.- Eracles, 159.- Ernoul, 270-271.- Gestes, 660.- Lusignan, φ. 120.

283

[1191, ante Μαΐου 6]

Πλοῖα τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόθουμου, βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας, ναυαγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρον. Ναυαγοὶ στρατιῶτες καταφεύγουν εἰς τὴν Λεμεσῆν.

Vinsauf, 184.

284

[1191, ante Μαΐου 6]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος", τῆς Κύπρου, ἀναμένοντας τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόθουμου, βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας, προπαρασκευάζει τὴν ἄμυναν τῆς Λεμεσοῦ.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 3, Γ', 591.- Eracles, 163.

285

[1191, Μαΐου 6]

Ἐνῶ γίνεται τό πανηγύρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κοντά στήν porta latina, φτάνουν τά πλοῖα τοῦ Ριχάρδου Λεοντόθουμου, βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλίας, στό λιμάνι τῆς Λεμεσοῦ.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 4, Γ', 591.- Eracles, 163-164.- Vinsauf, 185.

286

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθουμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, προσπαθεῖ νά ἀποβιβάσει στρατιῶτες στό λιμάνι τῆς Λεμεσοῦ γιά ἀνεφοδιασμό, ἀλλά βυζαντινοί στρατιῶτες ἐμποδίζουν τήν ἀπόβαση.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 4, Γ', 591.- Eracles, 163.

287

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, μέ μήνυμά του πρὸς τόν Ριχάρδο τόν Λεοντόθουμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ζητᾶ νά ἐγκαταλείψει τήν Κύπρο. Τό μήνυμα ἀναλαμβάνει νά μεταφέρει στόν Ριχάρδο μοναχός.

Eracles, 167.

288

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, καί ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, συγκρούονται μέ τά στρατεύματά τους σέ πεδιάδα κοντά στή Λεμεσό. Ὁ Ριχάρδος ζητᾷ βοήθεια ἀπό τοὺς Φράγκους τῆς Ἄκρας, οἱ ὁποῖοι ἐτοιμάζονται νά τοῦ στείλουν γιά ἐνίσχυση σῶμα 160 ἵπποτῶν.

Lusignan, φ. 120^V.- Vie du Sultan Youssaf, 214.- Vinsauf, 191.

289

[1191, post Μαΐου 6]

Οἱ Λατίνοι κάτοικοι τῆς Λεμεσοῦ ἐπικοινωνοῦν μέ τόν Ριχάρδο τόν Λεοντόθυμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας, τοῦ γνωστοποιοῦν ὅτι ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, ἔχει καταφύγει στό ἐσωτερικό τῆς χώρας καί ὅτι οἱ κάτοικοι εἶναι πρόθυμοι νά τοῦ παραδώσουν τήν ἐξουσία. Ὁ Ριχάρδος ὑπόσχεται προστασία τῶν κατοίκων καί τῶν περιουσιῶν τους. Παράδοση τῆς πόλης.

Amadi, 81.- Cont. Guillaume de Tyr, B', 4, Γ', 591.- Eracles, 164.- Ernoul, 272.-

290

1191, Μαΐου 12

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, παντρεύεται τή Βερεγγάρη στό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Λεμεσοῦ.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 5, Γ', 593.- Eracles, 167-168.- Ernoul, 272.- Lusignan, φ. 120^V.

291

[1191, post Μαΐου 12]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, στέλνει τὸν στόλο του ἀπὸ τὴ Λεμεσό στό Κίτι, ἐνῶ ὁ ἴδιος κατευθύνεται ἐκεῖ μὲ τὸν στρατό του ἀπὸ τὴ ξηρά (βλ. Κίτι, ἀρ. 273).

Cont. Guillaume de Tyr, B', 6.-
Eracles, 167.- Ernoul, 272.

292

[1191, post Μαΐου 12]

Ὁ Γουΐδων Λουζινιάν, ἔκπτωτος βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ, φτάνει ἀπὸ τὴν Ἄκρα στὴ Λεμεσό μὲ 160 ἵππότες γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὸν Ριχάρδο Λεοντόθυμο, βασιλιά τῆς Ἀγγλίας, ἐναντίον τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, "τυράννου" τῆς Κύπρου.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 6.-
Eracles, 167.

293

[1191, Ἰουνίου 5]

Μετὰ τὴν ὀριστικὴ κατάκτηση τῆς Κύπρου, ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, φεύγει γιὰ τὴν Ἄκρα, μεταφέροντας αἰχμάλωτους τὸν Ἰσαάκιο Κομνηνό καὶ τὴν κόρη του.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 543.-
Eracles, 167-168.- Le livre des
deux jardins, 10.- Lusignan,
120^v.- Νικητῆς Χωνιάτης, 418.

294

1199, Μάιος

Ὁ Ἀμάλριχος Λουζινιάν, βασιλιάς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς Κύπρου, ἐνοικιάζει γιὰ δύο χρόνια τὰ δικαιώματα τῶν τελωνείου Λεμεσοῦ στὸν Ἰωαννίτη Πέτρο Μυντοῖ ἀντὶ ποσοῦ 28.500 βυζαντίων (*byzantii albi*).

Delaville le Roulx, Inventaire,
73-74.

295

[1211, post Αὐγούστου 25]

Ὁ Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, ἐπισκέπτεται τὴν Λεμεσό. Στὴν περιγραφή του ἀναφέρει: α) ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Λεμεσοῦ κατέχει τὴν πρώτη θέση στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία καὶ ὑπόκειται στὴν ἀρχιεπισκοπὴ Λευκωσίας, β) ὅτι ἡ Λεμεσὸς ἔχει πολυσύχναστο λιμάνι, γ) ὅτι ὑπάρχουν ἀμπέλια κοντὰ στὴν πόλη καὶ δ) ὅτι παλαιότερα ἡ περιοχὴ παρῆγε βάλσαμο.

Wilbrand von Oldenburg, 27.

296

1218, Ἰουλίου 7

Ἡ Ἀλίσια, βασίλισσα τῆς Κύπρου, ἐκχωρεῖ στοὺς Γενουάτες γιὰ τὴν ἐγκατάστασή τους στὴ Λεμεσό *unam peciam terre* (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 124).

Mas Latrie, Β', 39, Γ', 612-614.

297

1220, Ὀκτώβριος

Συνέρχονται στὴ Λεμεσό ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἡ Ἀλίσια, βασίλισσα τῆς Κύπρου, ὁ ἀνήλικος γιὸς τῆς Ἑρρίκος Α', βαρῶνοι καὶ φεουδάρχες καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Εὐστόργιος καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς Κύπρου, μὲ σκοπὸ τὴ ρύθμιση τῶν σχέσεων ἐκκλησίας καὶ φεουδαρχῶν.

Mas Latrie, Γ', 612-614 (πρβλ. La Monte, Register, ἀρ. 13).

298

[1228, Ἰούλιος]

Ὁ Γερμανός αὐτοκράτορας Φριδερίκος Β' φτάνει στήν Λεμεσό.

Amadi, 124.- Cont. Guillaume de Tyr, B', 15.- Eracles, 367.- Gestes, 676. Kamel Altevarykh, B', 15.- Lusignan, φ. 127^v.

299

[1228, Ἰούλιος]

Οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοι τῆς οἰκογένειας τῶν Ἰβελίνων καταφεύγουν στόν αὐτοκράτορα Φριδερίκο Β'.

Gestes, 676.

300

[1228, post Ἰουλίου 7]

Ὁ αὐτοκράτορας Φριδερίκος Β' μέ ἐπιστολή του καλεῖ τόν Ἰωάννη Ἰβελίνο, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ, πού βρίσκεται στή Λευκωσία, νά παρουσιαστεῖ στή Λεμεσό μέ τὰ τρία του παιδιά καί τόν Ἐρρίκο Α', ἀνήλικο διάδοχο τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου.

Gestes, 676.

301

[1228, ante Σεπτέμβριος]

Ὁ Βοημοῦνδος Δ', ἡγεμόνας τῆς Ἀντιόχειας, ὁ Γουϊδων Embriaco, αὐθέντης τοῦ Gibelet, καί ὁ Βαλιαί, αὐθέντης τῆς Σιδώνας, φτάνουν στή Λεμεσό, γιά νά συναντήσουν τόν αὐτοκράτορα Φριδερίκο Β' (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 126).

Cont. Guillaume de Tyr, Β', 16.- Gestes, 681.

302

[1228, ante Σεπτεμβρίου 3]

Ὁ αὐτοκράτορας Φριδερίκος Β', μετά τόν διορισμό ἐπιτρόπων καί βασιλῶν στήν Κύπρο, ἀναχωρεῖ ἀπό τή Λεμεσό μέ προορισμό τήν Ἀμμόχωστο. Συγχρόνως, ἀποπλέει καί ὁ στόλος του πρός τήν ἴδια κατεύθυνση (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 127).

Eracles, 369.- Gestes, 682.

303

[1229, μεταξύ Μαΐου 5 καί Ἰουνίου 10]

Ὁ αὐτοκράτορας Φριδερίκος Β' ἐπιστρέφει στή Λεμεσό, ὅπου τελεῖ τό γάμο τοῦ Ἑρρίκου Α', βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, μέ τήν Ἀλίσια τή Μομφερρατική. Διορίζει τοποτηρητές καί ἐπιστρέφει στήν Εὐρώπη.

Amadi, 136.- Cont. Guillaume de Tyr Β', 17.- Eracles, 37.- Gestes, 684.

304

1230, Μαΐου 13

Ὁ Γέραυδ Λατίνος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἀπαλλάσσει τὸ τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν ἀπὸ τὸν φόρο τῆς δεκάτης, τὸν ὁποῖο ἦταν ὑποχρεωμένο νὰ καταβάλλει στὴν ἐπισκοπὴ τῆς Λεμεσοῦ γιὰ τὰ κτήματα ποὺ εἶχε στὴν περιοχὴ (Λεμεσοῦ), μὲ ἐτήσια ἀντικαταβολὴ ποσοῦ 120 βυζαντίων (*byzantii sarracinalli*).

Delaville le Roulx, Inventaire, 82.

305

[1231, ante Σεπτέμβριος]

Ὁ Ἰωάννης Ἰβελίνος, αὐθέντης τῆς Βηρυττοῦ, συγκεντρώνει στρατὸ καὶ μεταβαίνει στὴ Λεμεσό, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς δυνάμεις τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β', ποὺ ἀποστέλλονται στὴν Κύπρο.

Gestes, 700.

306

[1231, ante φθινόπωρο]

Τὰ στρατεύματα τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β' φτάνουν στὴ Λεμεσό, ἐμποδίζονται νὰ ἀποβιβαστοῦν καὶ κατευθύνονται πρὸς τὴ Βηρυττό (βλ. Καβογάττας, ἀρ. 336).

Gestes, 701.

307

[1231, φθινόπωρο]

Ὁ Ριχάρδος Filangieri, ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β', φτάνει στή Λεμεσό. Πληροφορεῖται ὅτι ὁ Ἐρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, ἀντιτίθεται στίς ἀπαιτήσεις τοῦ Φριδερίκου καί ἀναχωρεῖ γιά τή Συρία.

Eracles, 388.- Gestes, 700.

308

[1232, τέλη Μαΐου]

Γενουατικά πλοῖα, τά ὁποῖα μετέφεραν τά στρατεύματα τοῦ Ἰωάννη Ἰβελίνου, αὐθέντη τῆς Βηρυττοῦ, καί τοῦ Ἐρρίκου Α', βασιλιά τῆς Κύπρου, στήν Ἀμμόχωστο, φτάνουν στή Λεμεσό (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 131).

Amadi, 166, 168.- Eracles, 400.- Gestes, 713.

309

1232, Ἰουνίου 10

Ὁ Ἐρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, ἐκχωρεῖ στούς Γενουάτες οἰκήματα (*domos*) στήν πόλη τῆς Λεμεσοῦ, τά ὁποῖα ἀνήκαν στόν Bugaxio de Calcinare, καθώς καί παραθαλάσσιο πύργο (*cum turri quae est in littore maris*). Ἐπίσης, ἐκχωρεῖ τό χωριό Desroyre μέ τά ὑποστατικά του (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 133, Πάφος, ἀρ. 363).

Gestes, 713.- Mas Latrie, Β', 54.

310

[1232, post 'Ιουνίου 10]

Μετά τήν κατάληψη τῆς Ἀμμοχώστου ἀπό τά στρατεύματα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Κύπρου, Ἑρρίκου Α', γενονατικά πλοῖα φτάνουν στή Λεμεσό ἀπό τήν Ἀμμόχωστο, ἐνώνονται μέ τά ὑπόλοιπα γενονατικά πλοῖα πού εἶχαν ἤδη ἀφιχθεῖ ἐκεῖ καί κατευθύνονται στή Γένουα (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 134).

Amadi, 166, 168.

311

1248, Σεπτεμβρίου 17
ἡ 27

Ἐπισημείωση τοῦ Λουδοβίκου Θ', βασιλιᾶ τῆς Γαλλίας, στή Λεμεσό ἀπό τήν πόλη Aigues Mortes τῆς Προβηγκίας.

Abou'l-Feda, 126.- Collier des Perles, 200.- Eracles, 436, 568.- Gestes, 741.- Jean Sarrasin, Lettres, B', 1.- Lusignan, φ. 129^v.

312

[1249, ἀνοιξη]

Ἡ Μαρία de Brienne, σύζυγος τοῦ Βαλδουῖνου Β', αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινούπολης, ἔρχεται στήν Κύπρο γιά νά συναντήσῃ τόν βασιλιά τῆς Γαλλίας Λουδοβίκο Θ'. Ἰσχυρός ἄνεμος παρασύρει τό πλοῖο της στά ἀνοιχτά. Διασώζεται ἀπό τόν Ἰωάννη de Joinville καί τόν Erard de Brienne, πού τήν ὀδηγοῦν στή Λεμεσό, ὅπου τήν ὑποδέχονται ὁ Λουδοβίκος Θ' καί ἡ σύζυγός του Μαργαρίτα. (βλ. Πάφος, ἀρ. 366).

Joinville, 50.

313

1249, Μάιος

Μέ ἔγγραφο, τό ὁποῖο συντάσσεται στό χωριό Kamevoriaκ τῆς περιοχῆς Λεμεσοῦ, ὁ Πέτρος de Courtenay παραχωρεῖ γαῖες στόν Λουδοβίκο Θ', βασιλιά τῆς Γαλλίας.

Mas Latrie, B', 64, σημ. 1.

314

1249, Μάιος(ἢ Ἀπρίλιος)

Γάλλοι εὐγενεῖς (Ἰολάνδη de Bourbon, Ραούλ de Coucy καί Γουλιέλμος de Dampierre), οἱ ὁποῖοι βρίσκονται στή Λεμεσό, ἀναγνωρίζουν μέ ἔγγραφέ τους χρέη πού ὀφείλουν σέ Ναῦτες καί ἐμπόρους τῆς Σιένας καί τοῦ Montpelier.

Mas Latrie, B', 64.

315

1249, Μαΐου 30

Σημείωση σέ κυπριακό χειρόγραφο: ὁ βασιλιάς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος Θ' ἀναχωρεῖ ἀπό τή Λεμεσό γιά τή Δαμιέττη στίς 30 Μαΐου, ἡμέρα Κυριακή, ὥρα 8 τό πρωῒ (βλ. Καβογάττας, ἀρ. 339).

Darrouzès, Manuscrits, 188-189.-
Jean Sarrasin, Lettres, B', 17.-
Joinville, 53.- Lusignan, φ. 131^v.

- 316
- 1271, Ἰουλίου 15   Ἐπίθεση αἰγυπτιακοῦ στόλου στό λιμάνι τῆς Λεμεσοῦ·
καταστροφή τῶν πλοίων ἀπό τρικυμία.   Collier des Perles, 239-240.- Dar-
rouzès, Obituaire, 50.- Gestes, 778.
- 317
- [1271, post Ἰουλίου 15]   Ὁ Οὐγος Γ', βασιλιάς τῆς Κύπρου, πληροφορεῖ τόν
σουλτάνο τῆς Αἰγύπτου Baïbar γιά τήν καταστροφή τοῦ
αἰγυπτιακοῦ στόλου στή Λεμεσό.   Collier des Perles, 240.
- 318
- [ante 1277]   Περιγραφή ἐγγείου ἰδιοκτησίας τῶν Βενετῶν στή Λε-
μεσό καί τήν περιοχή της καί ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων
α) τῶν Βενετῶν ἀποίκων, β) τῶν ἰδιοκτητῶν στούς ὁποί-
ους ἀργότερα μεταβιβάστηκαν οἱ κτήσεις αὐτές μέ μνεία
τοῦ τρόπου μεταβίβασης (βλ. Πάφος, ἐρ. 367).   Thomas, Bericht, 148-153.

319

- [1279] Ὁ Οὐγος Γ', βασιλιάς τῆς Κύπρου, μετὰ τὴν ἀποτυχία του νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡγεμόνας τῆς Ἄκρας, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Κύπρο, διατάζει τὴν καταστροφή τοῦ οἴκου τῶν Ναῦτων εἰς τὴν Λεμεσό καὶ τοῦ φρουρίου τους εἰς τὰ Γαστριά, καθὼς καὶ τὴ δήμευση τῆς περιουσίας τους εἰς τὴν Κύπρο (βλ. Πάφος, ἀρ. 368, Γαστριά, ἀρ. 243, 244).
Annales de Terre Sainte, 456.-Amadi, 214.- Gestes, 784.

320

- [1291] Λατίνοι πρόσφυγες ἐγκαθίστανται εἰς τὴν Λεμεσό μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἄκρας.
Gestes, 818.

321

- 1296, Μαΐου 21 Ὁ Ἰωάννης Chodecherius, κάτοικος (*burgensis*) Λεμεσοῦ, πιστοποιεῖ μὲ ἔγγραφόν του ὅτι δανείστηκε χρήματα ἀπὸ τὸν Πιζανὸ ἔμπορον Bonajuncta Scarlati.
Mas Latrie, B', 93.

322

1296, Ὀκτωβρίου 21

Πιζανοὶ ἔμποροι ἀναγνωρίζουν μὲ ἔγγραφο, πού συντάσσεται στή *logia* τῶν Πιζανῶν στή Λεμεσό, ὅτι ἔχουν δανειστεῖ ἀπὸ συμπατριῶτη τους, κάτοικο Μεσσηνίας "*un-
cias auri triginta unam et viginti quinque terinos et
duos granos*".

Mas Latrie, B', 94.

323

[ca 1298]

Ὁ Γενουάτης κουρσάρος Franceschin degli Grimaldi ἐπιχειρεῖ ἐπιδρομὲς στὰ λιμάνια Λεμεσοῦ καί Ἀμμοχώστου (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 136, Ἀπόστολος Ἀνδρέας, ἀρ. 232).

Mas Latrie, Nouvelles preuves, 42.

324

1300, Φεβρουαρίου 25

Ὁ Γενουάτης Πέτρος Rubeo ναυλώνει στὸν Πέτρο de Vares, ἐκπρόσωπο τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, πλοῖο. Τὸ πλοῖο θὰ κάνει δρομολόγια γιὰ ἐμπορικοὺς σκοποὺς ἀνάλογα μὲ τίς ἀνάγκες τοῦ τάγματος μεταξὺ Κύπρου (Ἀμμόχωστος, Λεμεσός) καί Συρίας (Tortosa, Τρίπολη, Τύρος, Ἄκρα) (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 147).

Desimoni, Actes AOL, ἀρ. 74.

325

1300, Ἀπριλίου 22

Ὁ Ροβέρτος Ginetus, Καταλανός, παραχωρεῖ στόν Boscchino de Claro γιά λογαριασμό τῆς φλωρεντινῆς ἐταιρείας τῶν Bardì καί τοῦ Φλωρεντινοῦ Januco Bartoli πλοῖο, πού βρίσκεται στό λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου. Τό πλοῖο θά φύγει ἀπό τήν Ἀμμόχωστο γιά τά λιμάνια τῆς Ἀπουλίας (Barletta ἢ Manfredonia), ἀπ' ὅπου θά φορτώσει 2.400 salmas σιταριοῦ καί θά ἐπιστρέψει στή Λεμεσό. Ἀπό ἐκεῖ θά κατευθυνθεῖ στήν Ἀμμόχωστο, στή Μικρά Ἀρμενία ἢ στή Συρία (Ἄκρα, Τρίπολη, Tortosa) (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 153).

Desimoni, Actes, AOL, ἀρ. 109.

326

1300, [Σεπτέμβριος]

Ὁ Γενουάτης Σίμων de Barra ναυλώνει τή γαλέρα του στόν Guirardo Galee. Ἡ γαλέρα πού βρίσκεται στό λιμάνι τῆς Ἀμμοχώστου θά πάει πρῶτα στή Λεμεσό, ὅπου θά φορτώσει 30 σάκκους χαρούπια, σαπούνι, λάβδανο, rogia καί stagnum καί ὕστερα θά φύγει γιά τήν Κωνσταντινούπολη. Ὁ ναῦλος γιά κάθε σάκκο χαρουπιῶν ὀρίζεται σέ 1 χρυσό ὑπέρπυρο καί γιά κάθε καντάρι τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων ἄλλο 1 χρυσό ὑπέρπυρο (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 181).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 339.

327

1300, Νοεμβρίου 5

Ἀπόσπασμα ἀπό τόν κανονισμό τῶν Ἰωαννιτῶν: σιτηρά, ὄσπρια καί κρασί τῆς περιοχῆς Λεμεσοῦ ἀποθηκεύονται κάθε χρόνο κατά τούς μήνες Ὀκτώβριο καί Νοέμβριο στό μοναστήρι τῶν Ἰωαννιτῶν γιά τήν κατανάλωση τῆς χρονιάς.

Mas Latrie, B', 90.

328

1300, Νοεμβρίου 22

Ὁ Γενοιάτης Ἰάκωβος de Signago, κάτοικος Ἀμμοχώστου, φορτώνει στή Λεμεσό, στή γαλέρα τοῦ Βενετοῦ Πέτρου Gabrieli, σιτάρι καί κριθάρι γιά νά μεταφερθεῖ στή Μικρά Ἀρμενία (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 200).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 440.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

329

Μεσαιωνικό φρούριο.

Enlart, L'art gothique, B', 673-683.- Jeffery, Monuments, 366.- CARDA 1951, 11 (έπισκευές).- Fedden-Thomson, Castles, 110,- Perbellini, Fortificazioni, 44-46.- Megaw, Military Architecture, 198-199.

330

Ἡ ἑλληνική καθεδρική ἐκκλησία, ἡ "Καθολική", περιλάμβανε ἐπιτύμβιες φραγκικές πλάκες.

Mas Latrie, L'île de Chypre, 390, 392.

331

Λατινική μονή 13ου αἰ.

Κυριαζή, Μοναστήρια, 164.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΚΡΩΤΗΡΙ

332

Μονή Ἁγίου Νικολάου τῶν Γάτων ἑρείπια 13ου αἰ.

Enlart, L'art gothique, B', 460-466.- Jeffery, Monuments, 371.- Κυριαζῆ, Μοναστήρια, 84-85.- CARDA 1959, 14 (ἐπισκευές).

ΑΜΑΘΟΥΣ

333

Παλαιοχριστιανική βασιλική αποκαλύφθηκε κοντά στην αρχαία πόλη της Ἀμαθοῦντος, νοτιοανατολικά της ἀκρόπολης. Καταστρέφεται κατά τή διάρκεια τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν. Στούς βυζαντινούς χρόνους ἀνεγείρεται, στήν ἴδια θέση, μονόκλιτη ἐκκλησία.

Karageorghis, BCH 86(1962), 412· 90(1966), 386· 91(1967), 363· 99(1975), 836· 101(1977), 765.

334

Ἐρευνες στήν κορυφή της ἀκρόπολης ἀπέδωσαν ὄστρακα ἀμφορέων ὡς τόν 10ο αἰ. μ.Χ. Ἰχνη μεσαιωνικοῦ οἰκισμοῦ στήν κάτω πόλη· ὡστόσο, ἡ πόλη της Ἀμαθοῦντος ἐξαφανίζεται καί ὑποκαθίσταται ἀπό τή Λεμεσό ἀρκετά πρίν ἀπό τήν κατάκτησή της ἀπό τόν Ριχάρδο τόν Λεοντόθυμο. Μεταγενέστερα της κατάκτησης μνημεῖα: ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Τύχωνος καί ἡ ἐκκλησία της Ἀγίας Βαρβάρας.

Jeffery, Monuments, 356-358.- Aupert, BCH 102(1978), 940.- Τοῦ Ἰδίου, RDAC 1980, 231.- Karageorghis, BCH 104(1980), 794-796.- Aupert, BCH 104(1980), 805.- Karageorghis, BCH 105(1981), 999.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΗ

335

Στήν Ἐπισκοπή, ὅπου μεταφέρθηκε προφανῶς ἡ ἐπισκοπή Κουρίου λόγῳ τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν, βρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τῆς ἐκκλησίας "Σαράγια".

Karageorghis, BCH 104(1980), 803.

ΚΑΒΟΓΑΤΤΑΣ

Cavata, Gavata(t)a

336

[1231, ante φθινόπωρο]

Στόλος από 18 χελάνδια τοῦ αὐτοκράτορα Φριδερίκου Β' φτάνει στὸν Καβογάττα (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 306).

Amadi, 148.- Eracles, 386

337

1243, Ἰουλίου 14

Μέ γράμμα τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Δ' πρὸς τοὺς μοναχούς τῆς ὀρθόδοξης μονῆς τῆς ἀγίας Μαργαρίτας τοῦ Ἄγροῦ παρέχεται προστασία καὶ ἀναγνωρίζεται ἡ κατοχὴ τοῦ μετοχίου (grangia) τῆς Παναγίας de Brillio (=Στύλος) πού βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Καβογάττα.

Mas Latrie, Γ', 643-644.

338

1245

Μέ γράμμα τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Δ' πρὸς τὸν Λατῖνο πατριάρχη τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπιβεβαιώνεται ἡ προστασία τῶν μοναχῶν τῆς Ἁγίας Μαργαρίτας τοῦ Ἄγροῦ (βλ. πῶ πάνω ἀρ. 337).

La Monte, Register, 465.

339

[1249, post Μαΐου 30]

Τά πλοῖα πού μεταφέρουν τόν Λουδοβίκο θ', βασιλιά τῆς Γαλλίας, καί τήν ἀκολουθία του ἀπό τή Λεμεσό στή Δαμιέττη, ἀγκυροβολοῦν στό Ἄκρωτήρι. Τά πληρώματα ἀποβιβάζονται καί παρακολουθοῦν τή λειτουργία τῆς Πεντηκοστῆς (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 315).

Joinville, 53.

340

1252

Ὁ μοναχός Μακροζωνάρης ("ξένος νεορακενδύτης, Ρωμανίτης"), ἀπό τό Βολερό τῆς Μακεδονίας, ἀντιγράφει χειρόγραφο στή μονή τοῦ Στύλου, ἡ ὁποία εἶναι ἐνωμένη μέ τή μονή τοῦ Ἄγροῦ ("συνεζευγμένη Ἄγροῦ μονή κληθεῖσα").

Darrouzès, Notes, 39.- Darrouzès, Autres manuscrits, 135-136.

ΚΟΛΟΣΣΙ

Colosso, Colos, Coloz

341

[1191, ante Μαΐου 6]

Ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνός, "τύραννος" τῆς Κύπρου, ἔρχεται ἀπὸ τὸ Κιλάνι σὲ Κολόσσι, ὅπου καὶ στρατοπεδεύει.

Amadi, 81.- Cont. Guillaume de Tyr B', 5.

342

[1191, post Μαΐου 6]

Ὁ Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας, κατατροπώνει σὲ Κολόσσι τὸ στρατὸ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, "τυράννου" τῆς Κύπρου.

Cont. Guillaume de Tyr, B', 5, Γ', 592.

343

1210

Οἱ Ἰωαννίτες κατέχουν *casale, quod dicitur Colos.*

Cartulaire des Hospitaliers, ἀρ. 1354 (ἀπὸ Luttrell, The Hospitaliers, 170).

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

344

Τό 1210 ὁ Οὔγος ὁ Α' ὁρίζει τήν περιοχή στους Ἰωαννίτες πού κτίζουν τό κάστρο.

S. Vacher, "Transactions of the Royal Institute of British Architects" 1882-83, 9, εἰκ. XIX-XX.- Enlart, L'art gothique, Β', 683-695.- Fedden-Thomson, Castles, 111.- Müller-Wiener, Burgen, 91-92, 107.- Perbellini, Fortificazioni, 47.-

345

"Ἅγιος Εὐστάθιος. Ναός σέ σχῆμα σταυροῦ μέ τροῦλλο· μεταγενέστερες μετατροπές (12ος - 15ος).

Enlart, L'art gothique, Β', 694.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 42β.- Προφορική ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

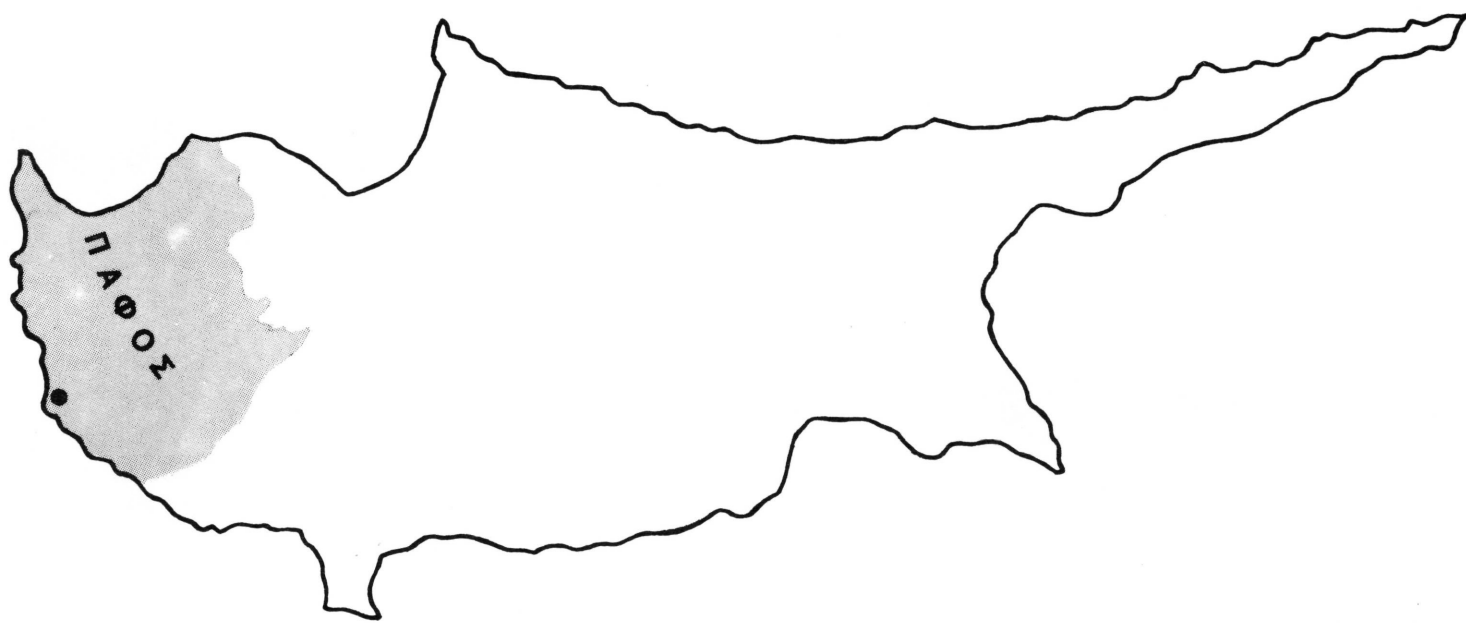
ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΚΟΥΡΙΟ

346

Στήν ακρόπολη τοῦ Κουρίου ρωμαϊκή ἀγροικία, πού καταστράφηκε τόν 4ο αἰ., ἀνακαινίζεται τόν 11ο αἰ.

Karageorghis, BCH 92(1968), 348-349.

ΠΑΦΟΣ

Bafe, Baffo, Bafus, Barho, Paphos, Paphus ("Paphensis civitas")

347

[1102, ante Ὀκτωβρίου 5]

Ὁ Ἀγγλοσάξωνας προσκυνητής Saewulfus φτάνει στήν Πάφο ἀπό τόν Φοίνικα τῆς Καρίας μετά ἀπό ταξίδι 3 ἡμερῶν.

Saewulfi, Relatio, 33.

348

[1102, ante Ὀκτωβρίου 5]

Ὁ Ἀγγλοσάξωνας προσκυνητής Saewulfus ἀναχωρεῖ ἀπό τήν Πάφο καί μετά ἀπό ταξίδι, πού διαρκεῖ λόγω κακοκαιρίας ἑφτά ἡμέρες, φτάνει στήν Ἰόππη.

Saewulfi, Relatio, 34.

349

[1102 - 1103]

Θάνατος τοῦ Οὐέλφου, δούκα τῆς Βαυαρίας, κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ. Ταφή του στήν Πάφο.

Hist. Welf. Weing. 462 (ἀπό Setton, History, A', 364).- Πρβλ. Alberti Aquensis, Historia, 583.

350

1103, 'Ιουλίου 10

Θάνατος από πυρετό τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Καλοῦ, βασιλιᾶ τῆς Δανίας, κατά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ταφή του στὸν καθεδρικό ναό τῆς Πάφου.

Langebek, Script. Rer. Dan., A', 174, Γ', 430, σημ. α' (ἀπό Hill, History, A', 304).

351

1143

Ὁ Βενετός Ἰωάννης Montanarius καὶ ἄλλοι ἔμποροι πιστοποιοῦν ἐξόφληση πληρωμῆς πού ἔγινε στό λιμάνι τῆς Πάφου, ὅπου σταμάτησαν, πηγαίνοντας ἀπό τήν Ἄκρα στήν Κωνσταντινούπολη.

Morozzo della Rocca-Lombardo, Commercio Veneziano, A', ἀρ. 82.

352

[1158 - 1159]

Ὁ Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος φτάνει στό "φρούριο" τῆς Πάφου μέ προορισμό τόν Λάτρο. Ἡ φρουρά τοῦ "ναυστάθμου" τόν συλλαμβάνει καὶ τόν φυλακίζει γιά ἓνα ἡμερονύκτιο.

Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Τυπική Διαθήκη, 76.

353

[1159, post 'Ιουνίου 24]

Σεισμός στήν Πάφο.

Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν, 211.

354

[1160]

Ὁ Κωνσταντῖνος Μανασσῆς, ἄρρωστος, μεταφέρεται ἀπὸ τὴν Τύρο στὴν Κύπρο. Στὸ Ὀδοιπορικὸ του μνημονεύει τὴν Πάφο (βλ. Κίτι, ἀρ. 272).

Κωνσταντῖνου Μανασσῆ, Ὀδοιπορικὸ, 342.

355

[1165 - 1166]

Ὁ Βασίλειος Κίνναμος ἐκλέγεται ἐπίσκοπος Πάφου.

Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Τυπικὴ Διαθήκη, 78.

356

1173, Μάρτιος

Ὁ Βενετός *Fatius Totulo* μαρτυρεῖ ὅτι ὅταν βρισκόταν στὴν Κύπρο, *loco qui dicitur Baffo*, ὁ Βενετός Πέτρος *Rambaldo* ἄφησε γιὰ φύλαξη στὸν Ἰωάννη *Mençulo* ἀπὸ τὴν Πάφο 71 βυζάντια (*byzantii stavarati*).

Morozzo della Rocca-Lombardo, *Commercio Veneziano*, A', ἀρ. 455.

357

[1187]

Ὁ ἅγιος Κενδέας καὶ οἱ σύντροφοί του φτάνουν στὴν Πάφο ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη.

Σάθα, *Vies des Saints Allemands*, 421.

358

- [1187] Ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ὁ θαυματουργός καί ἡ συνοδεία του ἐπιβιβάζονται στήν Παλαιστίνη μέ προορισμό τήν Πάφο.
- Σάθα, *Vies des Saints Allemands*, 421.

359

- [1193] Ὁ Ἀμάλριχος Λουζινιάν, κονόσταβλος τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ, ὀνομάζεται κόμης τῆς Πάφου [Ἰόππης].
- Cont. Guillaume de Tyr, Γ', 595.

360

- 1201, Φεβρουάριος Ὁ Ἰωάννης Μενκυλο ἀπό τήν Πάφο καί ὁ Βενετός Πέτρος Rambaldo, ἀνεψιός καί συνεταῖρος τοῦ πρώτου, διαλύουν τήν ἐταιρεία τους (βλ. ἀρ. 356).
- Morozzo della Rocca-Lombardo, *Commercio Veneziano*, Α', ἀρ. 454.

361

- [1211, post Αὐγούστου 25] Ὁ Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg, ἐπισκέπτεται τήν Πάφο, τήν ὁποία χαρακτηρίζει ὡς μικρή πόλη. Στήν περιγραφή του ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐπισκοπή της κατέχει τή δεύτερη θέση στήν ἐκκλησιαστική ἱεραρχία καί ὑπόκειται στήν ἀρχιεπισκοπή τῆς Λευκωσίας· ἐπισημαίνει, ἐπίσης, τήν ὕπαρξη πύργου στά ἐρείπια ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης.
- Wilbrand von Oldenburg, 27.

362

1222, Μαΐου 11 ἢ 12

Καταστρεπτικός σεισμός στήν Πάφο.

Βραχέα Χρονικά, Α', 25, ἀρ. 5.-Darrouzès, Obituaire, 44 (πρβλ. Βραχέα Χρονικά, Β', Παράρτ. ἀρ. 12).-Gestes, 671.- Héthoun, 485.

363

1232, Ἰουνίου 10

Ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, ἐκχωρεῖ στούς Γενουάτες στήν τοποθεσία Caïme οἰκήματα (*domos habitabiles et aedificatos*) (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 133, Λεμεσός, ἀρ. 309).

Mas Latrie, Β', 54.

364

1248, Φεβρουαρίου 26

Ὁ Ἑρρίκος Α', βασιλιάς τῆς Κύπρου, ἐπικυρώνει τήν πώληση τῶν εἰσοδημάτων τοῦ χωρίου Βάσσα τῆς Πάφου ἀπό τόν Ἰωάννη Ἰβελίνο, αὐθέντη τῆς Ἰόππης, στόν Εὐστόργιο, Λατίνο ἀρχιεπίσκοπο Λευκωσίας.

Mas Latrie, Γ', 648-649.

365

[1248, φθινόπωρο]

Ὁ κόμης τοῦ Joigny παρέχει στήν Πάφο κατάλυμα σέ μία γυναίκα μέ τό παιδί της πού διασώθηκαν ἀπό ναυάγιο κατά τήν ἀφιξη τῶν Γάλλων σταυροφόρων στήν Κύπρο.

Joinville, 230.

366

[1249, άνοιξη]

Ἡ Μαρία de Brienne, σύζυγος τοῦ Βαλδουίνου Β', αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινούπολης, ἔρχεται στήν Κύπρο ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά συναντήσῃ τόν Λουδοβίκο Θ', βασιλιά τῆς Γαλλίας. Ἡ κακοκαιρία ἐμποδίζει τήν προσέγγιση τοῦ πλοίου στήν Πάφο καί τό παρασύρει στά ἀνοιχτά (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 312).

Joinville, 50.

367

[ante 1277]

Καταγραφή ἐγγείου ἰδιοκτησίας Βενετῶν στήν Πάφο (βλ. Λεμεσός, ἀρ. 318).

Thomas, Bericht, 156-157.

368

[1279]

Ὁ Οὔγος Γ', βασιλιάς τῆς Κύπρου, μετὰ τήν ἀποτυχία του νά ἀναγνωριστεῖ ἡγεμόνας τῆς Ἄκρας, ἐπιστρέφει στήν Κύπρο, διατάζει τήν καταστροφή τοῦ οἴκου τῶν Ναϊτῶν στή Λεμεσό καί δημεύει τήν περιουσία τους στήν Κύπρο (βλ. Γαστριά, ἀρ. 243, Λεμεσός, ἀρ. 319).

Amadi, 214.- Annales de Terre Sainte, 456.- Gestes, 784.

- 369
- 1286, Ἄπριλλου 24
Μνεία θανάτου τοῦ Γεωργίου Χαλκωματᾶ ἀπό τήν Πάφο στό νεκρολόγιο τῆς μονῆς Ἱερῶν.
Darrouzès, Obituaire, 42.
- 370
- [1291]
Λατίνοι πρόσφυγες καταφεύγουν στήν Πάφο μετά τήν πτώση τῆς Ἄκρας.
Gestes, 818.
- 371
- 1294, Ἰουλλου 17
Μνεία θανάτου τοῦ γραμματικοῦ τῆς Πάφου Θωμᾶ τοῦ Σύρου στό νεκρολόγιο τῆς μονῆς Ἱερῶν.
Darrouzès, Obituaire, 53.
- 372
- 1300, Ὀκτωβρίου 19
Ὁ Ἑρρίκος ἀπό τό San Donato παραλαμβάνει ἀπό τόν Γενουάτη Oddon de Sexto 1.000 βυζάντια (*byzantii albi*) μέ σκοπό νά μεταβεῖ ἀπό τήν Ἄμμόχωστο στήν Πάφο, γιά νά ἀγοράσει σιτάρι καί κριθάρι ἀξίας 5.000 βυζαντίων (*byzantii albi*), προκαταβάλλοντας τά παραπάνω 1.000 βυζάντια. Τό ἐμπόρευμα προορίζεται γιά τήν ἀγορά τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ὅπου μπορεῖ νά μεταφερθεῖ μέσω Ἄμμόχωστου (βλ. Ἄμμόχωστος, ἀρ. 189).
Desimoni, Actes, ROL, ἀρ.368.

373

1300, Νοεμβρίου 29

Ὁ Κορράδος de Clavaro παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν Oddon de Sexto καὶ τὸν Ἰάκωβο de Signono σιτᾶρι ἀξίας 954 βυζαντίων (*byzantii albi*) μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ τὸ φορτώσει στὴν Πάφο, νὰ τὸ μεταφέρει γιὰ νὰ τὸ ἐμπορευτεῖ ἀποκλειστικὰ στὴν Ταρσό. Ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση, ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀμμόχωστο, νὰ ἀποδώσει λογαριασμὸ. Ὡς ἀμοιβὴ θὰ λάβει τὸ 1/4 τοῦ κέρδους (βλ. Ἀμμόχωστος, ἀρ. 203).

Desimoni, Actes, ROL, ἀρ. 446.

374

Ἐνορία Χρυσοπολίτισσας. Παλαιοχριστιανική βασιλική στή θέση τῆς ὁποίας (στό βόρειο κλίτος) μετά τήν καταστροφή της ἀπό τοὺς Ἄραβες κτίζεται μικρότερη ἐκκλησία πού καταστρέφεται τόν 11ο αἰ. Νέα ἐκκλησία μέ τοιχογραφίες ἀνεγείρεται στό βόρειο ἐσωτερικό κλίτος, πού καταστρέφεται γύρω στά 1500 καί τό οἰκοδομικό της ὕλικό χρησιμοποιεῖται στό σημερινό ναό τῆς Ἁγίας Κυριακῆς. Μεσαιωνική κεραμική. Νομίσματα. Δύο σφραγίδες τῶν παπῶν Ἰννοκεντίου Γ' (1198-1216) καί Ἰννοκεντίου Δ' (1243-1254).

Gunnis, Cyprus, 142.- Karageorghis, BCH 89(1963), 297.- Τοῦ ὕδου, ΑΔ 20 (1965), Β3 613-614.- Παπαγεωργίου, ΑΒ 26(1965), 92-93.- Χρήστου, ΑΔ 29(1973-74), Β3, 1025.- Karageorghis, BCH 97(1973), 679-680* 98(1974), 895*100(1976), 899* 101(1977), 776-779* 102(1978), 936* 103(1979), 722-724* 104(1980), 801.

375

Ἐνασκαφή ἀνατολικά τῆς στήλης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: κατάλοιπα μεγάλης γοθικῆς ἐκκλησίας. Τοιχογραφίες-τάφοι. Προφανῶς εἶναι ἡ λατινικὴ ἐκκλησία τῆς Πάφου (ἀναφέρεται σέ ἐπιγραφές). Ἴσως κτίστηκε στὰ τέλη τοῦ 13ου ἢ ἀρχές 14ου αἰ. Βυζαντινὸ στρώμα (10ος - 12ος αἰ.) μὲ ἄφθονη κεραμική.

Karageorghis, BCH 94(1970), 287-289· 96(1972), 1081· AΔ 26(1971), B2 , 567.- Χρήστου, AΔ 29(1973-74), B3, 1016, 1025.

376

Παναγία ἡ Λιμενιώτισσα. Παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ ποὺ καταστρέφεται ἀπὸ ἀραβικὲς ἐπιδρομὲς τὸν 7ο αἰ. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν Ἀράβων ἀνεγείρεται νέα βασιλικὴ μικροτέρων διαστάσεων, ποὺ καταστρέφεται ἀπὸ τὸν σεισμὸ τοῦ 1159. Μετὰ τὴν καταστροφὴ καὶ τῆς δεύτερης βασιλικῆς ἀνεγείρεται τρίτος ναὸς ποὺ καταλάμβανε τὴν ἀψίδα καὶ τὸ μέσο κλίτος, ὁ ὁποῖος διασώθηκε ὡς τὴν Τουρκοκρατία.

Karageorghis, BCH 92 (1968), 351· 93(1969), 564· AΔ 24(1969, B2, 493-494.- Παπαγεωργίου, AB 30(1969)82-88.-Χρήστου, AΔ 29(1973-74), B3, 1015,- Megaw, Byzantine Architecture, 71.

377

Κατακόμβη Ἁγίας Σολομονῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑπόγειους θαλάμους, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους μετατράπηκε σὲ μικρὸ ναὸ καὶ διακοσμήθηκε μὲ τοιχογραφίες τὸν 12ο-13ο αἰ. "Ἁγίασμα", ὅπου βρέθηκε μεγάλη ποσότητα μεσαιωνικῶν κεραμικῶν.

Jeffery, Monuments, 403-404.- Gunnis, Cyprus, 143.- CARDA 1954, 13 (ἐπισκευές).- Παπαγεωργίου, AB 27(1966), 153.- Hatfield-Joung, Wall-paintings, 91-111.

378

Φρούριο στῆ θέση "Σαράντα Κολῶνες". Χρονολογεῖται στῆ βυζαντινὴ καὶ μεσαιωνικὴ ἐποχὴ. Κτισμένο τὸν 7ο αἰ. ἐπάνω σὲ ὕψωμα, πού δεσπόζει τοῦ λιμανιοῦ τῆς Πάφου, καταστρέφεται ἀπὸ τὶς ἀραβικὲς ἐπιδρομὲς τοῦ 653-654. Ξανακτίζεται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 654 καὶ 688. Τὸ 688 γκρεμίζεται καὶ ἐγκαταλείπεται. Οἱ Βυζαντινοὶ τὸ ξανακτίζουν μετὰ τὸ 965. Μὲ τὶς ἀνασκαφὲς ἀνακαλύφθηκαν βυζαντινὴ κεραμικὴ, νομίσματα, γυάλινα ἀντικείμενα. Τὸ 1191 παραδίδεται στὸν Ριχάρδο τὸν Λεοντόθυμο. Οἱ Λουζινιάν ἐπιφέρουν μετατροπὲς στὸ φρούριο. Τὸ 1222 καταστρέφεται ὀριστικὰ ἀπὸ τὸν σεισμό (βλ. ἀρ. 46).

Gunnis, Cyprus, 143-144.- Παπαγεωργίου, AB 28(1967), 350-353.- Καραγεώργη, AD 22(1967), B2, 544' BCH 91(1967), 365-368' 92(1968), 349-351' AD 24(1969), B2 492.- Megaw, Zeuxippos Ware, 85-86.- Παπαγεωργίου, AB 30(1969), 93.-

Megaw, RDAC, 1970, 174-176 · 1971, 117-146.- Karageorghis, BCH 95(1971), 425-429 · 96(1972), 1085-1088.- Megaw, Saranda Kolonnes, 173-182.- Τοῦ ὕδρου, Supplementary Excavations, 323-343.

379

Μεσαιωνικό φρούριο. Κτισμένο δυτικά ἀπό τό λιμάνι τῆς Πάφου, στή βάση τοῦ δυτικοῦ βραχίονα τοῦ ἀρχαίου κυματοθραύστη. Τό κύριο σῶμα τοῦ φρουρίου ἀποτελεῖται ἀπό φραγκικό πύργο μέ αὐλή. Ὅπως σώζεται σήμερα, εἶναι λουζινιανό κτίσμα μέ τουρκικές ἐπισκευές καί ἀντιπροσωπεύει μικρό μέρος τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τῆς Πάφου.

Enlart, L'art gothique, B', 695-696. Jeffery, Monuments, 405.- Παπαγεωργίου, AB 26 (1965), 304.- Φιλίππου, Πάφος, 44-47.

ΠΑΛΑΙΠΑΦΟΣ (ΚΟΥΚΛΙΑ)

380

Παναγία ή Καθολική. Ναός ελεύθερου σταυροῦ μέ τροῦλλο, πού διασώζει τοιχογραφίες διαφόρων ἐποχῶν, στά ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης. Μεσαιωνική κεραμική προερχόμενη ἀπό τό ἀνατολικό ἄκρο τῆς ἐκκλησίας τῆς "Καθολικῆς". Ἀγγεῖα 13ου ὡς 16ου αἰ., μερικά εἰσαγμένα ἀπό Ν. Ἰταλία. Ἰδρυση διυλιστηρίου ζαχαροκάλαμου ἀπό τοὺς Λουζινιάν στή θέση ἀρχαίου ἱεροῦ . Κεραμική. Νομίσματα.

381

Σέ θέση πού βρίσκεται στήν ἄκρη τοῦ χωριοῦ Κούκλια, σέ ἀκατοίκητη περιοχή: μέγας ἀριθμός ἀγγείων (μεσαιωνικῶν, μεταγενέστερων βυζαντινῶν sgraffito, σιλιπνῶν 13ου-14ου αἰ.), καθώς καί ἀριθμός κωνικῶν ἀγγείων, κατάλληλων γιά τήν ἐπεξεργασία τῆς ζάχαρης. Μύλοι ζαχαροκάλαμου στή θέση Σταυρός.

382

Τό νοτιοανατολικό τμήμα τῆς ἀρχαίας Πάφου (θέσεις Εὐρετή καί Ἀρκάλων), ὅπως

ἀποδεικνύουν οί ἀνασκαφές, κατοικεῖται συνεχῶς ἀπό τόν 13ο αἰ.π.Χ.ᾶς τόν 14ο αἰ.μ.Χ.

Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 97β.- Φιλίππου, Κυπριακαί παραδόσεις, 1.- T.B.Mitford-
J.H. Iliffe, ΚΣ 14(1950), 189-202·15(1951), 155-171.- Karageorghis, BCH 91(1967),
358· 100(1976), 884· 101(1977), 759· 103(1979), 701-703.- J. Herrin, RDAC 1973,
199-201.-F.G. Maier, RDAC 1976, 92.- Ἀριστείδου, Καλλιέργεια ζαχαροκαλάμου, 281-
286.- Karageorghis, BCH 105(1981), 1002-1003.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΧΕΛΙΑ

383

Ναός Ἁγίου Θεοδοσίου. Ἐρειπωμένος βυζαντινός ναός, τύπου ἐλεύθερου σταυροῦ.

Jeffery, *Monuments*, 387.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 35β.

384

Θέση Ἁγίου Λεόντιος: μεσαιωνικό κτίσμα.

Karageorghis, *BCH* 105(1981), 1023-1024.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΓΕΡΟΝΗΣΟΣ

385

Νησάκι απέναντι από τόν "Άγιο Γεώργιο Πέγειας. Βυζαντινά καί μεσαιωνικά
έρείπια καί δστρακα.

Προφορική ανακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΓΕΡΟΣΚΗΠΟΥ

386

Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς, πεντάτρουλλος, μεσοβυζαντινῆς ἐποχῆς 9ου ἢ 10ου αἰ.) μέ τοιχογραφίες τοῦ 10ου, 12ου καί 15ου αἰ.

Jeffery, Monuments, 398.- Σωτηρίου, Λεύκωμα, πύν. 22, 116β.- Gunnis, Cyprus, 446-447.- Σωτηρίου, Eglises à coupoles, 406-408.- Stylianou, Byzantine Cyprus, 26-27.- Τοῦ Ἰδίου, Painted Churches, 138-139.- Προφορικὴ ἀνακοίνωση Α. Παπαγεωργίου.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΕΜΠΑ

387

Ναός Παναγίας Χρυσελεύσας. Βυζαντινός ναός 13ου αἰ. Οἱ σύγχρονες τοῦ ναοῦ τοιχογραφίες διασώζονται σέ μερικά σημεῖα κάτω ἀπό τίς μεταβυζαντινές τοῦ τέλους τοῦ 15ου αἰ.

Jeffery, *Monuments*, 407.- Σωτηρίου, *Λεύκωμα*, πλν. 38β, 99β, 118α.- Gunnis, *Cyprus*, 223-224.- Stylianos, *Painted Churches*, 137-138: Παπαγεωργίου, *AB* 29(1968), 236-237.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΠΟΛΙΣ ΧΡΥΣΟΧΟΥ

388

Οἰκισμὸς βυζαντινῶν καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων. Κεραμική.

Enlart, L'art gothique, Β', 480.- Adovasio κ.ἄ., Settlement Patterns, 39-57.

ΜΝΗΜΕΙΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΧΛΩΡΑΚΑΣ

389

Ναός Χρυσελεύσας τύπου ελεύθερου σταυροῦ μέ τροῦλλο.

Σωτηρίου, Λεύκωμα, πίν. 37β.

390

Ναός Ἁγίου Νικολάου, ἔξω ἀπό τό χωριό.

Gunnis, Cyprus, 268.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν στὰ λήμματα

Α

"Ἄγγελος' βλ. 'Ἀλέξιος Γ', 'Ἰσαάκιος Β'

'Ἀγία Ἀθανασία, ναός, Ριζοκάρπασο 257

'Ἀγία Βαρβάρα, ναός, Ἀμαθοῦς 334

'Ἀγία Ζώνη, ναός, Ἀμμόχωστος 213

'Ἀγία Θέκλα, ναός 226

'Ἀγία Κυριακή, ναός, Πάφος 374

'Ἀγία Μαργαρίτα τοῦ Ἀγροῦ, μονή 337-338, 340

'Ἀγία Μαρίνα, ναός, Γεαλοῦσα 246.- Ριζοκάρπασο
258

'Ἀγία Μαύρα, Κερύνεια 116.- Ριζοκάρπασο 259

'Ἀγία Παρασκευή, ναός, Γεροσκήπου 386

'Ἀγία Σολομονή, κατακόμβη, Πάφος 377.- ναός,
Κώμη τοῦ Γεαλοῦ 250-251

"Ἄγιοι Πέτρος καὶ Παῦλος, ναός, Ἀμμόχωστος
220

"Ἄγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος, ναός, Νέτα 253

"Ἄγιοι Τόποι 350

"Ἄγιος Ἀμβρόσιος 117

"Ἄγιος Ἀντώνιος, ναός, Κελλία 271.- ναός Ναῦτων,
'Ἀμμόχωστος 223.- τῶν Βιεννέζων, ναός, νοσοκο-
μεῖο, τάγμα 149, 164, 214

"Ἄγιος Γεώργιος Πέγελιας 385.- ναός, Ἀφέντρια 236.-
ναός, Λεμεσός 290.- ναός κάστρου, Κερύνεια 114.-
τῶν Ἑλλήνων, ναός, Ἀμμόχωστος 215, 222.- τῶν
Λατίνων, ναός, Ἀμμόχωστος 216.- τοῦ Σακκᾶ, ναός,
Γεαλοῦσα 247

"Ἄγιος Δομήνικος, ναός, Ἀμμόχωστος 208, 217

"Ἄγιος Ἐπίκτητος 118

"Ἄγιος Εὐστάθιος, ναός, Κολόσσι 345

"Ἄγιος Θεοδόσιος, ναός, Ἀχέλια 383

"Ἄγιος Ἰάκωβος, ναός, Τρίκωμο 266

"Ἄγιος Ἰλαρίων, φρούριο 129

- "Αγιος 'Ιωάννης, πανηγύρι, Λεμεσός 285
 "Αγιος Λάζαρος, ναός, Λάρνακα 270
 "Αγιος Λεόντιος, τοποθεσία 384
 "Αγιος Μάρκος, πλοῦο 194
 "Αγιος Νικόλαος, ναός, 'Αμμόχωστος 216,219.-
     Χλώρακας 390.- πλοῦο 161,191-192.- τῶν
     Γάτων μονή, 'Ακρωτήρι 332
 "Αγιος Σέργιος, ναός 227
 "Αγιος Συμεών, λιμάνι, Συρία 3.- ναός, 'Αμμό-
     χωστος 215
 "Αγιος Συνέσιος, σπήλαιο-ναός, Ριζοκάρπασο 260
 "Αγιος Τύχων, ναός, 'Αμαθοῦς 334
 "Αγιος Φύλων, ναός 228.- τοποθεσία 228
 "Αγιος Φραγκίσκος, ναός-μονή, 'Αμμόχωστος 164,
     206,208,221
 "Αγιος Φώτιος, ναός 229
 'Αγκώνα 175,186,188,190' βλ. καὶ de Bonoardo
     'Εγύδιος, de Bonoardo 'Ερρίκος, de Broxina
     Δομήνικος, de Fosso Σύμων, de Ragolexia
     Παῦλος, de Rogerio Θωμᾶς, Gentili Benamato
 'Αγρίδι 242
 'Αγρός' βλ. 'Αγία Μαργαρίτα
 'Αδριατική 93
 Adurnus Faravellus 174
 Αἴγυπτος 62,84,88.- στόλος 37,60,70,316-317' βλ. καὶ
     Baibar, Σαλαδίνος
 Aicardi de Insula Γουλιέλμος 150.-
     Homobon 154
 Aigues Mortes, Προβηγκία 311
 'Ακανθοῦ 230
 "Ακρα 48,52,62,68,81,85,111,127,147,153,243,288,292,
     319-320,324-325,351, 368, 370' βλ. καὶ Balista-
     rius Γεώργιος, de Guarnerio Guirardino
 'Ακρωτήρι 332
     ἀλάτι 94-95,161,190,205
 Al'jigidāi, χάνος Τατάρων 110
 'Αλδεβραντινός, δυνάστης 'Ατιτάλειας 59
 'Αλεξάνδρεια 85
 'Αλέξιος Α' Κομνηνός 5-7,23,25-26,29-30,103
 'Αλέξιος Γ' "Αγγελος 57
 'Αλύσια, βασίλισσα Κύπρου 66-67,108,124-125,296-297.-
     ἡ Μομφερρατική 303
 'Αλμυρή Λύμνη, 278
 'Αλυκές 194,268-269' βλ. καὶ Λάρνακα

- 'Αμαθοῦς 333-334
- 'Αμάριχος Λουζιλιάν, κονόσταβλος τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ 54.- βασιλιάς Κύπρου 55-56,105,254,294,359
- 'Αμάφι 157
- 'Αμαφιτανού, ἐμπορικές ἐγκαταστάσεις 40' βλ. καὶ Bonano Mele, Cerase Bencivegna, de Pando Ἰωάννης
- Aparne Peyre, ἀπὸ τῆ Ναρβόνα 180
- 'Αμμόχωστος 112,122-225,237,302,308,310,323-326,372-373.-δημόσια κτήρια 212.- κάστρο 210.- logia 207.- παλάτι 211,220-221,- συνέλευση 71
- 'Αναΐα 199
- Angello Ἄγγελος 280
- 'Αντιόχεια 9,12-13,15,52,64,196' βλ. καὶ Βοημοῦνδος Α', Βοημοῦνδος Δ', Ρεῦνάλδος
- 'Αντώνιος, γιὸς τοῦ Mussi, Γενουάτης 204
- 'Απόστολος Ἄνδρέας 231-233.- μονή 233
- 'Απόστολος Βαρνάβας, ναός, Σαλαμίνα 264
- 'Απόστολος Παῦλος, στήλη, Νέα Πάφος 375
- 'Απουλία 153,157,182-185,188,325
- "Αραβες 17,90-91,374,376
- Aragusia 209' βλ. καὶ de Gozo Λαυρέντιος
- Aragusius' βλ. Bontempus
- 'Αρκάλων, τοποθεσία 382
- 'Αρμενία Μικρά 52, 77, 84 - 85, 88 - 89, 92 - 93, 152-153, 168, 189, 195 - 196, 199 - 200, 204,325 326, 372.- κάστρο Tell Hamdoun 34' βλ.καὶ Θεόδωρος (Thoros) Β'
- ἀρμενικά νομίσματα (daremi de Ermenia, daremi novi de Ermenia) 139-140,143,166,169-170,172
- 'Αρμένιοι 15,47
- 'Αρχάγγελου, ναός, Ἄμμόχωστος 222.- Γυαλοῦσα 245
- 'Αρχάγγελος Μιχαήλ, κοιμητήριο, Ἄμμόχωστος 208.- ναός, Ἄμμόχωστος 163,208,218
- 'Ασώματου, ναός, Ἄφέντρικα 234
- 'Αττάλεια 25,199' βλ. Ἄλδεβραντινός, Λεόντιος Αὐξέντιος, ἅγιος 250
- Αὐτωρειανός' βλ. Μιχαήλ Δ' Αὐτωρειανός
- 'Αφέντρικα 234-236
- 'Αφροδίτης, ἕρῳ, Παλαίπαφος 361,380
- 'Αχειροποίητος, μονή, Λάμπουσα 121
- 'Αχέλια 383-384

B

Βαβυλωνία 177
 Baibar, σουλτάνος Αιγύπτου 317
 Βαλδουΐνος Α', βασιλιάς 'Ιερουσαλήμ 29
 Βαλδουΐνος Β', αυτοκράτορας Κωνσταντινού-
 πολης 312,366
 Βαλδουΐνος, Λατίνος επίσκοπος 'Αμμοχώστου
 219
 Balial, αὐθέντης Σιδώνας 301
 Balistarius Γεώργιος, ἀπό τήν "Ακρα 146,
 150
 βάλαμο 295
 βαμβάκι 136,151,157,175,180,182-186,188,
 194,209,269
 Βάρδας 25,103
 Bardi, φλωρεντινή εταιρεία 153,325
 Barletta 153,325
 Bartoli Januco, Φλωρεντινός 153,325
 Βαρύσια (Κάτω) 237
 Βάσσα 364

Βατάτζης· βλ. 'Ιωάννης Γ'
 Βαυαρία· βλ. Οὐέλφος
 Beletta 'Ιάκωβος 171
 Bello Loco, μονή Φραγκισκανῶν 98
 Βενετία 182-185, 190,209.- προνόμια 33,35.- στόλος 16,
 32.- σύγκλητος 84-86,88-89,92-95,136,232
 Βενετού 86,88,93,113,318,367· βλ. καὶ Bontempus Aragu-
 sius, Foscolo 'Ιωάννης, Gabrieli Πέτρος, Lombardo
 'Ιάκωβίνος, Lupinus Gifredus, Magno Στέφανος, Mençulo
 'Ιωάννης, Michiel Δομήνικος, Montanarius 'Ιωάννης,
 Paradisius Λεονάρδος, Paulo Νικόλαος, Rambaldo Πέτρος,
 Sanudo Μαρίνος, Totulo Fatius, Zugnetus Νικόλαος
 Βενιαμίν τῆς Τουδέλας 43
 Bennatus, ἀπό τή Sagona 176
 Βερεγγάρη 282,290
 βέρστια 31
 Bertrand· βλ. Πελεκτράνος
 Bestagno Μαθαῖος 140.- Φραγκίσκος 140
 Βηρυτιός 128,241,306.- ἐμίρης 28· βλ. καὶ 'Ιβελίνος
 'Ιωάννης, Tira Tira Γεώργιος
 Βιλμπράνδος, κόμης τοῦ Oldenburg 63,106,123,262,295,361
 Βοημοῦνδος Α', ἡγεμόνας 'Αντιόχειας 11,19,20,21

Βοημοῦνδος Δ', ἡγεμόνας Ἀντιόχειας 126,301
 Βολερό 340' βλ. καὶ Μακροζωνάρης
 Bonano Mele, Ἀμαφυιτανός 157
 Bonifacii Γεώργιος 175
 Bontempus Aragusius, Βενετός 155
 Bonushomo Βερνάρδος, ἀπὸ τῆ Ναρβόνα 165
 Βουτουμίτης Μανουήλ 5,20,25,29
 brazillo 177
 Brillo (= Στύλος)' βλ. Παναγία τοῦ Στύλου
 Brunelesso Januinus, Γενουάτης 187,255
 βυζάντια' byzantii albi 138,142,144-145,148,152,
 154-156,158,160,168,173,175,178,182-189,191-
 193,195-197,199,201,203-205,207,209,255,268,
 294,372,373.- byzantii albi de Cipro 150,
 157,159,161,177.- byzantii saracinalli 48,146,
 190.- bizantii stavarati 356
 Bucanegrus Adalanus 140
 Bulgarinus 249
 Bulla Cypria' βλ. Διάταξις Κυπρία

Γ

γαλέρα 139,154,174,181,200,202,326
 Γαληνοπόρνη 238
 Γαλιόνα 239-244' βλ. καὶ Ναῦτες

Γένουα 139,141,151,166,169,172-174,177-178,202,310.-
 πλοῦα 16,131,134,308,310.- προνόμια 66,133-134
 Γενουάτες, 75,83,124,163,207,296,309,363' βλ. καὶ
 Brunellesco Januinus, Cigala Lanfranco, de Arcola
 Opecinus, de Barra Σύμων, de Clavaro Ματθαῖος,
 degli Grimaldi Franceschini, de Gropo Ἰάκωβος,
 de Mari Πασχάλης, de Monleone Νικόλαος, de Monte
 Ἀλβέρτος (Obertus), de Murta Januinus, de Nigro
 Philipponus (Φύλιππος), de Raynaldo Νικόλαος, de
 Sancto Donato Κορράδος, de Sancto Siro (Syro) Φύ-
 λιππος, de Savia Ἰάκωβος, de Sexto Oddon, de Si-
 gnago Ἰάκωβος, de Sturla Nigro, di Sambuceto Lam-
 berto, Formagius Νικόλαος, Lavaraben Σιλβεστρίνος,
 Maffonus Ἰωάννης (Ἰωαννίνος), Pillatus Ἀνδρέας,
 Ralla Januinus, Rubeus Ἰάκωβος, Rubeus Πέτρος,
 Spinula Baldus, Squarzaficus Φραγκίσκος, Zaccaria
 Bruschino
 Γερόνησος 385
 Γεροσκήπου 386
 Γεώργιος Κύπριος' βλ. Γρηγόριος Β' Κύπριος, πατριάρχης
 Κωνσταντινουπόλεως
 Γελοθσα 245-247
 Γιάφα 31' βλ. καὶ Ἰόπη
 Γουΐδων Λουζινιάν, ἔκπτωτος βασιλιάς Ἱερουσαλήμ 50,
 52,292

Γουλιέλμος ὁ Τύριος 3
 Γρηγόριος Β΄ Κύπριος, πατριάρχης Κωνσταντινου-
 πόλεως 81,87

C

Cagliari 159
 Canaqui βλ. Κανάκης
 Cambrai, ἀρχιεπίσκοπος Lietbert (ἄγιος) 2
 Campanario Οὐμβέρτος 202
 Candelor 159
 carlini 157
 Carme, τοποθεσία, Πάφος 363
 Catomensis Radulfo 11
 Cava, πύλη, Ἀμμόχωστος 237
 Cavazutus Νικόλαος, ἀπὸ τῆς Sagona 152,176
 Cerase Bencivegna, Ἀμαλφιτανός 157
 Chodecherius Ἰωάννης 321
 Cigala Lanfranco, Γενουάτης 161
 Custuleri Ἰάκωβος 112,179

Δ,D

Δαμιέττη 314,339

Δανιήλ, Ρῶσος ἡγούμενος 31
 de Accon Γρατιανός 146
 de Albara Γαβριήλ 172
 de Arcola Opecinus, Γενουάτης 193
 de Astexano Βαρθολομαῖος, ἀπὸ τῆς Σαραγόσα 191-192
 de Barra Σίμων, Γενουάτης 178,181,326
 de Bonito Galeta 199
 de Bonoardo Ἐγύδιος, ἀπὸ τῆς Ἀγκώνα 175.- Ἐρρίκος,
 ἀπὸ τῆς Ἀγκώνα 175
 de Bourbon Ἰολάνδη 314
 de Brienne Erard 312.- Μαρία 312,366
 de Broxina Δομήνικος, ἀπὸ τῆς Ἀγκώνα 190
 de Calcinare Bugaxio 309
 de Calvaro Faciolus 142
 de Castelione Ἀντώνιος 165
 de Cavo Ἰωάννης 249
 de Caxina Βαρθολομαῖος 199
 de Claro Bocchino 153,325
 de Clavaro Κορράδος 158,203,373.- Ματθαῖος, Γενουάτης
 154
 de Clotis Λαυρέντιος, ἀπὸ τῆς Maionica, 159-160
 de Coucy Ραούλ 314
 de Courtenay Πέτρος 313
 de Dampierre Γουλιέλμος 314

- de Enrico Σύμων, Πανορμίτης 193
 de Fosso Σύμων, από τήν 'Αγκώνα 188
 de Galiane, βαρῶνος 186
 de Gibelet Simone 275
 degli Grimaldi Franceschini, Γενουάτης 136,323
 de Gozo Λαυρέντιος, από τήν Aragusia 209
 de Grimaldis Rabella 141,143
 de Guarnerio Guarardino, από τήν "Ακρα 194,269
 de Joinville 'Ιωάννης 312
 de Lezia Cosimo (Cosmo) 183,186,188.- Δαμιανός
 182,188.- Λέων 182-185
 de Manupello Γουαλτέριος 242
 de Margato Δημήτριος 138.- Στέφανος 138
 de Mari Πασχάλης, Γενουάτης 139
 de Marino 'Ιακωβίνος 143
 de Maxa Sanctorum, από τό Positano 167
 de Monleone Νικόλαος, Γενουάτης 196
 de Montbéliart Γουαλτέριος 239
 de Monte 'Αλβέρτος (Obertus), Γενουάτης 142,168,197
 de Mosne Soffredo, 242
 de Murta Januinus, Γενουάτης 208
 de Negrono Baliano, από τή Sagona 176
 de Nigro Philipponus (Φύλιππος), Γενουάτης, 166,169-
 170,172-173,202
 de Pando 'Ιωάννης, 'Αμαλφιτανός, 192.- από τή Μεσσήνη
 148
 de Pisis Guadagnus 195.- Zelemelus 144
 de Ragolexia Παῦλος, από τήν 'Αγκώνα 190
 de Raynaldo Νικόλαος, Γενουάτης 164
 de Rivemar Ugolino 139
 de Rogerio Θωμᾶς, από τήν 'Αγκώνα 186
 de Rohes (Roeux) Arnoul, Λατίνος πατριάρχης 'Ιεροσολύμων
 de Sancto Donato Κορράδος, Γενουάτης 155,205
 de Sancto Siro (Syro) Φύλιππος, Γενουάτης 142,152
 de Savia 'Ιάκωβος, Γενουάτης 207
 de Savignono Βαρθολομαῖος 187, 255
 de Sexto Oddon, Γενουάτης 144-145,158,189,203-204,372-
 373
 de Signago 'Ιάκωβος, Γενουάτης 139,200,203,328,373.-
 Νικόλαος 205
 de Sogio Beltramis, από τό Montepesulano 198
 Despoyre 310
 de Sturla Nigro, Γενουάτης 112,179
 de Turre Bellengerius, από τή Maionica 159-160

de Vares Πέτρος 147,324
 de Vignali 'Ιωάννης 151
 Δῆλος 3
 Διάταξις Κυπρία 82
 di Sambuceto Lamberto, Γενουάτης 137
 Δομηνικανού 217.- μονή, 'Αμμόχωστος 208.- ναός καὶ
     νεκροταφεῖο, 'Αμμόχωστος 206
 Δούκας 'Ιωάννης, μέγας δούξ 5,100
 δοῦλοι 148-149· βλ. καὶ σκλάβοι
 Dulceta, ἀπὸ τῆ Νεάπολη 146

E

'Εβραῖοι 43
 ἔλαιουργεῖο, κτίσμα, Σαλαμίνα 263
 'Ελλάδα 178
 Ἔμπα 387
 Embriaco Γουῆδων, αὐθέντης τοῦ Gibelet 301
 'Επισκοπή 335
 'Επιφάνιος, ἐπίσκοπος 123,262
 'Ερρίκος Α' Λουζινιάν, βασιλιάς Κύπρου 67,75,108-109,
     125,128,130-133,135,268,297,300,303,307-310,363-
     364

'Ερρίκος Β' Λουζινιάν, βασιλιάς Κύπρου 87,210
 'Ερρίκος ΣΤ', Γερμανός αὐτοκράτορας 55
 'Ερρίκος Ζ', βασιλιάς Γαλλίας 281
 'Ερρίκος, ἀπὸ τὸ San Donato 189,372
 'Ερρίκος ὁ Καλός, βασιλιάς Δανίας 350
 'Ερωτικός Θεόφιλος, στρατηγός Κύπρου 1
     ἐταιρεία 142,153,280,325,360· βλ. καὶ Bardi
 Εὔβοια 85,154
 Εὔρετή, τοποθεσία 382
 Εὐστόργιος, Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου 125,268,297,
     364
 Εὐφορβηνός Κωνσταντῖνος, δούξ Κύπρου 25,103
 Ἔφεσος 81

F

Fabri 'Ιωάννης, ἀπὸ τῆ Μασσαλία 198
 Famagosta Vechia· βλ. Σαλαμίνα
 Faxite (Faxie) Βερνάρδος, ἀπὸ τῆ Ναρβόνα 162,206
 Filangieri Ριχάρδος 128,307
 Formagius Νικόλαος, Γενουάτης 168
 Foscolo 'Ιωάννης, Βενετός 249

G

Gabrieli Πέτρος, Βενετός 200,328
 galanga 177
 Galee Guirardo 181,326
 Gentili Benamato, από την 'Αγκώνα 186
 Géraud, Λατίνος πατριάρχης 'Ιεροσολύμων 304
 Gibelet' βλ. καί de Gibelet, Embriaco Γουΐδων
 Ginetus Ροβέρτος, Καταλανός 153,325

Z

Zaccaria Bruschino (Bruscheto), Γενουάτης 159-
 160.- 'Ιωάννης 151
 ζάχαρη 141,177,188,202
 Zervasis , βάλτος 'Αγίου 'Ανδρέα 232
 Zagnetus Νικόλαος 154

H

'Ησαΐας, αρχιεπίσκοπος Κύπρου 61

θ

θεόδωρος Α' Λάσκαρις 72

θεόδωρος (Thoros) Β', βασιλιάς Μικράς 'Αρμενίας 36
 θεοτόκου εικόνα 8
 Θωμάς ὁ Σύρος, γραμματεὺς Πάφου 371

I

ΐατροφαρμακευτικό ὕλικό 199
 'Ιβελύνοι 299
 'Ιβελύνος 'Ιωάννης, αὐθέντης Βηρυττοῦ 76,107-108,128,
 130,132,240-241,248,300,305,308.- αὐθέντης 'Ιόπ-
 πης 364
 'Ιβελύνος Φύλιππος 67
 'Ιερέων, μονή 367,371
 'Ιεροσόλυμα' βλ. 'Ιερουσαλήμ
 'Ιερουσαλήμ 2,52,349' βλ. καί 'Αμάριχος Λουζινιάν,
 de Rohes Arnoul, 'Ερρίκος τῆς Καμπανίας, Géraud,
 Γουΐδων Λουζινιάν, Συμεών Β'
 Izzedin Kaikus Α', σουλτάνος 'Ικονίου 65
 'Ικόνιον 59' βλ. καί Izzedin Kaikus Α'
 Imbert, casal, Συρία 130,248
 'Ιννοκέντιος Γ', πάπας 57,374

'Ιννοκέντιος Δ', πάπας 337-338,374
 'Ιόπη 54,348' βλ. καί 'Ιβελίνος 'Ιωάννης, Γιάφα
 'Ιούτιον, τοποθεσία 250
 'Ισαάκιος Β' "Άγγελος 51
 'Ισαάκιος Κομνηνός, τύραννος Κύπρου 44-45,104,122,
 282,284,287-288,292-293,341-342.
 'Ισαβέλλα, χήρα 'Ερρίκου τῆς Καμπανίας 56
 'Ισαυρία 44
 Ischia 167' βλ. καί Papaduca Στέφανος
 'Ιωάννα, ἀδελφή Ριχάρδου Λεοντόθυμου 282
 'Ιωάννης Β' Κομνηνός 33-34
 'Ιωάννης Γ' Βατάτζης 73-74,79
 'Ιωαννίτες 96,304,343-344.- κανονισμός 324.- ναός,
 'Αμμόχωστος 223' βλ. καί Muntol Πέτρος

J

Joigny, κόμης τοῦ 365

K

Καβογάττας 336-340
 Καθολική, ναός, Λεμεσός 330
 Καλλιπάριος, κριτής καί ἐξισωτής Κύπρου 6
 Kamevoriak 313

Κανάκης, πειρατής 254
 Καντακουζηνός 103
 Καρία' βλ. Φούνικας
 καρλίνια' βλ. carlini
 Καρπασία ἀρχαία, λιμάνι 228
 καρύδια 176
 Καρύκης 5
 Καταλανοί' βλ. Ginetus Ροβέρτος
 Κεκαυμένος 4
 Κελεστίνος Γ', πάπας 120,274
 Κελλία 271
 Κενδέας, ἅγιος 357
 κεραμική 99,118,374-375,377-378,380,388
 Κερύνεια 76,100-116,132,179.- κάστρο 113
 κηρός 4
 Κιλάνι 341
 Κελικία 105' βλ. Κομνηνός 'Ανδρόνικος
 Κίνναμος Βασύλειος, ἐπίσκοπος Πάφου 355
 Κινστερσιανού, μοναχού, μονή, Πύργος 98
 Κίτι 272-278,291
 Κίτιο 276,278.- πύργος 277
 Κλάρος 3
 Κολόσσι 341-345.- κάστρο 344

Κομνηνός Ἀνδρόνικος, ἡγεμόνας Κιλικίας 39' βλ. καὶ
 Ἀλέξιος Α', Ἰσαάκιος, Ἰωάννης Β', Μανουήλ Α'
 Κοντοστέφανος Ἀνδρόνικος, μέγας δούξ 41
 Κορμακίτης 119
 Κορράδος, ἀπεσταλμένος Ἐρρίκου ΣΤ' 55
 Κορσική' βλ. Sagona
 Κούκλια' βλ. Παλαύπαφος
 Κούριο 335, 346
 κρασί 4, 165, 187, 255, 327
 Κρήτη 5, 33, 83, 100
 κριθάρι 4, 144-145, 152, 189, 196, 200, 205, 328, 372' βλ.
 καὶ (σιτάρι) σιτηρά
 Κύκκου μονή 8
 Κυπρία Διάταξις' βλ. Διάταξις Κυπρία
 Κώμη' βλ. Κώμη τοῦ Γιαλοῦ
 Κώμη τοῦ Γιαλοῦ 250-251
 Κωνσταντία 263
 Κωνσταντῖνος ὁ θαυματουργός, ἄγιος 358
 Κωνσταντῖνος' βλ. Εὐφορβηνός, Μανασσῆς
 Κωνσταντινούπολη 3, 5, 8, 21, 27, 37, 45, 103, 161, 165, 176,
 181, 326, 351, 366
 Κώρυκος 43, 105

Λ , L

λάβδανο 181, 326
 Λάμπουσα 120-121
 Λαντοῦλφος, μέγας δούξ 19
 Λαοδύκεια 10, 18, 20
 Λάπηθος' βλ. Λάμπουσα
 Λάρνακα 268-270, 276' βλ. καὶ Ἀλυκές
 Λάσκαρις' βλ. Θεόδωρος Α'
 λατινική μονή, Λεμεσός 331
 Λάτρος 352
 Lanoraben Σιλβεστρίνος, Γενουάτης 197
 Layazo 136, 140, 144-145, 180, 194, 197, 205, 269
 Λεμεσός 127, 131, 134, 147, 153, 181, 200, 249, 273, 279-331,
 334.-logia 322.- συνέλευση 69, 125, 297.- τελωνεῖο
 294.- φρούριο 329' βλ. καὶ Ναῦτες
 Λεο Ἰάκωβος, ἀπὸ τὴν Τρύπολη 201
 Λεόντιος, κομμερκιάριος Κύπρου καὶ Ἀττάλειας 22
 Λευκωσία 98-99, 101, 128, 135, 196, 300.- ἀρχιεπισκοπή 123,
 295, 361
 Λέων ΣΤ' Σοφός 264, 270
 Λέων' βλ. Νικερύτης Λέων

λιβάνι 173,177
 λίβρες γενουατικές (libre januinorum) 166,169-170,
 172-173,177
 Lietbert, ἄγιος, ἀρχιεπίσκοπος Cambrai 2
 Lombardo Ἰακωβίνος 209
 Λομβαρδοί 107
 Λουδοβίκος Θ', βασιλιάς Γαλλίας 80,110,311-313,315,
 339,366
 Λουζινιάν 211-212,277,378,380' βλ. καὶ Ἀμάλριχος,
 Γουϊδων, Ἐρρίκος Α', Ἐρρίκος Β', Οὔγος Α',
 Οὔγος Γ'
 Λυθράγκωμη 252
 Λυκία' βλ. Χελιδόνη
 Lupinus Gifredus, Βενετός 155

M

μάγιστροι μεγάλοι, τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων 125
 Maffonus Ἰωάννης (Ἰωαννίνος), Γενουάτης 178,207
 Magno Στέφανος, Βενετός 156
 Maionica 159-160' βλ. καὶ de Clotis Λαυρέντιος, de
 Turre Bellengerius
 Μάκρη 191-192
 Μακροζωνάρης, μοναχός, ἀπὸ τὸ Βολερό 340

Μάμιστρα 14
 Μανασσῆς Κωνσταντῖνος 272,354
 Manfredonia 96,153,325
 Μανουήλ Α' Κομνηνός 35,38-39
 Manzono Νικόλαος, ἀπὸ τῆ Μεσσήνη 191
 Μαργαρίτα, σύζυγος Λουδοβίκου Θ' 312
 Μαργαρίτης' βλ. Μεγαρέτης
 Μασσαλία 146' βλ. καὶ Fabri Ἰωάννης, ρεάλια
 Maymonus Peyre, ἀπὸ τὴν Ταραγόνα 162
 Mazazari Σαλαδίνος 249
 Mazucus Πέτρος, ἀπὸ τῆ Σαγωνα 176
 Μεγαρέτης, πειρατῆς 45
 Μελισσάνθη, ἀδελφὴ Ραῦμούδου Γ' 38
 Menzulo Ἰωάννης, Βενετός 356,360
 Μεσσήνη 322' βλ. καὶ de Pando Ἰωάννης, Manzono Νικό-
 λαος, Ugolinus, Vidal Πέτρος
 Mestelis Σύμων, ἀπὸ τὴν Tortosa 185
 Michel Μάρκος, Βενετός 136,232
 Michiel Δομήνικος, δόγης Βενετίας 32
 Μικρά Ἀρμενία' βλ. Ἀρμενία Μικρά
 Μικρά Ἀσία 52
 Μινορίτες' βλ. Ἅγιος Φραγκίσκος, Φραγκισκανοί
 Μιχαήλ, ἀρχιεπινοχός 25,103
 Μιχαήλ Δ' Αὐτωρειανός, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 61

Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος 83
 μόδια 138,140,190
 Μονεμβασία 139
 Montanarius Ίωάννης, Βενετός 351
 Montepesulano 198΄ βλ. καί de Sogio Beltramis
 Montpellier, Έμπορου 314
 Μουζάλων Νικόλαος, άρχιεπίσκοπος Κύπρου 27
 Μουσουλμάνοι 32
 Μύλοι, τοποθεσία 97
 Μυτιλήνη 3
 Muntol Πέτρος, Ίωαννίτης 294
 Mussi΄ βλ. ΄Αντώνιος, γιός του Mussi
 Musso Ίάκωβος, άπό τή Sagona 176

N

Ναΐτες 48-50,90,147,223,242-244,314,324.- οΐ-
 κος καί φρούριο στή Λεμεσό 243,319,329,
 368.- φρούριο,Γαστριά, 243-244,319
 Ναρβόνα΄ βλ. Amarne Peyre, Bonushomo Βερνάρ-
 δος, Faxite (Faxie) Βερνάρδος,Trencheri-
 us Βερνάρδος
 Ναρσής, άρχιεπίσκοπος Ταρσοϋ 42

Ναυτοκώμη 250
 Νεάπολη 157΄ βλ. καί Dulceta
 Nefin, φρούριο 126
 νεκροταφεΐο 99,116,119΄ βλ. ΄Αρχάγγελος Μιχαήλ, Δομη-
 νικαναί
 Νεόφυτος΄Εγκλειστος, άρχιεπίσκοπος Κύπρου 72-74,78-
 79,352
 Νέτα 253
 νηοπομπή 84
 Nigro Γρηγόριος 165
 Νύκαια 61
 Νικερίτης Λέων, πρωτονοβελύσσιμος καί μέγας δούξ καί
 άναγραφεύς Κύπρου 24
 Νικόλαος, άπό τή Sagona 145
 νομίσματα 4,99,119,150,374,378,380΄ βλ. καί άρμενικά,
 βυζάντια, carlini, λύβρες, ρεάλια, ύπέρπυρα

O

Obertus, άπό τή Ventimiglia 163
 Oldenburg΄ βλ. Βιλμπράνδος
 ὄσπρια 4,327

ὄστρακα 99,115,278,334,385
 Οὔγος Α΄ Λουζινιάν, βασιλιάς Κύπρου 65,67,
 239,344
 Οὔγος Γ΄ Λουζινιάν, βασιλιάς Κύπρου 243-
 244,319,368
 Ούέλφος, δούκας Βαυαρίας 349
 Ούρβανός Δ΄, πάπας 83

Π

Παλαιολόγος· βλ. Μιχαήλ Η΄
 παλαιοχριστιανική βασιλική 99,121,228-229,
 252,264-265,333,374,376
 Παλαίπαφος 380-382
 Παλαιστίνη 52,357-358
 Pallibus, portus de· βλ. Layazo
 Παμπούλα, τοποθεσία 276
 Παναγία, ναός, 'Αφέντρια 235.- ναός, Παρα-
 λύμνι 256.- ναός, Συκάδα 265.- ναός,
 Τρύκωμο 267.- 'Αγγελόκτιστη, ναός, Κί-
 τι 275.- Καθολική, ναός, Παλαίπαφος
 380.- Καννακαριά, ναός, Λυθράγκωμη 252.-
 Λιμενιώτισσα, ναός, Πάφος 376.- Περγαμη-
 νιώτισσα, ναός, 'Ακανθοῦ 230.- τοῦ Στύ-
 λου, μονή 337,340.- 'Υπάτη, ναός, 'Αγιος 'Αμ-

βρόσιος 117.- Χρυσελευόσα, ναός, "Εμπα 387.- Χρυσο-
 σπηλιώτισσα (de Cava), ναός, Κάτω Βαρώσια 163,208,
 237
 Πανάγιος Τάφος 17
 πανηγύρι· βλ. "Αγιος 'Ιωάννης
 Πανορμύτης· βλ. de Enrico Σύμων
 Παπαδούκας· βλ. Papaduca
 Papaduca (Παπαδούκας;) Στέφανος, ἀπό τήν Ischia 167
 Παπαλάρδος· βλ. Papalardo
 Papalardo (Παπαλάρδος;) Παῦλος 138
 Παραδεύσι 254
 Paradisius Λεονάρδος, Βενετός 156
 Παραλύμνι 187,255-256
 Passare 'Ιωάννης 202
 Paulo Νικόλαος, Βενετός 156
 Πάφος 189,203,347-373.- ναός καθεδρικός 350.- Νέα
 374-379.- φρούριο 379· βλ. καὶ Σαράντα Κολῶνες
 Pezagni Salveto 139
 Πελάγιος, ἀποστολικός λεγάτος 125
 Pêlerin, château 91.- Mont 23
 Πελκτράνος (Bertrand), κόμης τῆς Τρύπολης 30
 Πεντάγια 97
 Πύζα, στόλος 18
 Πιζανού, ἔμποροι 322· βλ. καὶ Scarlati Bonajuncta
 Pillatus 'Ανδρέας, Γενουάτης 207

πιπέρι 166,169,172-174

πιπερόριζα 136

Πόλις Χρυσόχοϋ 388

Pons, γιός τοϋ Πελεκτράνου 30

Positano 167· βλ. καί de Maxa Sanctorum

Πτολεμαΐδα· βλ. "Ακρα

Πύργος 98.- τοποθεσία 246

P , R

Ralla Januinus, Γενουάτης 112,179

Rambaldo Πέτρος, Βενετός 356,360

Ραϋμοϋνδος Γ', κόμης τῆς Τρύπολης 38

Ραφομάτης 5,6,100-102,279

ρεάλια Μασσαλίας 150

Ρεϋνάλδος, ἡγεμόνας 'Αντιόχειας 36

Ricio Luchino 166,170

Ριζοκάρπασο 228,257-260

Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος, βασιλιάς 'Αγγλίας

46-48,50,53,104,122,261,273,282-293,

334,342,378

'Ρηᾶς, κάβος 248-249

Rochatagliata Γαβριήλ 174

Ρόδος 3,15-16,43

Rossani Δομήνικος 280

Rubeus (Rubeo) 'Ιάκωβος, Γενουάτης 139.- Πέτρος, Γενουάτης 147,171,324

Ρωμανία 13,89

Σ , S

Saccamedalie Γεώργιος 165

Saewulfus, προσκυνητής 231,347-348

Sagona· βλ. Bennatus, Cavazutus Νικόλαος, de Negrone Baliano, Mazucus Πέτρος, Musso 'Ιάκωβος, Musso Νικόλαος

Σαλαδίνος, σουλτάνος Αἰγύπτου 51,53

Σαλαμίνα 261-264

Salinis, portus de· βλ. 'Αλυκές

Salvaigo Andalo 141

Σάμος 3

Sanudo Μαρίνος, Βενετός 194,269

San Donato· βλ. 'Ερρίκος

σαπούνη 142,181,326

Σαράγια, ναός, 'Επισκοπή 335

Σαραγόσα· βλ. de Astexano Βαρθολομαῦς

Σαράντα Κολῶνες, φρούριο, Πάφος 378
 Σαρδηνία 94-95
 Scafacie Ρογήρος 166,170
 Scarlati Bona juncta, Πιζανός 321
 σεισμός 58,362
 Σιδώνα· βλ. Balial
 Σιένα 314
 Σικελία 159,171
 σιτάρι, σιτηρά 4,96,138,140,142,153,162,168,
 189,196-197,200,203-205,325,327-328,372-
 373
 Σκάλα 276
 σκλάβοι 139,193· βλ. καὶ δοῦλου
 σκλαβοπάζαρο, Ἀμμόχωστος 148,193
 Σόλοι 99
 Spinola Χριστιανός 138
 Spinula Baldus, Γενουάτης 169-170,172-173,
 177,202.- Guideto 161
 Squarzafricanus Φραγκίσκος (Francischininus),
 Γενουάτης 169-170,172-173,180
 Σταυρός, τοποθεσία 381
 Στύλος· βλ. Παναγία τοῦ Στύλου
 Συκάδα 265
 Συμεών Β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων 9

Συρία 32,84-85,89,129,147,153,159,202,231,279,307,
 324-325· βλ. καὶ Imbert, Ἅγιος Συμεών

T

Ταγκρέδος 11
 Ταρσίτης Ἰωάννης, ἱερέας 24
 Ταρσός 142,158,203-204,373· βλ. καὶ Ναρσῆς
 Tartaro (Tartarus) Ἰάκωβος 177.- Μανουήλ 151
 Τάταροι· βλ. Aljigidāi
 Τατίκιος 12
 τάφοι 99,118,226,375
 Tavanus Ἰωάννης 174.- Φραγκίσκος (Franceschino) 169,
 174
 Tell Hamdoun, κάστρο Μικρᾶς Ἀρμενίας 34
 Τένεδος 3
 Teragona 162· βλ. καὶ Maymonus Peyre
 Thoros· βλ. Θεόδωρος
 Τύμιος Σταυρός, μονή 5
 Tira Tira Γεώργιος, ἀπὸ τῆ Βυρητιῶ 184
 τοιχογραφίες 116,121,237,246-247,251-252,258-259,267,
 271,275,374-375,377,380,386-387
 Tortosa 147,153,324-325· βλ. καὶ Mestelis Σύμων
 Totulo Fatius, Βενετός 356

Τοῦρκοι 59

Trencherius Βερνάρδος, ἀπό τή Ναρθόνα 180

Τρίκωμο 266-267

Τρίπολη 29-30, 52, 147,153,159,239,324-325·
βλ. καί Leo Ἰάκωβος, Πελεκτράνος, Ραϋ-
μόνδος Γ΄

Τύρος 90, 147,272,324,354

Υ

ὑπέρπυρα 161,165,176,181,326

ὑφασμα (-άτα) 143,195,199,201

U

Ugolinus, τραπεζίτης, ἀπό τή Μεσσήνη 148

V

Ventimiglia· βλ. Obertus

Vidal Πέτρος, ἀπό τή Μεσσήνη 201

Φ

φαρμακοποιός· βλ. Φραγκίσκος

Φίλιππος· βλ. Ἰβελίνος Φίλιππος

Φιλοκάλης Εὐμάθιος, δούξ Κύπρου 18,23.- στρατοπε-
δάρχης Κύπρου 7

Φλωρεντία· βλ. Bardi, Bartoli Januco

Φοίνικας Καρίας 347

Φραγκισκανοί, μοναχοί 164,206,208.- τάγμα 221· βλ.
καί Ἅγιος Φραγκίσκος, Bello Loco

Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης, ἅγιος 68.- φαρμακοποιός στήν
Ἄμμόχωστο 198

Φράγκων (Flanconum), ναός καί νοσοκομεῖο, Ἄμμόχωστος
206

Φριδερίκος Β΄, Γερμανός αὐτοκράτορας 67,76,107,126-
129,132,298-303,305-307,336

X

Χαλέπι 136

Χαλκωματᾶς Γεώργιος 369

Χάνδακας 155

χαρούπια 176,181,326

χελάνδια 336

Χελιδόνι, ἀκρωτήρι Λυκίας 31

Χίος 3

Χλώρακας 389-390

Χρυσελεύσα, ναός, Χλώρακας 389

Χρυσοκάβα, τοποθεσία, 116

Χρυσοπολίτισσα, ναός, Νέα Πάφος 374

χρυσός 157,167

Χρυσοχοῦ· βλ. Πόλις Χρυσοχοῦ

Χρυσοχωράφου, συνοικία, Κερύνεια 115

ΠΑΡΑΛΙΟΣ ΧΩΡΟΣ
ΚΥΠΡΟΥ

(Μεσαιωνικοί Χρόνοι)

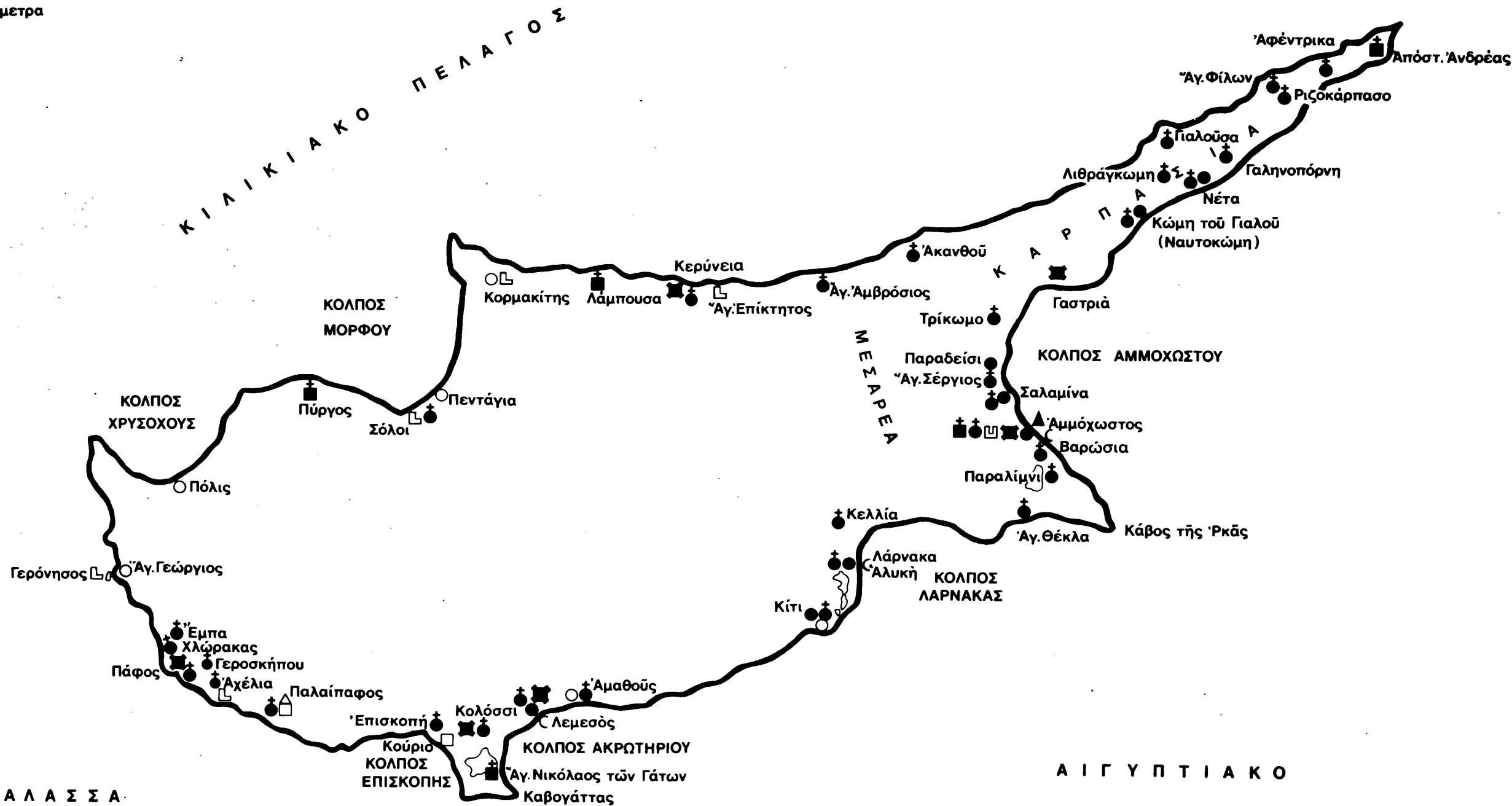

χιλιόμετρα

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

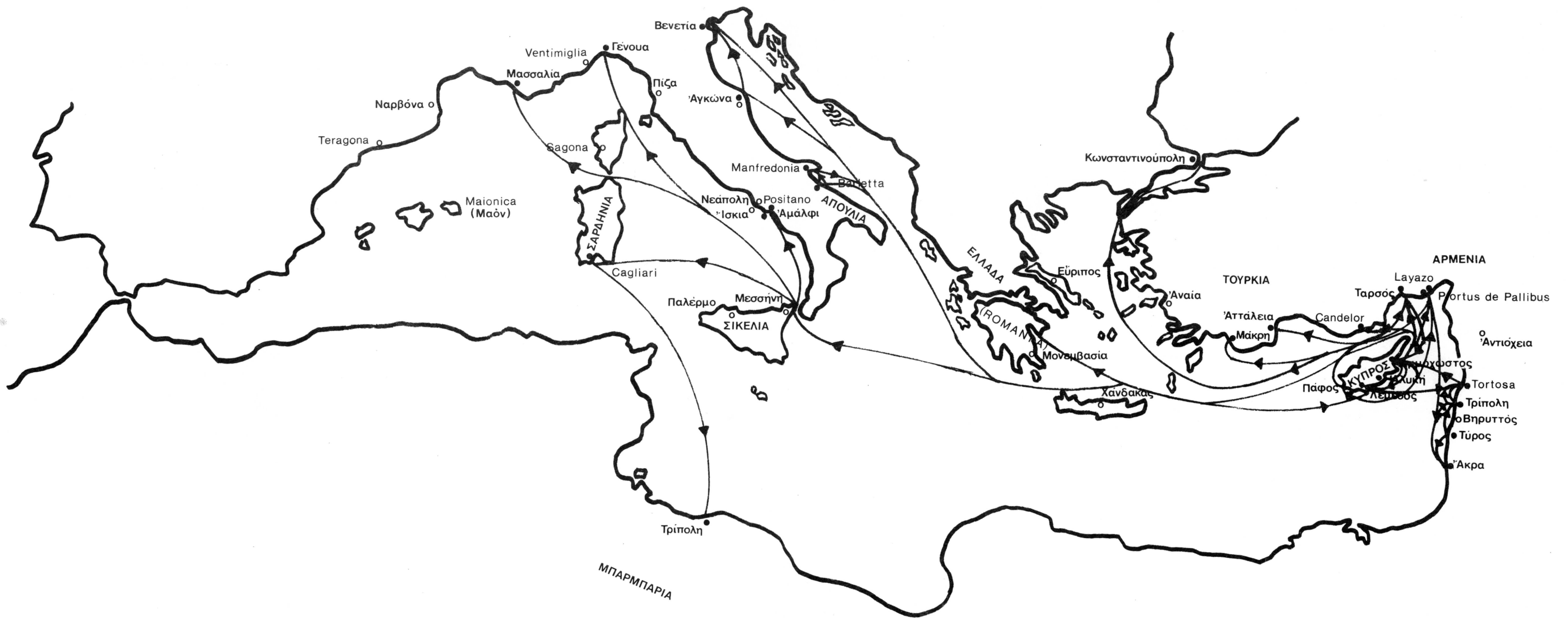
- οίκισμοι
- έρειπια οίκισμών
- ⊞ αρχαιότητες - ανασκαφικά εύρηματα
- ⊕ ναοί
- ⊠ μονές
- ⊞ φρούρια
- ▲ πύργοι
- ⊞ λιμάνια
- ⊞ ανάκτορα - δημόσια κτήρια
- έπαύλεις
- ⊞ εργοστάσια

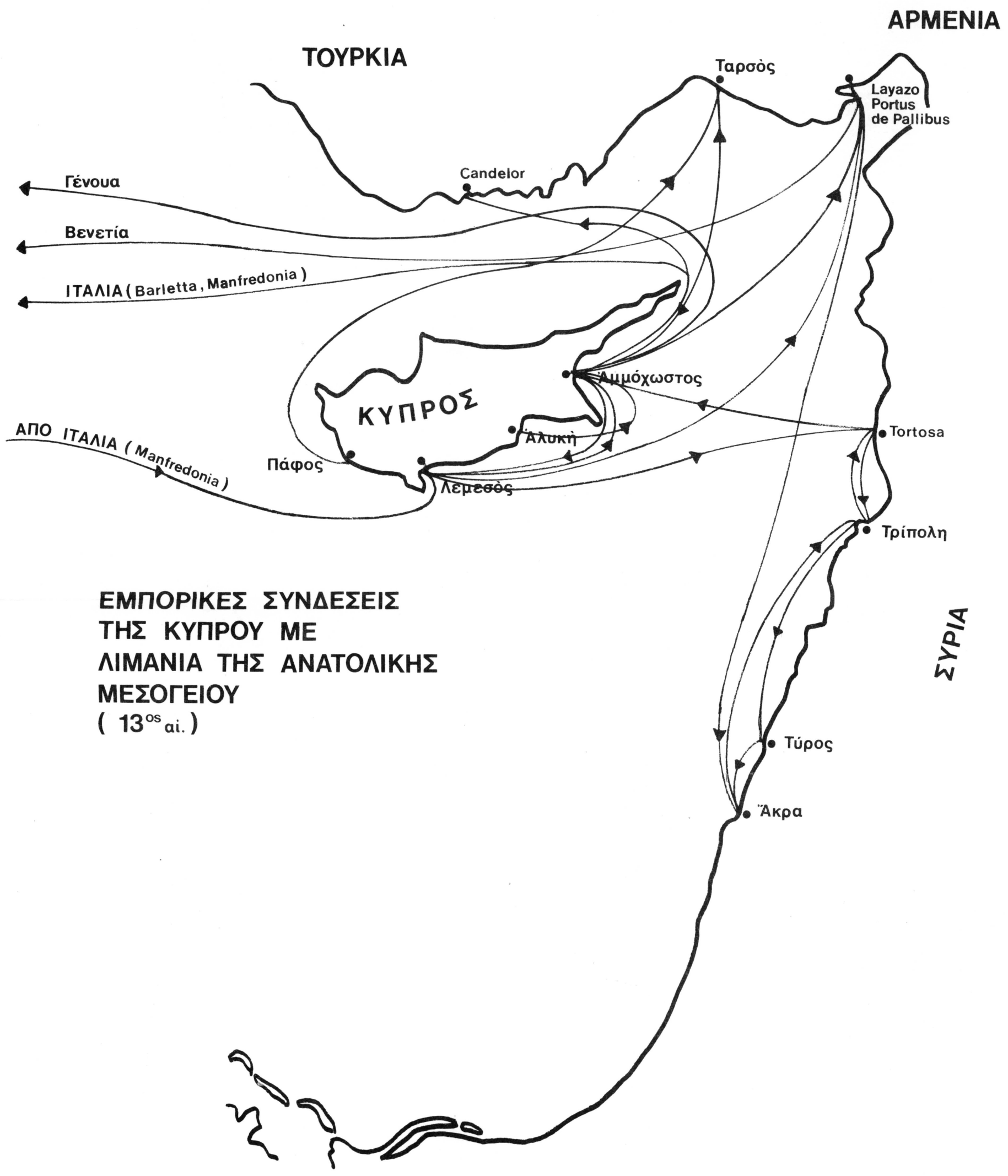
Ζ'

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΔΕΞΕΙΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΙΜΑΝΙΩΝ
ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
(13^{ος} αι.)

- Λιμάνια καί πόλεις
- Πόλεις καταγωγής προσώπων
- ← Ταξίδια

**ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ
ΛΙΜΑΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ
(13^{ος} αι.)**